Чорноморський національний університет імені Петра Могили
факультет філології
кафедра англійської філології та перекладу

УДК: 378.016:811.111′24] (043.2)

«Допущено до захисту»
В. о. завідувача кафедри англійської філології та перекладу
_____ Людмила ШЕРСТЮК
(підпис)
“____” _____ 2024 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти магістр

за освітньо-професійною програмою «Сучасна англомовна комунікація і переклад – англійська мова і література та друга іноземна мова»
зі спеціальності 035 Філологія (спеціалізація 035.041 германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська)

на тему: «Формування англомовних фонетичних навичок засобами англійської усної народної творчості у студентів І курсу філологічних спеціальностей»

Виконала
студентка VI курсу група 641м
Женжуренко Інна Олександрівна

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри англійської філології та перекладу
Зубенко Тетяна Володимирівна _____
(підпис)

Рецензент:
доктор філософії,
доцент кафедри англійської філології та перекладу
Животовська Тетяна Георгієвна _____
(підпис)

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі немає запозичень із праць інших авторів без відповідних посилань

Здобувач _____
(підпис)

Миколаїв – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП..……..... 5

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ФОНЕТИЧНИХ НАВИЧОК ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ У СТУДЕНТІВ І КУРСУ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ 9

.....

1.1 Усна народна творчість як культурознавчий компонент у процесі

. вивчення фонетики англійської мови ……. 9

1.1.1. Лінгвістичні особливості англійських прислів'їв та приказок 12

1.1.2. Семантичні особливості англійських прислів'їв і приказок ... 14

1.2 Передумови вивчення фонетики англійської мови засобами усної народної творчості, фонетична компетенція …….. 24

1.3 Теоретичні основи створення і використання вправ з розвитку англомовних фонетичних навичок студентів І курсу філологічних спеціальностей 27

…….....

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРИСЛІВ'ЇВ ТА ПРИКАЗОК ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ФОНЕТИЧНИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ І КУРСУ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ 33

……...

2.1 Навчання фонетичного матеріалу ……. 33

2.2 Навчання голосних фонем на матеріалі англійських прислів'їв та приказок……... 41

2.3 Навчання приголосних фонем на матеріалі англійських прислів'їв та приказок …… 48

2.4 Навчання інтонації на матеріалі англійських прислів'їв та приказок …….. 51

2.5. Практична перевірка ефективності формування англомовних фонетичних навичок у процесі навчання англійської мови студентів 1-х курсів філологічних спеціальностей ……. 54

ВИСНОВКИ……..... 61

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ …….. 69

ДОДАТКИ ……..... 77

ВСТУП

Актуальність дослідження. На шляху України до глобалізації, англійська мова визнається ключовою компетентністю в умовах інтеграції та глобалізації економіки, інструментом міжнародного спілкування та засобом приєднання до європейського освітнього, наукового та професійного простору. Важливість англійської мови для розширення освітніх і професійних можливостей людини визнається Україною й відображена в ряді національних стратегій та ініціатив. В рамках проєкту «Англійська для університетів» було проведено дослідження та проаналізовано статус англійської мови у закладах вищої освіти України, особливо у викладанні англійської для професійного спілкування та навчання різних предметів англійською мовою.

На основі рекомендацій проєкту «Англійська мова для університетів» було розроблено «Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти в Україні» Міністерством освіти і науки України спільно з Британською Радою в Україні.

Метою державної політики щодо розвитку англійської мови у вищій освіті в Україні є підвищення якості освітніх послуг у ЗВО України, сприяння реалізації європейських та глобальних прагнень України, її економічному зростанню (наказ МОН № 898 від 25.07.2023р. Методичні рекомендації щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови у ЗВО України). Документ передбачає рекомендації керівництву закладів вищої освіти України, викладачам англійської мови за професійним спрямуванням та англійської мови для академічних цілей, викладачам фахових дисциплін англійською мовою, іншим працівникам ЗВО.

Через активну інтеграцію України до Європейського Союзу збільшився попит на фахівців з ґрунтовним знанням іноземної мови, у вищій школі реалізація права на академічну мобільність (ст.1 Закону України «Про вищу освіту») студентів у ЗВО інших країн (зовнішня академічна мобільність) також потребує досконалого знання іноземної мови, зокрема англійської, для навчання

за програмами академмобільності, мовного або наукового стажування, що говорить про актуальність теми дослідження.

Питанням вивчення фонетики присвячені дисертаційні дослідження та монографії багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як Є.М. Верещагін, Є.І. Вишневський, Ю.Ю. Жлуктенко, М.О. Панченко та інші. Однак, серед авторів немає єдиної думки щодо окремих аспектів цієї проблеми, що свідчить про складність і перспективу її розробки. Практика вивчення рідної та іноземної мов нерідко характеризується ізольованістю однієї мови від іншої. В результаті здобувачі, які вивчають англійську фонетику не відчувають певних зв'язків між мовними явищами, їх фонетичне мислення обмежене. Система поданих у підручниках вправ також недостатньо сприяє свідомому засвоєнню фонетики.

Об’єктом дослідження є процес навчання майбутніх фахівців філологічних спеціальностей фонетики англійської мови в умовах закладу вищої освіти.

Предметом дослідження є процес формування англомовних фонетичних навичок засобами англійської усної народної творчості у майбутніх фахівців філологічних спеціальностей.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати використання англійських прислів’їв та приказок у навчанні фонетики англійської мови, та розробити комплекс вправ, що забезпечують ефективність формування англомовних фонетичних навичок студентів І курсу філологічних спеціальностей.

Досягнення мети передбачає розв’язання таких **завдань**:

1) проаналізувати наукові публікації, лінгвістичну, психолого-педагогічну, методичну літературу, програми і підручники з проблеми дослідження;

2) обґрунтувати використання усної народної творчості як мотиваційного фактора і як засобу формування фонетичних навичок англійської мови у майбутніх фахівців-філологів;

3) визначити і проаналізувати структурні і семантичні особливості

прислів’їв та приказок;

4) розробити комплекс вправ з використанням прислів’їв та приказок для вивчення англійської фонетики майбутніми фахівцями філологічних спеціальностей.

Гіпотезою дослідження є припущення про те, що формування фонетичних навичок під час опанування англійської мови відбуватиметься ефективніше за умов :

- визначення функції звуків у мовленні, розкриття сутності звуків в тексті як комунікативних одиниць;
- постійної міжпредметної їх координації на заняттях;
- раціональне застосування систем вправ з використанням англійських прислів’їв та приказок з метою творчого використання фонетичних категорій у мовленні майбутніх фахівців-філологів.

Матеріалом дослідження слугували збірки прислів’їв та приказок, фразеологічні словники.

Методологічними засадами дослідження є філософські концепції мови як засобу спілкування, пізнання, відображення дійсності у свідомості людини, єдність мови і мислення, змісту і форми, загального і конкретного, раціонального і чуттєвого в навчанні мови; ідея духовного розвитку особистості як національно свідомого суб'єкта, законодавчі акти і положення з проблеми реформування освіти в Україні і ролі мови у всебічному розвитку особистості.

У нашому дослідженні ми використовували **наступні методи**:

– аналіз наукової, навчально-методичної літератури з теми дослідження;
– історичний метод, який дозволяє дослідити процес формування англомовних фонетичних навичок у студентів філологічних спеціальностей;
– порівняльний метод, що дає змогу проаналізувати використання різноманітності усної народної творчості у процесі англомовної підготовки;

– методи практичного навчання англійської мови, до числа яких відносять пояснення, показ, виконання вправ та інші.

Практичне значення роботи полягає у тому, що було розроблено комплекс вправ, спрямованих на формування англомовних фонетичних навичок у студентів 1 курсу філологічних спеціальностей у процесі використання англійських прислів'їв та приказок, які можуть бути застосовані філологами-практиками у роботі.

Наукова новизна полягає в тому, що здійснено лінгвістичний аналіз фонетичних явищ на базі двох мов, української та англійської на матеріалі усної народної творчості.

Структура дипломної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів: теоретичного та практичного, висновків, списку бібліографічних посилань, що нараховує 77 найменувань. Загальний обсяг праці становить 126 сторінок, з них 76 сторінок – основного тексту

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ФОНЕТИЧНИХ НАВИЧОК ЗАСОБАМИ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ СТУДЕНТІВ І КУРСУ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

1.1. Усна народна творчість як культурознавчий компонент у процесі вивчення фонетики англійської мови

Формування фонетичної компетенції, або оволодіння фонологічною системою мови, є першочерговим у вивченні іноземної мови. Володіння нормативною вимовою англійської мови являється необхідною вимогою для здійснення ефективної іншомовної міжкультурної комунікації.

На сьогодні існує проблема засвоєння звукової системи англійської мови тими, хто опановує дану іноземну мову. Для полегшення вивчення фонетики англійської мови і більш ефективного засвоєння фонетичного матеріалу здобувачами вищої освіти, пропонується використовувати усну народну творчість (прислів'я та приказки) під час опанування мовним матеріалом про що свідчать публікації українських філологів-науковців Світлани Боднар [20], Катерини Балабухи [21], Ірини Васильцової [22], Олени Дубенко [23].

Усна народна творчість словесна частина складних явищ народної культури, які нерідко поєднують у цілісному комплексі різні види й форми творчої діяльності (слово, музику, тощо). На означення таких явищ європейська наукова традиція пропонує термін фольклор, що в перекладі з англійської (англ. *folk-lore)*, букв. означає "народні знання, народна мудрість".

Науку про усну народну творчість називають фольклористикою [5, с.1]. Фольклор є історичною основою світової художньої культури, джерелом національних художніх традицій, а також виразником народної свідомості та ідентичності. У зв'язку з вивченням мовного змісту фольклорного тексту виникають перехідні дослідницькі галузі, зокрема такою є й відносно нова в україністиці галузь філологічного знання -- лінгвофольклористика [6, с.17].

Фольклорні тексти, зважаючи на відзначене вище, становлять цікавий і цінний об’єкт для вивчення мови, зокрема формування фонетичних навичок.

Науковець з лінгвістики, Наталя Бачинська, при досліджені лінгвістичних особливостей англійських фольклорних текстів виокремлює такі фольклорні жанри, як дитячі римовані вірші (колискові пісні, пісні/вірші в дитячих іграх, вірші-нісенітниці, віршовані оповідання, кумулятивні вірші, загадки, що римуються, лічилки, скоромовки, лімерики, прислів’я та приказки, загадки), казки, легенди, міфи, народні пісні, балади, забобони, традиції і звичаї, свята [7, с.11].

Серед широкого спектру фольклорних жанрів нашу увагу привернули прислів’я та приказки, бо, як зазначає Костіна Н. [8, с.84], прислів’я та приказки -- це той мовний матеріал, який підвищує інтерес до вивчення іноземної мови, розвиває мовну інтуїцію, закладає звичку оперувати лінгвістичними поняттями. Також пояснює їхній високий мотиваційний потенціал наступними чинниками:

1) зміст стійких виразів не лежить на поверхні, простота й гумористичність форми прислів’їв і приказок відповідає їхньому ємному, глибокому змістові;

2) вони мають еквіваленти в рідній мові тих, хто вивчає іноземну мову.

Філологиня Бачинська Н. [7, с. 12]., розглядаючи особливості англійських фольклорних текстів, доводить, що завдяки прислів’ям та приказкам збагачується словниковий запас, а розуміння відтінків змісту наявних у мові метафор, метонімій, гіпербол (A land flowing with milk and honey – Країна достатку) дає змогу робити висловлювання емоційно забарвленим і таким, що швидко запам’ятовується. Мова прислів’їв і приказок багата на афоризми та яскраві образи (‘Time is a great healer’–Час найкращий лікар, ‘Good health is above wealth’ – Здоров’я найбільша цінність, ‘Punctuality is the politeness of kings’– Пунктуальність – увічливість королів).

Твори усної народної творчості являють собою зразок оригінальної неадаптованої літератури і сприяють формуванню адекватного уявлення про особливості національної літератури жителів Британських островів. При цьому

мова фольклорних творів, особливо малих жанрів усної народної творчості, досить швидко засвоюється, а також, малі фольклорні жанри дозволяють ефективно вирішувати як лінгвістичні завдання по засвоєнню нових лексичних одиниць, синтаксичних і граматичних конструкцій так і фонетичні навички англійської мови.

У процесі навчання фонетичного матеріалу, опираємось на порівняння з рідною мовою (фонеми близького ряду), імітацію (інтонація) та аналіз артикуляції (фонеми подібного та далекого ряду).

Використовуючи здобутки англійської усної народної творчості, ми можемо удосконалити формування англомовних фонетичних навичок, розширити фонові знання про країну, прищепити повагу й любов до культури досліджуваної мови. Здобувач повинен мати вміння сприймати й розуміти усний текст з позиції міжкультурної комунікації; для цього йому потрібні фонові знання. Для придбання фонових знань студенти повинні одержувати необхідну інформацію про країну досліджуваної мови і її народ. Тому викладачеві треба їх повідомляти насамперед через зразки народної творчості (прислів'я та приказки) та застосовувати їх під час опанування англійської мови, що пожвавлює навчальний процес та формує фонетичні навички здобувачів під час засвоєння матеріалу, збільшує кругозір спілкування та збагачує їх словник.

Матеріалом дослідження слугували збірки прислів'їв та приказок, фразеологічні словники, зокрема : Баранцев К.Т. Англійські прислів'я та приказки [10]; Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови [12]; Ажнюк Б.М. Англійська фразеологія у культурно етнічному висвітленні [13], Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологічний словник української мови [35]; а також деякі з практичних застосунків https://disted.edu.vn.ua/courses/learn/4681; https://www.youtube.com/watch?v=ROOAh3D2Uco; https://www.youtube.com/shorts/8Kb3r5wCNn0:, цікаві сторінки англійських прислів'їв та приказок з перекладом: https://dovidka.biz.ua/angliyski-prisliv-ya-z-ukrayinskim-perekladom/;

https://dovidka.biz.ua/category/shkola/angliyska/angliyski-prislivya/ .

1.1.1. Лінгвістичні особливості англійських прислів'їв та приказок

Проблема відношення прислів'їв і приказок до фразеології у сучасній лінгвістиці обговорюється давно і досі є невирішеною, адже у сучасній лінгвістиці ведуться безкінечні суперечки. Так як одні дослідники включають їх у склад фразеології – Роксоляна Петрівна Зорівчак, д-р.філол.наук, професорка [29, с.41], а інші вчені відмежовують ці вирази від фразеологізмів: професор та мовознавець Леонід Григорович Авксентьєв, професор, лінгвіст Микола Федорович Алефіренко, Богдан Миколайович Ажнюк, провідний науковий співробітник відділу західно- та південнослов'янських мов Інституту мовознавства [27, с. 45-46; 30, 31, 32], інші стверджують, що лише частина прислівно-приказкового фонду може бутим віднесена до фразеології. Р.П. Зорівчак досліджувала довгий час питання про те, чи прислів'я та приказки є складовою частиною фразеології, чи якоюсь самостійною замкненою системою мовних одиниць в англійській та українській мові. Дотепер у лінгвістичній літературі співіснує чимало суперечливих тверджень. Деякі дослідники вважають, що прислів'я та приказки – не тільки матеріал фразеології, а й ставлять їх на перше місце серед інших фразеологічних одиниць. Професорка вважала, що прислів'я та приказки слід відносити до фразеології, бо вони мають всі головні риси фразеологічної одиниці, зокрема відтворюваність, усталеність вжитку, переносність значення та емоційний характер. Першим систематизованим фразеологічним матеріалом були саме збірки прислів'їв та приказок [29, с. 42-43]. Питання фразеології порушено і у наукових працях (словниках) Юрія Антоновича Зацного вченого-філолога (германські мови) [28, с. 18].

У багатьох працях використовував український матеріал науковець Віктор Володимирович Виноградов, а у своїй класифікації до фразеологічних єдностей він прираховує прислів'я, приказки і прислівно-приказкові вирази з частково переосмисленим значенням типу: вовків боятися в ліс не ходити; не буває лиха

без добра; доброго потрошку, яким в англійській мові будуть відповідати такі прислів'я та приказки як : he that fears every bush must never go a-birding; bad luck often brings good luck; too much of a good thing. Н.М. Шанський у своїй класифікації відносить до фразеологічних виразів відтворювані звороти мови, які складаються зі слів із вільними значеннями. Ці звороти мови перекликаються з фразеологічними єдностями з частково переосмисленим значенням, які виділив В.В. Виноградов [33, с. 19, 24].

У процесі систематизації фразеології склалося два протилежних погляди на її обсяг і межі – вузьке і широке розуміння. Введення приказок та прислів'в до компетенції фразеології базується на широкому розумінні обсягу фразеології, яке є зараз домінуючим. Широкий обсяг фразеології можна визначити як усе те, що відтворюється у готовому вигляді, не будучи словом. Усі стійкі сполучення слів – незалежно від їх характерологічних рис – складають предмет фразеології. Фразеологія будь-якої мови – це найцінніша лінгвістична спадщина, у якій відображається бачення світу, національна культура, звичаї і вірування, фантазія та історія народу, що є носієм цієї мови [34; 35].

Професор Каразінського університету Володимир Калашник вважав вагомим здобутком «Фразеологічний словник української мови» авторів В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко, що став підґрунтям для подальшого розвитку методики навчання фразеології в закладах середньої та вищої освіти. Вправи й завдання, уміщені в книжці, спрямовані на розвиток фразеологічного мислення й мовлення студентів, на вироблення навичок аналізу фразеологічних одиниць у різних контекстах [38, с.1; 36, с.30].

Адже у словнику Ужченка досліджено й етимологію походження фразеологічних виразів та запозичення, як з німецької мови, італійської, французької так і англійської:

«КИЛИМ: викликати на килим кого. Викликати підлеглого до кабінету з метою насваритись, винести догану. – Мене теж по голові не гладять, коли що... як викличуть на килим, та як почнуть гиблівку знімати. (Р. Федорів. Жорна.) • Очевидно, напівкалька з англ. be on the carpet» [35, с.66].

Отже, використання прислів’їв та приказок під час вивчення англійської фонетики має велике методичне значення – матеріали можуть широко використовуватись для розроблення різних практичних курсів у вищій школі (для вивчення граматики, фонетики, лексики англійської мови). Вони не тільки є природними мовними моделями – зразками, що були сформовані самим народом – носієм даної мови, але й впливають на формування моральних якостей людини, залучаючи до загальнолюдських цінностей, і збагачують її словниковий запас та розвивають образне мислення, сприяють розвитку правильної вимови, відповідно до стандартів.

1.1.2. Семантичні особливості прислів'їв і приказок

Прислів’я та приказки посідають значне місце у словниковому складі англійської мови. Вони побудовані на загальнолюдській лексиці, є продуктом в основному народної творчості й широко вживаються в розмовній і літературній мові. Різкої межі між прислів’ями та приказками не існує. Різниця між ними полягає хіба що в тому, що прислів’я мають завжди закінчений вигляд, тобто висловлюють думку повно, а приказки дають лише натяк на неї. Як правило, прислів’я не тільки констатують якийсь факт, а й містять повчання, пораду, застереження проти чогось, схвалення чогось, тощо. Наприклад, Don’t count your chickens before they are hatched – курчат восени лічать; an hour in the morning is worth two in the evening – ранок вечора мудріший; Velvet paws hide sharp claws – слова ласкаві, та думки лукаві [9, с.3]. Приказка часто буває частиною прислів'я. Наприклад, приказка to look a gift horse in the mouth – заглядати в зуби дарованому коневі, критикувати подарунок є частиною прислів'я you must not look a gift horse in the mouth – дарованому коневі в зуби не заглядають..

Прислів'я та приказки в переважній більшості створюються самим народом і відбивають найрізноманітніші сторони людського життя. Поряд з фольклорними прислів'ями та приказками широко вживаються образні вирази, створені письменниками та окремими громадськими діячами. Чимало українських виразів, афоризмів увійшли в ужиток з творів Т.Г. Шевченка,

Л.І. Глібова, І.П. Котляревського та інших українських письменників-класиків. Серед народних прислів'їв вони побутують як безіменні.

В англійській мові багато прислів'їв і приказок було популяризовано або створено В. Шекспіром, Дж. Байроном, Дж. Мільтоном та іншими відомими письменниками й поетами. Наприклад: he jests at scars that never felt a wound – над шрамами сміється той, хто болю рани ще не знає; cowards die many time before their death – боягузи, вмирають багато разів (В. Шекспір).

Частину англійських прислів'їв і приказок було запозичено з інших мов: there is many a slip between the cup and the lip – казала Настя, як удасться (з грецької мови); custom is a second nature – звичка – друга натура (з латинської мови); to put the cart before the horse – поперед невода рибу ловити (з французької мови) тощо.

Прислів'я та приказки є відображенням народної мудрості й людського досвіду; вони закріпилися в мові й передаються від покоління до покоління, сприяючи формуванню в людини певних моральних якостей і норм життя в суспільстві.

У даний час у лінгвістиці немає єдиного визначення прислів'я і приказки. Але якщо прислів'я розуміється відносно однаково, то приказці надають найрізноманітніших тлумачень – від однослівної приказки до народного афоризму-вислову. Не існує і чітких критеріїв розмежування між прислів'ям і приказкою. Під прислів'ям звичайно розуміють закінчені вислови і судження, структурно організоване як речення [39, с.8, 12], яке акумулювало досвід народу [39, с.5, 14], дидактичного і повчального характеру [40, 56-58].

У своєму дослідженні ми будемо користуватися таким визначення: прислів'я - це короткий, стійкий у мовному вжитку, як правило, ритмічно організований вислів повчального характеру, в якому зафіксовано багатовіковий досвід народу; має форму закінченого речення (простого або складного). Прислів'я має буквальне і переносне значення (all is well that ends well - усе добре, що на добре виходить; great ship asks deep water -великому кораблеві - велике й плавания) або тільке переносне (can the leopard change his spots? -

горбатого могила виправить). Прислів'ям, як і приказкам, властива варіативність (to carry / take coals to Newcastle - до лісу дрова возити; jolly as a criket / a grig, a lark, a sandboy, as marriagebells, as maids - дуже веселий), вони вступають у синонімічні відношення {to bay the moon, to beat the air, to flog a dead horse, to catch the . wind in a net, to catch smoke, to draw water in a slieve, to drop a bucket into an empty well and etc. – переливати з пустого в порожнє) [43, 9-13].

Прислів'я різноманітні за своїм змістом:

-прислів'я, які містять поради: be slow to promise and quick to perform краще не обіцяти, як слова не тримати; grasp all, lose all – хто два зайця гонить, жодного не здогонить; be just before you are generous – насамперед будь справедливим, а потім великодушним;

-прислів'я, де йдеться про перевагу колективної праці над індивідуальною: many hands make work light – громада - великий чоловік; four eyes see more than two / two heads are better than one – одна голова добре, а дві краще;

-прислів’я, які засуджують такі якості людини, як вихваляння, егоїзм:

self is a bad counsellor – егоїзм поганий порадник; self-praise is no recommendation – не хвали себе сам, нехай тебе люди похвалять; боягузтво: grasp the nettle and it won't sting you / none but the brave deserve the fair – чия відвага, того й перемога; cowards die many times before their death – боягузи вмирають багато разів (а сміливий – один раз);

-прислів'я, які таврують лінощі, бездіяльність: a cat in gloves catches no mice – без труда нема плода; idleness is the root of the evil – без діла псується сила; the devil finds work for idle hands to do - диявол знайде роботу для праздних рук;

-закликають до наполегливості й витримки:

with time and patience the leaf of the mulberry becomes stain – наполегливість усе здолає; constant dropping wears the stone – не тим капля довбає, що сильна, а тим, що часто падає;

-в прислів'ях дається негативна оцінка багатству і багачам: one law for the rich, and another for the poor – для бідних один закон, а для багатих інший; a thief

passes for a gentleman when stealing has made him rich – грабіжник зійде за джентельмена, коли він стає багатим;

-висміюється людська тупість і дурні: fools grow without watering – дурні не сіють, не орють, а вони самі родяться; fools will be fools – дурень дурнем і залишиться; fools will be meddling – дурні люблять всюди совати свого носа; as the fool thinks, so the bell clinks – дурням закон не писаний; all asses wag their ears – дурням властиво набирати глибокодумного вигляду;

-прислів'я учать бережливості, працъовитості. a penny saved is a penny gained – що зберіг – як придбав; take care of the pence, and the pounds will take care of themselves – з копійки карбованці робляться; he that would eat he fruit must climb the tree – щоб рибу піймати, треба в воду лізти;

-здоровому способу життя: after dinner sit a while, after supper walk a mile – після обіду трохи посиди, а після вечері більше походи; good health is above wealth – найбільше багатство – це здоров'я; an apple a day keeps a doctor away – їж яблуко кожен день, і тобі не потрібен буде лікар;

-оцінювати людину за її вчинками та внутрішніми рисами, а не за її зовнішністю, тобто прислів’я навчають цінувати насамперед духовні якості людини: handsome is that handsome does – не по словах судять, а по ділах; з краси не пити роси; appearances are deceitful/beauty is but skin-deep – зовнішність оманлива; do not look upon the vessel but upon that which it contains - не дивись на форму, а дивись на зміст; the fairest looking shoe may pinch the foot – і найгарніший черевик може муляти ногу; a fair face may hide a foul heart – за приємною зовнішністю може приховуватися нікчемна душа; many a fjne dish has nothing of it – зовнішність оманлива. В сучасних умовах такі прислів'я вживаються іронічно, стосовно до людей, які ставлять понад усе свої власні інтереси. Ці прислів'я сприймаються як критика, як осудження поведінки певної людини.

Окремі існуючі в мові прислів'я в нових історичних умовах набувають дещо зміненої форми. Так, англійське прислів'я if you wish for peace be prepared for war – хочеш мару, готуйся до війни (з латинського si vis pacem, para bellum),

яке правлячі кола деяких країн використовують для прикриття своєї агресивної політики, у народі вже давно вживається в іншому варіанті: if you wish for peace be prepared for peace (з переробленого латинського si vis pace, para pacem) – хочеш миру, готуй мир.

Із зміною політичного устрою, рівня освіти й економічних умов життя змінювалась і людська свідомість. Якщо у свій час прислів'я the voice of one man is the voice of none – один у полі не воїн сприймалось нормально, то тепер до нього треба підходити критично, оскільки безліч прикладів з оточуючої дійсності спростовують його.

Прислів'я та приказки в кожного народу виникають як наслідок узагальнених спостережень над різними трудовими процесами: a bad workman quarrels with his tools – в умілого й долото рибу ловить; too many cooks spoil the broth – сім баб – сім рад, а дитя безпупе; над взаєминами між людьми: friendship cannot stand always on one side – дружба повинна бути взаємною; he laughs best who laughs last – гарно сміється той, хто сміється останній; над природою та життям тварин: great weeds grow apace – погана трава швидко росте; who keeps company with the wolves will learn to howl – між вовками по-вовчому й вий; as hungry as a bear – голодний як вовк. У кожній мові вони мають специфічний характер, що зумовлюється особливостями історичного й культурного розвитку народу, його звичаїв і традицій, його світогляду та самої мови.

Проте в різних мовах існують прислів'я та приказки, запозичені із спільного джерела. За своїм лексичним складом вони дуже схожі або цілком однакові. Наприклад, українське – не варта гра свічок і англійське the game is not worth the candles походять з відповідного французького виразу le jeu ne vaut pas la chandelle. Українське – одна ластівка весни не робить, англійське one swallow does not make a summer походять від латинського una herunda non facet ver з тим самим значенням. Українське який піп, така й парафія, англійське like priest, like people, німецьке wie der Pfaffe, so die Gemeinde походять від російського виразу каков поп, таков и приход.

Схожі прислів’я та приказки могли виникнути в різних мовах і внаслідок однакових спостережень людей і однакового їх оформлення в мові.

Прислів'я та приказки, що виникли внаслідок різного життєвого досвіду, серед людей різних професій, у різний час, можуть передавати ту саму думку, проте за лексичним і граматичним оформленням вони різняться між собою. Так виникають синоніми та різні варіанти прислів'їв і приказок. Наприклад, скотарі на досвіді переконалися, що коли в отарі з'являється одна хвора вівця, захворює й уся отара. Ці спостереження й зумовили появу прислів'я one scabbed sheep will mar a whole flock – одна паршива вівця всю отару поганить. Пізніше його почали вживати й стосовно до людей. Садівники на своєму досвіді переконалися, що від одного яблука, яке почало гнити, псуються й усі інші. Як узагальнення цих спостережень виникли прислів'я the rotten apple injures its neighbours; one rotten apple decays the bushel – від одного гнилого яблука весь віз згниє. З часом усі ці прислів'я ввійшли до словникового складу англійської мови і утворили одне синонімічне гніздо.

У складі одного синонімічного гнізда трапляються прислів'я, що виникли в певній мові, є такі, що були запозичені з іншої, наприклад, шкурка вичинки не варта та не варта гра свічок.

Щодо особливостей мовної будови прислів'їв і приказок, то серед них слід відзначити такі:

а) англійські прислів'я й приказки, як і українські та інші, відзначаються лаконізмом: no cross no crown – без труда нема плода; hunger is the best sauce – голодному все до смаку;

б) часто прислів'я та приказки (особливо прислів'я) бувають римовані, завдяки чому їх легше запам'ятовувати: What you saw you shall mow - яке посієш, таке й збереш; birds of a feather flock together - свій свояка вгадає здалека;

в) чимало їх побудовано на алітерації – повторенні певних звуків на початку слів: curiosity killed a cat - багато знатимеш - швидко постарієш; hungry as a hunter - голодний як вовк.

Оскільки прислів'я та приказки живуть у мові протягом багатьох століть, у них трапляються деякі застарілі слова. Наприклад: many a little makes a mickle – зернинка до зернинки - назбирається торбинка. Тут mickle є застарілим словом – лексичним архаїзмом.

Прислів'я та приказки – одне з джерел збагачення словникового складу англійської мови. Від них відокремлюються деякі компоненти, які починають існувати самостійно і набувають нових значень. Так, від прислів'я a burnt child dreads the fire – лякана ворона й куща боїться – відокремилися слова a burnt child, які тепер вживаються самостійно в значенні лякана ворона.

Від прислів'я birds of a feather flock together – свояк свояка вгадає здалека – відокремилося birds of a feather – два чоботи - пара; одного поля ягода; одного тіста книш.

Від as well be hanged for a sheep as for a lamb – сім бід - один одвіт утворився вираз to be hanged for a sheep – не мати порятунку.

Прислів'я та приказки коротко, образно й емоційно висловлюють думку, тому ними часто користуються в розмовній мові та в літературі, їх використовують як заголовки газетних статей, назви фейлетонів, розділів книг, а також для надання стислої і влучної характеристики особам, їх вчинкам і поглядам.

Прислів'я, як відомо, мають форму речення – простого або, частіше, складного. Значна кількість прислів'їв є етноспецифічною через вживання в них етноспецифічних слів, наприклад: Не завжди коту масляна. – After a Christmas comes a Lent; Не усе ж то козак, що списа має. – All are not soldiers that go to the war.

З точки зору перекладу прислів'їв доцільно розрізняти інтернаціональні та етноспецифічні прислів'я та образні і необразні прислів'я. До інтернаціональних належать такі прислів'я, як "'Всі шляхи ведуть до Риму", "Мета виправдовує засоби". З іншого боку, суто українськими є, наприклад, прислів'я "Не завжди коту масляна" та "Не вмер Данило, так болячка задавила".

А ось кілька прикладів образних українських прислів'їв: Біда не сама ходить, а з собою ще й горе водить. На похиле дерево і кози скачуть. Голодній кумі лиш хліб на умі, а сита і про книші забула. Хто стане вівцею, того вовк з'їсть. Ворона хоч мала, а рот великий.

Прикладами необразних українських прислів'їв є: З неправдою світ пройдеш, та назад не вернешся. Страх більший від переполоху. Уміла готувати, та не вміла подавати [41, с.5-8].

Переклад необразних прислів'їв значно менш складний, ніж образних прислів'їв, які в силу образності більш етноспецифічні. Необразні українські прислів'я, як правило, мають необразні англійські відповідники:

Що край то звичай. – Every country has its customs (So many countries, so many customs)

Краще втратити життя, ніж добре ім'я. – A bad wound is cured, not a bad name (Ill wounds may be cured, but not ill names)

Біда всьому навчить. – Adversity is a good discipline.

Мета виправдовує засоби. – The end justifies the means.

Деякі необразні при перекладі можуть калькуватися, тобто передаватися дослівно:

То й не жінка, як сім раз на день не обманить чоловіка. – A woman does not deserve her name if she does not cheat a man less than seven times every day.

Хтось дуже давно, може перед віками, сказав велику мудрість: як є хліб та вода, то нема голода. – A long time ago, maybe centuries ago, someone uttered these words of great wisdom: 'Wherever there is bread and water, there can be no famine'.

Слід зазначити, є значна кількість прислівїв, що мають синоніми, і перекладачу може бути важко вибрати найадекватніший варіант. Наприклад, прислівя «Береженого Бог береже» має такі варіантні відповідники:

Nothing like being on the safe side.

Caution is the parent of safety.

Discretion is the better part of valour.

It is good to have a cloak for the rain.

You cannot be too carefull.

God takes care of those who take care of themselves

При перекладі прислів'їв та приказок з однієї мови на іншу вдаються до різних способів. Якщо вони збігаються за значенням, образами й лексичним складом, їх перекладають за допомогою так званих еквівалентів. Наприклад, англ. Not all is gold that glitters – укр. не все те золото, що блищить.

Якщо в мові, на яку перекладають, нема ні еквівалентів, ні аналогів, користуються дослівним або описовим перекладом. Наприклад, дослівним є переклад прислів'я the proof of a pudding is in the eating – якість пудингу визначається тим, що його з'їдають. Значення цього виразу можна передати й описово: все перевіряється практикою. Тут ми не перекладаємо зворот, а лише тлумачимо, описуємо його значення,

В окремих випадках при перекладі вдаються до так званої антонімічної заміни. Так, англійський вираз a lone sheep is in danger of the wolf перекладається на українську мову як – дружній череді вовк не страшний.

Переклад за допомогою еквівалентів – найточніший. Він завжди адекватний [9, с.12 -13].

Переклад за допомогою аналогів теж може бути цілком адекватним, якщо перекладач вдало добере аналог. Інакше він буде лише приблизним. Дослівний переклад, хоч і точно повторює іншомовний зворот, не завжди досягає мети, оскільки він дає дуже обмежене уявлення про його вживання, а образність виразу втрачається. Не завжди адекватним буває й описовий переклад. Переклад за допомогою антонімічних замін, хоч і обмежений порівняно невеликою кількістю виразів, звичайно дає позитивні наслідки [9, с.5, 8].

Таким чином, прислів'я представляють собою узагальнення спостережень над усіма сферами життя людини. Являючись закінченими судженнями, вони переслідують дидактичну мету (навчають, дають поради, попереджають, схвалюють або засуджують, висміюють).

А.В. Кунін визначає приказку як комунікативну фразеологічну одиницю неприслівного характеру [46, с.3]. Поняття приказки у сучасній фольклористиці

є невизначеним і включає різні структурно-семантичні типи стійких сполучень слів. Взагалі, єдине, що об'єднує ці відмінні сполучення слів, на думку вченого, - це те, що вони не являються прислів'ями, хоча близькість тих й інших в окремих випадках заперечувати неможливо. Тому, на сучасному етапі розвитку теорії фразеології користуватися поняттям «приказка» у тому його широкому розумінні як це прийнято у фольклористиці, вважає він, недоцільно; пропонує відносити той тип стійких утворень, який прийнято вважати приказками ще з часів В.І. Даля. В тлумаченні приказки, запропонованої В.І. Далем: «Приказка - це околичний вираз, переносна мова, просте іносказання, натяк, спосіб вираження, але без притчі, без судження, висновку, застосування; це одна перша частина прислів'я. Приказка замінює тільки пряму мову околичною, не договорює...» Приказка відрізняється від прислів'я насамперед незавершеністю думки. Приказка виражає поняття, а прислів'я - судження [47, с.4].

Враховуючи усе вищезгадане, вважається за доцільне визначати приказку як її визначає Демський Мар'ян, а саме, приказка - це стійкий образний вислів у формі речення, який представляє певне явище передусім з точки зору його емоційно-експресивної оцінки [39, с.43].

У англійській мові приказок набагато менше, ніж прислів'їв: лише 7% від загальної кількості прислівно-приказкових одиниць спостереження. Більшість приказок носить розмовний характер і являються оціночними зворотами [44, с.3-7].

Приказки, що виражають позитивну оцінку. the more, the merrier -тісно, зате тепло; чим більше, тим краще; there is life in the old dog yet – є ще порох у порохівницях; great ship asks deep water – великому кораблеві – велике й плавания; smb's word is as good as his bond - на його слово можна покластися; more power to your elbow! – бажаю успіху бажаю вдачі; may your shadow never grow less! - бажаю вам здоров'я на довгі роки!

Приказки з негативною оцінкою: does your mother know you are out? – у тебе ще молоко на губах не обсохло; neither fish no flesh – ні риба, ні м'ясо; much ado about nothing - багато галасу даремно; every day is not Sunday - не все коту

масляниця; not the only fish in the sea – світ клином не зійшовся; he will never sets the Thames on fire – він пороху не вигадає.

Отже, приказки, на відміну від прислів'їв, не мають повчального характеру. Вони можуть виражати як позитивну, так і негативну оцінку. Найчастіше – це влучні переносні порівняння, фігуральні звороти, що їх використовують для надання висловлюванню певної емоціональності та жвавості, а людині, предмету, дії чи явищу – влучної характеристики: sink or swim – або пан, або пропав; it would make even a cat laugh – курям на сміх; when the devil is blind – як рак свисне.

Підсумовуючи вищесказане, ми можемо зробити такі висновки: прислів’я і приказки – це стійкі висловлювання переважно фольклорного походження, іншими словами, вони являються продуктом усної народної творчості. Художня форма прислів'їв складалась століттями, протягом яких вони передавались від покоління до покоління в усній формі. Вони виражають узагальнено-закріплене ставлення членів мовного колективу до зображуваних явищ об’єктивної діяльності; являючись продуктом усної творчості, прислів'я і приказки повинні мати стійку і легко запам’ятовуючу форму.

1.2. Передумови вивчення фонетики англійської мови засобами усної народної творчості, фонетична компетенція.

Однією з складових іншомовної компетенції є фонетична. Фонетична компетенція присвячена вивченню мовних одиниць найнижчого рівня мовної структури – фонетико-фонологічного. Значущість засвоєння фонетичного матеріалу зумовлюється тією роллю, яку виконують фонетичні одиниці в системі мови як засобу спілкування. Актуальність дослідження фонетичних питань зумовлюється компетентнісним підходом, зорієнтованим на формування готовності майбутніх фахівців з іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності, яка забезпечується сукупністю загальних, галузевих і спеціальних компетенцій. Фонетична компетенція та особливості її формування були предметом дослідження багатьох науковців: Л. Стабурової, Л. Прокопової,

Т. Вербицької, Н. Красовської, Ю. Головач, В. Перлової, В. Кочубей, А. Долини, А. Атарщикової та інших.

Змістовне дослідження та статистика викладена у статті Надії Дячок [24], в якій описується проведення опитування серед студентів-філологів 1курсу ЗВО щодо розуміння і усвідомлення майбутніми учителями іноземних мов необхідності фонетичної компетентності у їхній діяльності. Динаміка розуміння фонетичної складової студентами ґрунтується на застосуванні певної методики типів і видів вправ, кожна вправа включає обов'язкові компоненти: завдання до вправи, зразок виконання і контроль виконання завдання. Фонетична компетенція відноситься до мовної компетенції.

За методикою Оксани Бігич – першою змістовою лінією вважається мовленнєва компетенція, тобто мовленнєві вміння; другою – мовна компетенція, тобто мовні знання та мовленнєві навички, третьою – соціокультурна компетенція, тобто лінгвокраїнознавчі та країнознавчі знання.

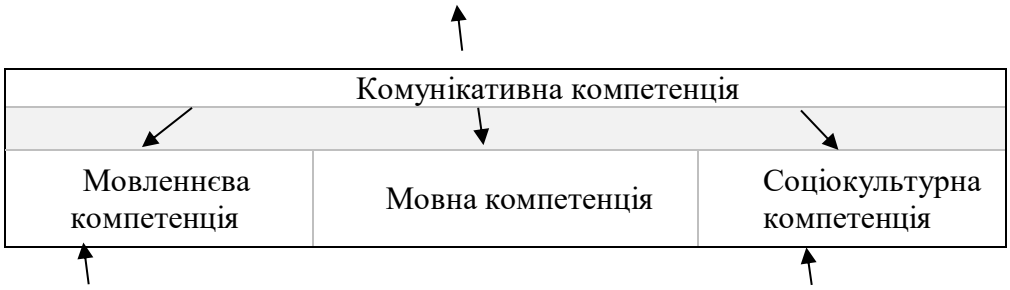

Рис. 1.1 Види компетенцій [16, с.24]

Провідною лінією слід вважати мовленнєві вміння, формування яких неможливе без оволодіння мовним матеріалом (фонетичним, лексичним, граматичним). Але лише знання мовного матеріалу не може забезпечити формування мовленнєвих умінь, необхідні ще й навички володіння цим матеріалом для породження і розпізнавання інформації. Мовленнєві навички є складовою частиною мовленнєвих умінь. Формування комунікативної компетенції нерозривно пов'язане з соціокультурними, країнознавчими знаннями [16, с.24].

Дослідник Тарнопольський О.Б. вважає, що мовлення, а точніше, мовленнєва діяльність має ту саму структуру, що й будь-яка інша діяльність,

тобто складається з окремих дій, які, у свою чергу, базуються на операціях. Діяльність в цілому виконується під впливом та реалізує мотив людини, яка її розпочала, окремі дії спрямовані на досягнення цілей, що мають бути досягнутими для реалізації мотиву, а операції обумовлюють використання тих способів дій, що забезпечують їх оптимальне виконання [11, с.25], на думку автора – психологічним механізмом мовленнєвих дій є мовленнєві навички, які забезпечують автоматичне виконання самих дій та їх складових при повній усвідомленості цілей дій та довільності їх проведення з точки зору загальної структури та спрямованості (див. рисунок 1.2).

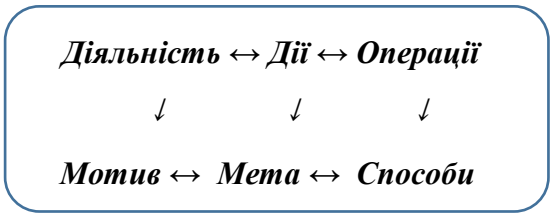

Рис. 1.2 Структура діяльності за Тарнапольским [15, с.5].

В даний час методисти вважають, що робота над удосконалюванням вимови повинна вестися протягом усього терміну навчання, хоча роль цієї роботи і її характер міняються на різних етапах навчання [15, с.5].

На першому курсі університету удосконалюються навички говоріння, слухання і читання, закладені в шкільному курсі. Матеріалом для цього служать елементарні одиниці мови. Хоча робота над вимовою на цьому етапі не є самоціллю, вона являє собою обов'язковий елемент у всій системі навчання іноземної мови. Розвиток слухо-вимовних навичок відбувається в зв'язку з засвоєнням мовних зразків. Кожен мовний зразок обов'язково засвоюється в плані вимови [16, с.79]. На початковому етапі матеріальна звукова оболонка ще не злилася органічно з думками, укладеними в зразку. Тому задача цього етапу у відношенні вимови полягає в тому, щоб автоматизувати слуховимовні навички, звільнивши зусилля студентів для елементарного обміну думками.

На цьому етапі превалюють усні форми роботи над мовним матеріалом. Однак у процесі читання і письма характер роботи над вимовою не міняється. Голосне читання з безпосереднім розумінням – типове для цього етапу – створює додаткові можливості для розвитку слуховимовних навичок. (Це також супроводжується проговоренням уголос, у процесі якого слухо-вимовним навичкам приділяється необхідна увага .)

Згідно з цією моделлю процес формування фонетичних компетенцій (ФК) проходить фази: від «мовлення 1» (подача нового фонетичного матеріалу у зв'язному тексті різних рівнів, його сприйняття та імітація) → до «мови» (аналіз накопиченого мовленнєвого матеріалу і кероване викладачем оволодіння фонетичною підсистемою ІМ (іноземної мови) і → до «мовлення 2», яке є власне іншомовним спілкуванням, в якому сформована ФК включається в усі види МлК (мовленнєвих компетенцій) [16, с.200; 16, с.192].

Отже, успішність формування ФК залежить від рівня сформованості фонетичних навичок, обсягу отриманих і засвоєних знань про фонетичну сторону мовлення і динамічної взаємодії цих складових на основі загальної мовної та фонетичної усвідомленості.

1.3. Теоретичні основи створення і використання вправ з розвитку англомовних фонетичних навичок

Опановуючи мову, здобувачі освіти засвоюють її фонетику, лексику і граматику. Усі ці аспекти мови характеризуються специфічними психологічними особливостями. Визначеними психологічними особливостями володіє також і мовлення іноземною мовою, складовою якого є вимова, як нами було показано вище. Усне мовлення психологічно відмінне від мовлення письмового, а сприйняття і розуміння чужої мови відмінно від вираження думок у власній мові. Дуже істотними є також особливості внутрішнього мовлення, що саме і поєднується безпосередньо з мисленням і, яке завжди або передує активному говорінню, або впливає на сприйняття інформації.

Найбільш істотне значення для практичного оволодіння мовою має засвоєння його лексики. Психологічно це так виходить тому, що володіти мовою – значить уміти мислити на ній, а мислення ґрунтується на взаєминах між поняттями, що виражаються лексичними одиницями мови. Але з цього зовсім не випливає, що не треба навчати фонетики, а також і граматики іноземної мови. Володіти мовою - це значить не тільки оформляти за допомогою неї свої думки, але і передавати ці думки іншим людям, створюючи мовлення, що інші повинні легко сприймати і розуміти. Для того щоб інші без труднощів сприймали мовлення, мовець повинен будувати це мовлення в повній відповідності не тільки з лексичними, але і з фонетичними і граматичними нормами використовуваної мови. У противному випадку за сприйняттям мовлення, у якому допускаються відступи від фонетичних і граматичних норм мови, може піти або неправильне його розуміння, або ж і зовсім нерозуміння.

При навчанні фонетики насамперед треба знати і використовувати психологічні закономірності відчуттів узагалі, і зокрема відчуттів слухових і рухових (артикуляційних). Цим відчуттям властиві так звані пороги: два абсолютних (верхній і нижній) і один відносний (поріг розрізнення). Тому, що звуки людського голосу і тим більше людської мови знаходяться далеко від крайніх меж (верхнього і нижнього абсолютних порогів), те навчання психології про абсолютні пороги відчуття не має прямого відношення до методики навчання фонетики іноземної мови. Хіба тільки у випадку розмови пошепки може ставитися питання про величину нижнього порога (ступеня інтенсивності шепоту), але сила, або голосність, шепоту, по-перше, зовсім нетипова для роботи в аудиторії зі студентами, а по-друге, вона дуже швидко і легко встановлюється практично, коли це буває потрібно. Інша справа диференціація іншомовних звуків як при сприйнятті чужого, так і при створенні власного іншомовного мовлення [16, с.224].

Оволодіння фонетикою припускає насамперед оволодіння системою його звуків (фонем), а оволодіння звуками припускає утворення навички їхнього диференціювання (розрізнення) як сенсорного – при сприйнятті чужого усного

мовлення, так і моторного – при власному говорінні. Труднощі, що зустрічаються на цьому шляху, обумовлюються тим, що здобувачі настільки звикають до звуків рідної мови, що вони часто зовсім не уловлюють відмінних рис іншомовних звуків, а якщо й уловлюють, то вважають їх іноді не мовними особливостями, а особливостями, що властиві лише їх викладачеві [11, с.224].

Часто вважають, що найбільш важкими для засвоєння є такі звуки іноземної мови, яких зовсім немає в звуковій системі рідної мови, а найбільше легкими – такі, котрі зовсім незначно відрізняються або зовсім не відрізняються від звуків рідної мови. Але в дійсності справа виявляється навпаки: більш важкими виявляються такі іншомовні звуки, що дуже близькі до звуків рідної мови. Це пояснюється тим, що із самого початку дії подразників поріг розрізнення буває досить великим і зменшується він тільки в результаті практичного тренування.

Професор, д.психол.н. Ольга Лозова дала опис психологічних процесів в аспекті фонетики: є подібності і розходження між окремими звуками мови і між цілісними звуковими комплексами, існують чуття ритмічних, динамічних і мелодійних особливостей мови. Усі ці фонетичні відчуття можуть бути названі у своїй сукупності фонетичним чуттям. У цьому ж фонетичному аспекті, крім сенсорного моменту, тобто моменту слухового сприйняття мови, є ще й інший – моторний момент, тобто те, що лежить в основі, власного активного говоріння [25, с.29]. Дослідницею також запропоновано чуття граматики, а також чуття стилю, або стилістичне чуття та чуття відносин між двома різними мовами, що характерні для осіб, які володіють декількома мовами [25, с.30]. Сюди належать чуття подібності і розходження між фонетичними, лексичними, граматичними і стилістичними особливостями однієї мови і таких же особливостей іншої мови, що говорить про порівняльний метод дослідження. В підсумку, О. Лозовою, зроблено висновок, що чуття іноземної мови, швидше за все утворюється у тих, хто має вроджені нахили, опановує відповідними теоретичними знаннями, практично починає користуватися мовою, бо вирішальним фактором є мовленнєва практика [25, с.31].

Отже, розвиваючи фонематичний слух, треба піклуватися не стільки про правильну вимову ізольованих звуків і складів, скільки про правильне проголошення слів у більш-менш значному мовному потоці. Звідси випливає, що від фонетичних вправ потрібно якомога швидше переходити до тренування студентів у слуханні і говорінні іноземною мовою.

Філологиня, к.пед.н., доцент Ірина Холод, стверджує, що, усі навички вимови (так само, як граматичні та лексичні) мають характеризуватися якостями автоматизованості, гнучкості і стійкості та формуватися поетапно. Вона надає класифікацію фонетичним знанням [26, с.33] як компоненту ФК – це знання про:

– фонетичну сторону мовлення: фонеми та їх артикуляційно-акустичні характеристики; основні модифікації звуків у потоці мовлення; фонетичну організацію слів (складу, словесного наголосу); інтонацію та її основні компоненти (мелодику, ритм, паузацію, наголос, темп, гучність і тембр);

– транскрипцію та інші умовні символи (в залежності від ІМ) та графічні можливості відображення інтонації. Вона пропонує у методиці для навчання вимови іншомовних звуків використовувати такі види вправ:

а) вправи на рецепцію;

б) вправи на репродукцію/продукцію.

Вони тісно пов'язані між собою і націлені на формування як слухових (фонематичний слух), так і вимовних (або артикуляційних) навичок. Вона також вважає за доцільне, крім спеціальних вправ для формування та вдосконалення слуховимовних навичок, широко використовувати заучування напам'ять скоромовок, приказок, римівок, віршів, діалогів, уривків з прози.

Вправи на рецепцію:

Метою вправ на рецепцію звуків є розвиток фонематичного слуху здобувачів [26, с.37].

Фонематичний слух – це здатність розрізняти звуковий склад мовлення і синтезувати значення при сприйманні мовлення.

Як правило, вправи на рецепцію — це некомунікативні вправи на:

1) на впізнавання звука, наголошеного складу.

- Підніміть руку/ картку, коли почуєте звук [...].

2) на диференціацію

- Послухайте пари слів і скажіть, чи однакові перші/останні приголосні.(thick – this).

3) на індентифікацію

- Послухайте слова із звуками [..] та [..]. Піднімайте карту з відповідним транскрипційним знаком. Питома вага вправ на рецепцію значно менша, ніж вправ на репродукцію звуків.

Вправи на репродукцію звуків:

Матеріалом для репродуктивних фонетичних вправ служать окремі звуки, звукосполучення, слова, словосполучення, фрази [26, с.37].

Це головним чином рецептивно-репродуктивні (некомунікативні та умовно-комунікативні) вправи. В некомунікативних імітативних вправах доцільно звертати увагу здобувачів на певні характеристики звука (довготу, наголос, аспірацію тощо), що робить імітацію свідомою.

На рівні умовно-комунікативних вправ можна використати такі їх види:

1) імітація:

Послухайте слова із звуком [..]. Повторіть їх. Звертаючи увагу на … (довготу, аспірацію тощо).

Для особливо важких звуків цим вправам можуть передувати вправи на так звану беззвучну артикуляцію – «гімнастика» язика і губ чи артикуляційна гімнастика. Наприклад:

– округлити губи/розтягнути губи;

– кінчик язика притиснути до нижніх зубів/альвеол тощо.

2) слухання та імітація:

Послухайте мої твердження. Якщо вони правильні, повторіть.

3) відповіді на запитання:

Дайте лаконічні/повні відповіді на мої запитання (до малюнка, предметів, погоди тощо).

Для заучування напам’ять використовують різноманітні римівки, в яких зустрічаються слова з даними звуками [26, с.37].

Отже, фонетична навичка з іноземної мови – це автоматизована рецептивна та репродуктивна дія, яка забезпечує коректне звукове й інтонаційне оформлення власного мовлення та адекватне сприйняття звукового й інтонаційного оформлення мовлення інших.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА МАТЕРІАЛІ ПРИСЛІВ'ЇВ ТА ПРИКАЗОК ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ФОНЕТИЧНИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ І КУРСУ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

2.1.Навчання фонетичного матеріалу

На думку к.ф.н., доцента педагогічного інституту Соломахи А.В. (кафедра ІМ і методик їх навчання) Київського університету імені Бориса Грінченка, основою будь-якої мови є звук. Багато років мова існувала лише у звуковій формі. Письмовий код виник набагато пізніше як відображення звукової мови. Усі види мовленнєвої діяльності (МД) базуються на звуках. Роль звукових компонентів дуже важлива і в писемному мовленні. Моторна теорія мовлення підкреслює роль кінестезій у писемному мовленні: ми проговорюємо про себе те, що пишемо і читаємо. Оволодіння усним мовленням та читанням уголос взагалі неможливо без стійких слухо-вимовних та ритміко-інтонаційних навичок.

Навчання фонетичного матеріалу передбачає оволодіння здобувачами всіма звуками і звукосполученнями іноземної мови, що вивчається, наголосом та основними інтонаційними моделями (інтонемами) найбільш поширених типів простих і складних речень [54, с.4].

За дослідженням вченої, існує кілька критеріїв відбору фонетичного мінімуму. За ступенем трудності фонетичного явища об'єктом спеціального засвоєння при навчанні вимови є лише ті, що являють, для здобувачів певні труднощі; за критерієм відповідності потребам спілкування до мінімуму передусім включаються ті звуки та інтонеми, що виконують у мовленні смислорозрізняльну функцію; за критерієм нормативності з фонетичного мінімуму для вищих навчальних закладів вилучаються всілякі відхилення від норми, а об'єктом навчання виступає повний стиль зразкової літературної вимови (за еталон береться вимова дикторів/ коментаторів радіо і телебачення) [54, с.5].

Вимоги до вимови студентів.

Основними вимогами до вимови студентів мовознавці вважають – фонематичність та швидкість. Фонематичність передбачає ступінь правильності фонетичного оформлення мовлення, достатню для того, щоб воно було зрозумілим для співрозмовника; швидкість – ступінь автоматизованості вимовних навичок, яка дозволяє учням говорити в нормальному (середньо-нормальному) темпі мовлення (для іноземної мови 110-130 слів за хв.). Також для нейтралізації негативного впливу навичок рідної мови навчання іншомовної вимови має будуватися на основі порівняльного аналізу фонологічних систем рідної та іноземної мов. [55, с.2, 3].

Під час вивчення фонетики дуже важко досягти безпомилковості та автентичності вимови студентів. Тому вимоги до вимови визначають, виходячи з принципу апроксимації, тобто наближення до правильної вимови. З цією метою обмежується обсяг фонетичного матеріалу, що вивчається, а також допускається деяке зниження якості вимови окремих звуків та інтонаційних моделей. Апроксимована вимова – це така вимова, в якій, як і в літературній вимові, відсутні фонологічні помилки, але яка, на відміну від літературної вимови, допускає нефонологічні помилки, тобто такі, що не заважають розуміти усні висловлювання та прочитане вголос цією мовою [57, с.106].

Філологиня Марина Вотінцева к.філол.н.,доцент (Дніпровський національний університет ім. О.Гончара) доводить, що вивчення фонетики є невід`ємною частиною під час навчання англійської мови, як іноземної. З її дослідження бачимо, що фонетика – вчення про звуки і звукову систему мови, під час засвоєння якої, студенти оперують одиницями трьох систем: фонетичною, фонологічною і графічною.

Вивчення звукової системи англійської мови здійснюється за принципами наступності та перспективності.

Зазвичай курс англійської мови включає чотири етапи вивчення фонетики:

1) навчання звуків іноземної мови,

2) навчання вимови слів,

3) навчання вимови фраз,

4) навчання вимови речень різних комунікативних типів.

Студенти початкового І курсів на заняттях з англійської мови удосконалюють навички правильного вимовляння звуків мови та позначення їх буквами на письмі, вчаться розрізняти поняття звук і буква, поділяти слова на склади, визначати наголошені й не наголошені склади, голосні та приголосні звуки, розрізняти дзвінкі й глухі приголосні, писати транскрипцію слів і речень, виокремлювати інтонаційні моделі найбільш поширених типів простих і складних речень. Опрацьовуються і відповідні правила правопису, зокрема подвоєння літер на кінці слів, як у слові swim – swimming, вилучення літери **e** на кінці слів: come – coming та інші. Дотримуючись принципу наступності, викладачу необхідно організовувати систематичне повторення і закріплення знань та навичок, одержаних студентами на початковому етапі оволодіння англійською мовою [56, с.1].

Одним з важливих видів роботи в процесі вивчення фонетики є фонетикографічний розбір, що передбачає проведення аналізу «від звука до букви». Вправи на відтворення прямої фонетичної транскрипції відіграють значну роль у підвищенні рівня орфографічної грамотності студентів: студенти чують слово, записують його спочатку звуковим письмом, а потім звичайним буквеним. Наприклад, *[frəm ˌlʌndən] – from London, [hiəz ən ˌæpl] – Here is an apple* [56, с.2].

В своєму дослідженні, ми дотримуємося методики формування іншомовної компетенції – мовознавиці та лінгвістки, д.пед.н., професорки Наталії Бориско (Київський національний лінгвістичний університет). Професорка вважає метою навчання фонетичного матеріалу саме формування слухо-вимовних і ритміко-інтонаційних навичок (на апроксимованому рівні).

Під слухо-вимовними навичками мовлення розуміють навички фонемо правильної вимови усіх звуків у потоці мовлення та розуміння всіх звуків при аудіюванні мовлення. Ритміко-інтонаційні навички – це навички інтонаційно і ритмічно правильного оформлення мовлення і, відповідно, розуміння мовлення

інших людей. Як випливає з цього визначення, фонетичні навички передбачають як автоматизовану рецепцію звуків (так званий «фонематичний слух») та інтонем (за аналогією з фонематичним – «інтонаційний слух»), так і їх (ре)продукцію — артикуляцію та інтонування [58, с.3].

Усі навички вимови (так само, як граматичні та лексичні) мають характеризуватися якостями автоматизованості, гнучкості і сталості та формуватися поетапно.

Навчання звуків іноземної мови

За ознакою схожості/розбіжності звуків іноземної та рідної мов усі звуки іноземної мови умовно розділяють на три групи.

До першої групи відносять звуки, максимально наближені до звуків рідної (української) мови за акустичними особливостями та артикуляцією (наприклад, [b, m, s, z]). Формування навичок вимови названих звуків не викликає особливих труднощів, оскільки тут має місце позитивний перенос навичок з рідної мови в іноземну. Для засвоєння цих звуків можна обмежитися імітацією, ніяких інших вправ ця група не потребує.

До другої – звуки, які, на перший погляд, дуже схожі на звуки рідної мови, але відрізняються від них за суттєвими ознаками (наприклад, *англ.:* [e, i, i:, t, d, v, w, l]). Звуки цієї групи вимагають від викладача посиленої уваги та спеціального тренування в різноманітних вправах, особливо в тих, де є контрастування з відповідними звуками рідної мови.

До третьої – звуки, які не мають артикуляційних або акустичних аналогів у рідній мові учнів. [ŋ, ð, θ, w, r, h]. Звуки цієї групи також викликають значні труднощі при засвоєнні, тут має місце формування абсолютно нової артикуляційної бази [58, с.4].

Таким чином належність звука іноземної мови до тієї чи іншої із трьох згаданих груп зумовлює методику його засвоєння – способи ознайомлення студентів з ним, вибір і кількість вправ, що потрібні для оволодіння даним звуком у рецепції та (ре)продукції.

Ознайомлення з новими звуками іноземної мови

На думку багатьох сучасних методистів, ознайомлення з новим фонетичним явищем, насамперед із звуками, має відбуватися у звуковому тексті (щоб студент "купався" у звуках іноземної мови!) шляхом наочної, трохи перебільшеної демонстрації його особливостей. Текст є природним середовищем для будь-якого мовного явища, у тому числі й фонетичного [59, с.15].

Згідно з аналітико-імітативним підходом до навчання вимови, звуки, що становлять для студентів певні труднощі, виділяються із зв'язного цілого і пояснюються. Правила артикуляції носять апроксимований характер і підказують студентам, які органи мовлення (губи, язик, альвеоли, зуби) беруть участь у вимові звука. Наприклад, англійський звук [w] можна пояснити шляхом порівняння із західним варіантом українського звука [в], який більше нагадує [у] в словах "був", "спав".

Всі пояснення, які даються студентам, повинні бути чіткими, короткими і практично цінними, враховувати їх типові помилки. Після аналітичної частини роботи над звуком/звуками він/вони знову включається в ціле: склади, слова, словосполучення, фрази, які імітуються студентами. Отже за поясненням має безпосередньо йти вправляння.

Автоматизація дій студентів з новими звуками

Важливу роль у процесі автоматизації відіграють зразки або еталони вимови, які сприймають студенти. Демонстрація зразків різних рівнів може здійснюватися викладачем або диктором/дикторами. Для навчання вимови важко переоцінити роль фонограми (або відеофонограми), особливо автентичної, тобто підготовленої і начитаної спеціалістами-носіями мови. Фонограма дає зразкові й незмінні еталони вимови, які можна багаторазово відтворювати.

Для навчання вимови іншомовних звуків використовуються а) вправи на рецепцію та б) вправи на репродукцію/продукцію. Вони тісно пов'язані між собою і націлені на формування як слухових (фонематичний слух), так і вимовних (або артикуляційних) навичок.

Вправи на рецепцію звуків

Ці вправи націлені на розвиток фонематичного слуху студентів. Мовленнєвий, або фонематичний слух – це здатність розрізняти звуковий склад мовлення і синтезувати значення при сприйманні мовлення.

Як правило, вправи па розвиток фонематичного слуху – це некомунікативні вправи на впізнавання, диференціацію та ідентифікацію.

Вправи па впізнавання нового звука/звукосполучення серед інших, наголошеного слова, складу тощо. Викладач пропонує студентам послухати слова (фрази, римівки, прислів'я та приказки), в яких є новий звук. Завдання до вправи па впізнавання може бути сформульовано так:

- підніміть руку/сигнальну картку, коли почуєте звук [...], довгу/коротку голосну, слово, на яке падає наголос, тощо;
- порахуйте, скільки разів у прислів'ї або приказці трапиться звук [...], довга/ коротка голосна, слово під наголосом тощо;
- послухайте ряд англійських та українських звуків. Підніміть руку (картку), коли почуєте англійський звук.

Вправи па диференціацію звуків, які студенти можуть сплутати, не розрізнити, виконуються па рівні окремих слів або коротких речень. Завдання може бути сформульовано у такий спосіб:

- послухайте пари слів і визначте, чи однакові в них

а) перші приголосні звуки;

б) останні приголосні звуки;

в) голосні всередині слова тощо.

Викладач вимовляє пари слів або включає фонограму. Студенти слухають і в зошитах (або спеціальних картках) ставлять знак "+", якщо вони чують однакові звуки, або знак "–", якщо звуки їм здаються різними, навпроти відповідного номера пари слів. Після виконання вправи результат перевіряється за ключем, і в разі помилок пари слів/фраз можна послухати вдруге.

Вправи на ідентифікацію звука, мета яких розпізнавати звук як відомий з певними характеристиками. Студенти мають послухати та ідентифікувати звуки.

Питома вага вправ на рецепцію значно менша, ніж вправ па репродукцію звуків. У більшості випадків від суто рецептивних вправ викладач досить швидко переходить до рецептивно-репродуктивних, в яких поєднуються дві цілі - формування слухових та вимовних навичок.

Вправи на репродукцію звуків.

Ефективність цієї групи вправ значно зростає, якщо перед репродукцією зразка учні мають змогу ще раз його почути, незалежно від того, чи вивчається новий матеріал, чи повторюється вже засвоєний.

Матеріалом для репродуктивних фонетичних вправ служать окремі звуки, звукосполучення, слова, словосполучення, фрази. Використовуються прислів'я та приказки.

Це головним чином рецептивно-репродуктивні (некомунікативні та умовно-комунікативні) вправи. В некомунікативних імітативних вправах доцільно звертати увагу студентів на певні характеристики звука (довготу, наголос, аспірацію тощо), що робить імітацію свідомою. На рівні умовно-комунікативних вправ можна використати такі їх види: імітація рака мовлення (ЗМ), підстановка у ЗМ, відповіді на запитання – лаконічні та повні.

В рецептивно-репродуктивних вправах об'єктом засвоєння може бути окремий звук або можуть контрастуватися два чи три звуки.

Наведемо приклади вправ.

1) Послухайте прислів'я та приказки із звуком [...]. Повторіть їх, звертаючи увагу на ... . (Некомунікативна вправа на свідому імітацію нового звука, якій передує слухання.)

2) Послухайте прислів'я та приказки із звуками [...] та [...]. Повторіть їх, звертаючи особливу увагу на ... . (Некомунікативна вправа на свідому імітацію звуків, що контрастуються. Імітації передує слухання.) Для особливо важких

звуків цим вправам можуть передувати вправи на так звану беззвучну артикуляцію — "гімнастика" язика і губ, наприклад:

- округлити губи/розтягнути губи; – кінчик язика притиснути до нижніх зубів/альвеол тощо.

3) Послухайте мої твердження. Якщо вони правильні, підтвердіть їх. (Умовно-комунікативна вправа на слухання та імітацію).

4) Дайте лаконічні/повні відповіді на мої запитання (до малюнка, предметів, погоди тощо). (Умовно-комунікативна вправа – відповіді на запитання). Наведені вище та аналогічні до них вправи використовуються на всіх ступенях навчання іноземної мови. Але призначення їх дещо відрізняється залежно від ступеня:

на початковому ступені основна мета вправ формування слухо-вимовних навичок студентів, тому питома вага усіх фонетичних вправ досить значна порівняно з іншими вправами.

на середньому та старшому ступенях ці вправи націлені на підтримку та вдосконалення навичок вимови, а також на запобігання помилкам [58, с.5].

В матеріалах лекції щодо методики формування іншомовної фонетичної компетенції, професорка Н.Ф. Бориско, відповідно до ступеня навчання, рекомендує ці вправи виконувати при засвоєнні нового матеріалу перед виконанням вправ в усному мовленні та читанні вголос, а також на початку заняття проводити так звані "фонетичні зарядки", що включають новий навчальний матеріал.

Крім спеціальних вправ для формування та вдосконалення слухо-вимовних навичок здобувачів, широко використовується заучування напам'ять скоромовок, приказок, римівок, віршів, діалогів, уривків з прози, а також читання вголос уривків текстів з підручника.

2.2. Вивчення голосних фонем на матеріалі англійських прислів’їв та приказок

На філологічному факультеті Чорноморського національного університету імені Петра Могили ведеться активна наукова діяльність викладачами кафедри англійської філології та переклад, розробляються та застосовуються на практиці програми для студентів усіх курсів навчання, відповідно до 035 спеціальності «Філологія» та її спеціалізацій, а саме 035.041 германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська. Освітня програма, за якою наразі навчаються студенти 1 курсу, бакалаври, зі спеціалізації 035.01 – «Англійська мова і література та переклад і друга іноземна мова». Мета освітньої програми (ОП) – набуття освітньої та професійної кваліфікації для здійснення професійної діяльності, пов'язаної із аналізом, створенням, перетворенням і оцінюванням письмових та усних текстів різних жанрів і стилів (як із науково-дослідною, критично-аналітичною, так і з прикладною метою), організацією успішної комунікації різними мовами [53].

Робочі програми, що пов'язані з темою даного дослідження: «Система формування англомовних фонетичних навичок засобами англійської усної народної творчості у студентів І курсу філологічних спеціальностей» активно використовуються під час оволодіння англійською мовою, такі як: «Методика викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах», «Стилістика англійської мови», «Теоретична фонетика і граматика англійської мови», «Германське мовознавство та історія лінгвістичних учень», «Ділова англійська мова», «Основна іноземна мова», «Теоретична та порівняльна фонетика першої та української мов», «Цивілізація та лінгвокраїнознавство країн, основної мови (англійської) [53] та ін.

На кінець першого року навчання в університеті студент має оволодіти навичками правильної вимови голосних та приголосних звуків, знати та використовувати відповідні їм транскрипційні знаки, оволодіти механізмами творення основних позиційних варіантів англійських фонем в ізольованій вимові; володіти технікою поєднання звуків на стику слів, вміти інтонаційно оформлювати фразу, що звучить.

Корекція вимови проводиться не на мовленнєвих вправах, а головним чином у процесі читання вголос, або на пам'ять попередньо озвученого лексично і граматично оформленого матеріалу (зі слуховою і зоровою опорою). Це полегшує самоконтроль студентів під час тренування, сприяє цілеспрямованому формуванню звуковимовних механізмів і є невід'ємною умовою корекції вимови на початковому етапі.

Завдання курсу:

Методичні – формування навичок правильно з точки зору вимови оформлювати спонтанне мовлення.

Пізнавальні – студенти мають засвоїти узагальнені категорії та одиничні явища, що реалізуються у мовленнєвому акті, такі як: довгота фонем, довгота звучання, правила словесного наголосу та акцентно-складова структура слова; комунікативні типи речень; правила фразового наголосу.

Практичні – сформувати:

- вміння розуміти мову викладача або іншої особи при безпосередньому спілкуванні або аудіо запису в межах знайомого лексичного і граматичного матеріалу;
- вміння в нормальному розмовному темпі з правильною вимовою і відповідною інтонацією вести бесіду на будь-яку з пройдених тем, використовуючи лексичний мінімум та граматичний матеріал;
- здатність вести бесіду стосовно фільму, діафільму або малюнку, а також згідно з ситуацією чи прочитаним або прослуханим текстом;
- вміння читати про себе і розуміти без перекладу на рідну мову незнайомий нескладний оригінальний художній текст і викладати його зміст англійською мовою.

Під час вивчення фонетики студентам першого курсу пропонуються наступні теми для опрацювання, під час вивчення яких рекомендується застосовувати на практиці англійські прислів'я та приказки на заняттях з іноземної мови з метою вдосконалення вимови:

Англійські голосні фонеми та їх транскрипційне зображення. Артикуляція англійських голосних. Довгота та короткість голосних. Напруженість довгих голосних. Редукція ненаголошених голосних. Дифтонги. Співвідношення між ядром та слайдом дифтонга.

Англійські приголосні фонеми та їх транскрипційне зображення. Артикуляція англійських приголосних. Альвеолярно-апікальний уклад. Недопущення палаталізації англійських приголосних. Глухі та дзвінки приголосні. Аспірація. Сполучення проривно-вибухових приголосних. Сонанти. Асиміляція альвеолярних приголосних перед міжзубними.

Поділ на склади та складкоутворення. Відкритий та закритий склади. Сонанти, що утворюють склади. Словесний наголос. Місце наголосу в двоскладових та багатоскладових словах. Головний та другорядний наголос.

Інтонація. Компоненти інтонації. Мелодика та фразовий наголос. Графічне зображення інтонації на шкалі і за допомогою прямих та нахилених знаків наголосу в тексті. Високий низхідний тон, низький низхідний тон, високий висхідний тон, низький висхідний тон. Смислова характеристика низхідних та висхідних тонів.

Особливості фразового наголосу. Наголошені та ненаголошені елементи англійської фрази. Логічний наголос.

Мелодика та особливості фразового наголосу в основних синтаксичних та комунікативних типах речення: розповідних, спонукальних, запитальних, окличних реченнях. Ритм англійської фрази та його вплив на фразовий наголос.

Правила читання голосних та приголосних в різних позиціях та у буквосполученнях.

Інтенсивна робота над вимовою продовжується протягом всього року. З цією ціллю до занять основного курсу подані фонетичні вправи на відпрацювання важких звукосполучень. Розробниками програм враховано [53] вимоги сучасної методики вивчення іноземної мови, одним з основних принципів яких є поєднання друкованого текстового матеріалу з мовленням, що

звучить, тобто фонозаписами учбового матеріалу: текстів, діалогів, питань, тренувальних вправ.

Отже, в проаналізованих джерелах можна виділити розробки завдань, що включають вивчення та засвоєння фонетичного матеріалу на прикладі прислів'їв та приказок англійської мови.

Навчання вимови говоріння й читання займає особливо значне місце при початковому оволодінні англійською мовою, так голосні фонеми англійської мови поділяються на монофтонги (голосні з стійкою артикуляцією), дифтонгоїди (голосні, якість яких неоднорідна на початку та в кінці вимови) та дифтонги (голосні, що складаються з двох різних за своєю якістю елементів, що створюють одну фонему). В англійській мові 10 монофтонгів, 2 дифтонгоїда та 4 дифтонги.

Монофтонги

[i]

Звук [i] – короткий голосний, який нагадує український звук [и] у слові «жить». При його вимові кінчик язика знаходиться біля нижніх зубів; середня частина язика піднімається до твердого піднебіння. Приголосні перед [i] ніколи не пом'якшуються.

Fit as a fiddle.

Mill the wind.

Little leak will sink a great ship.

Sink or swim.

Ill got, ill spent.

Fish and visitors smell in three days.

[e]

Звук [e] – короткий голосний. При його вимові середня частина язика піднімається вгору, а кінчик язика знаходиться біля нижніх зубів; губи трохи розтягнуті. Англійський [e] схожий до українського[e] у слові «цеп».

Better late than never but better never late.

Health is better than wealth.

Good health is above wealth.

Tell tales out of school.

Never say "never".

Never too old to learn.

Get out of bed on the wrong side.

[æ]

Звук [æ] в українській мові відсутній. При його вимові нижня щелепа значно опущена, кінчик язика торкається нижніх зубів, язик плаский; мускулатура органів мовлення значно напружена.

Handsome is as handsome does.

Happy as a clam.

Habit is a second nature.

Bad news has wings.

Man can die, but once.

Every man has his faults.

[u]

Англійський звук [u] нагадує український [у] у слові «пустий». Губи округлені, язик просовується назад. Для оволодіння артикуляцією звука [u] рекомендується промовляти :

A good beginning makes a good ending.

It would make a cow laugh.

Good horse should be seldom spurred.

Woman's blow never gave a black eye.

[ʌ]

При вимові звуку [ʌ] губи мають бути нейтральними і злегка розтягнуті; рос твір між щелепами широкий. Англійське [ʌ] більш коротке, напружене і більш заднє, ніж українське [а].

Every country has its custom.

Well begun is half done.

Hungry as a hunter.

Don't trouble trouble until trouble troubles you.

Cunning craft is but the ape of wisdom.

Biggest fools have the best luck.

Every path has a puddle.

[з:]

Звук [з:] – довгий голосний. При його артикуляції отвір роту вузький, губи злегка розтягнуті і плаский язик. Звук однаковий протягом всього звучання.

First come first served.

A worm will turn.

The early bird catches the worm.

Erna is a proverb and byword.

[а:]

Звук [а:] – довгий голосний. Він нагадує український [а] у слові «бал», якщо його промовити протяжно і басом. При вимові звуку [а:] язик просувається назад і вниз. Рос твір між щелепами середній, губи нейтральні. В порівнянні з українським [а] англійське [а:] значно глибше, довше та напруженіше.

He laughs best who laughs last.

Far from eyes, far from heart.

Half heart is no heart.

[ɔ]

Звук [ɔ] – короткий голосний. При його вимові рот широко відкритий, губи закруглені, але не витягуються вперед. Це відкритий і дуже короткий звук. Язик просувається назад.

Honesty is the best policy.

A little pot is soon hot.

[ɔ:]

Звук [ɔ:] – довгий голосний. При його артикуляції язик відсувається назад, задня частина язика піднімається, губи округляються і трохи витягаються

вперед. Рекомендується промовляти українське слово «гол» для оволодіння артикуляцією цього звука. Всі органи мовлення напружені.

New lords, new laws.

Any port in a storm.

Дифтонгоїди

[i:]

Фонема [i:] – це найбільш закритий голосний; він довгий. Середня частина язика піднята до твердого піднебіння; кінчик язика торкається нижніх зубів, губи злегка розтягнуті. Англійський [i:] неоднорідний: його початок відкритий і широкий, а кінець вузький і закритий. Отвір між щелепами вузький.

Extreams meet.

A friend in need is a friend indeed.

Between the devil and the deep sea.

[u:]

Дифтонгоїд [u:] – довгий голосний. При його вимові губи напружені і округлені, але менше витягнуті вперед, ніж в українському [у]; язик відсувається назад, задня частина язика піднята до м'якого піднебіння. Наприкінці вимови округлення губ зростає, рос твір роту зменшується, завдяки чому зявляється більш вузький відтінок [u:] ніж спочатку.

Too good to be true.

Once in a blue moon.

No news – good news.

Дифтонги

[ei]

Звук [ei] - дифтонг, ядром якого є голосний [e]. При вимові ядра [e] губи трохи розтягнуті, кінчик язика знаходиться біля нижніх зубів, роствір між щелепами вузький. Другий елемент [i] - слабкий та ненаголошений. Його не можна підміняти українським [й]; для цього середню частину язика не піднімати високо.

He who makes no mistakes makes nothing.

[ai]

[ai] – це дифтонг, ядром котрого являється голосний [a], при вимові якого язик просувається вперед і лежить рівно. Кінчик язика біля нижніх зубів, губи розтягнуті. Потім середня частина язика піднімається, але не високо, для вимови звуку [i], але цей елемент слабкий і вимовляється не чітко.

A stich in time saves nine.

Out of sight, out of mind.

[oi]

Фонема [oi] – дифтонг заднього ряду. При вимові дифтонгу зменшується поступово округлення губ. При вимові другого елемента [i] середню частину язика не піднімати занадто високо.

[ou]

Ядром дифтонгу [ou] є голосний [o]. При його артикуляції губи трохи округлені, задня частина язика піднята високо. Для промови другого елемента [u] задня частина язика піднімається вище і відсовується назад, губи більше округляються, рос твір роту зменшується. Елемент [u] промовляється ясно і чітко. Слід пам’ятати, що ядро дифтонгу [o] являє собою середній звук між українськими [e] і [o].

As you sow, you shall mow.

The rolling stone gathers no moss.

2.3. Вивчення приголосних фонем на матеріалі англійських прислів’їв та приказок

При вимові приголосних на шляху повітряного струму зустрічається перешкода у вигляду щілини, через котру проходить повітря. Більша частина англійських приголосних фонем відноситься до категорії шумних, так як при їх артикуляції елемент шуму переважає над елементом голосу (при дзвінких голосних) або взагалі домінує (при глухих приголосних).

[r]

Звук [r] вимовляється тільки перед голосними, в кінці слова тільки, якщо наступне слово починається з голосного. При вимові цього звука кінчик язика підняти до піднебіння і тільки злегка доторкнутися до нього вище альвеол.

Fear breeds terror.

Race is got by running.

Rage is without reason.

Red as a cherry.

Rolling stone gathers no moss.

Rotten apple injures its neighbors.

[ʒ]

Звук [ʒ] схожий на український звук [ж], але вимовляється м'якше. При артикуляції кінчик язика піднімається до альвеол, середня спинка одночасно піднімається до твердого піднебіння, але не так високо.

Lone sheep is in danger of the wolf.

Good wits jump.

Jack of all trades and master of none.

Joys shared with others are more enjoyed.

[ʃ]

[ʃ] схожий на український [ш], вимовляється м'якше.

Shallow streams make most din.

Sharp as a niddle.

Short accounts make long friends.

Wash one's dirty linen at home.

We shall see what we shall see.

[θ]

Аналогічного звука в українській мові не існує. Для отримання цього приголосного пропускається повітря між кінчиком язика та краєм верхніх зубів.

Thick as thieves.

Thrash over the old straw.

Throw fat in the fire.

Health is better than wealth.

Thistle is a fat salad for an ass's mouth.

[ð]

Має різницю від звука [θ] тільки в тому, що при вимові цього звука [ð] присутній голос. Не слід плутати зі схожим в українській мові звуком [з].

There are more ways to the wood than one.

Those who live on lies choke on the truth.

There is no rose without a thorn.

[s]

Відповідає українському звуку [с]. Кінчик язика та передня спинка язика піднімається до альвеол; краї язика підняті в напрямку твердого піднебіння.

[z]

Відповідає українському [з]. Це дзвінка фонема.

Safe as houses.

Rise on the wrong side.

Scornful dogs will eat dirty puddings.

Serve one with the same sauce.

Silence gives consent.

Slow and steady wins the race

[ŋ]

Носовий задньоязиковий приголосний. Щоб навчитися вимовляти цей звук, потрібно відкритим ротом задньою частиною спинки язика спробувати вимовити «м» так, щоб повітря проходило не через рот, а через ніс.

Nothing risk, nothing win.

Nothing seek, nothing find.

Nothing is lost for asking.

[w]

Приголосний, схожий на короткий звук [у]. При вимові цього звука повітря проходить між губами, які спочатку злегка витягуються вперед, а потім швидко займають положення, що потрібне для наступного голосного звука.

Wade not in unknown waters.

Walk the straight and narrow path.

War is sweet to them that know it not.

What comes with the winds goes with the water.

[f]

Відповідає українському приголосному [ф]. При артикуляції зовнішня сторона нижньої губи утворює щілину з краєм верхніх зубів. Верхня губа не бере участь в артикуляції

[v]

Відповідає українському приголосному [в]. Дзвінка фонема.

Fair feathers make fair fowls.

Far behind must follow the faster.

Fast bind, fast find.

Fight fire with fire.

Vale best discovers the hills.

Vicious as a bear.

Fortune favours fool.

2.4. Вивчення інтонації на матеріалі англійських прислів'їв та приказок

У мовленні слова поєднані у смислові групи, або синтагми, котрі відповідають частині речення або всьому реченню. Кожна синтагма вимовляється з певною інтонацією. Інтонація представляє єдність мовленнєвої мелодики, фразового наголосу, ритму, тембру та темпу мовлення. Ця єдність різноманітних компонентів інтонації слугує певній меті і виконує чотири основні функції: 1) оформлює речення, тобто надає комунікативний характер; 2)

розкриває смисловий центр речення, тобто виділяє останній ударний склад у реченні; 3) визначає комунікативний тип речення, тобто шляхом інтонації дає змогу зрозуміти чи є речення простим повідомленням, питанням, проханням тощо; 4) виражає відношення того, хто говорить до висловлюваного, тобто передає суб'єктивно-модальний аспект висловлення.

Визначальними характеристики інтонації також є рухи основного тону, або мовленнєва мелодика, фразовий наголос та ритм.

Для вивчення інтонації англійської мови можуть бути запропоновані такі завдання:

1. Read the following sayings. Mark the stresses and tunes paying attention to the intonation.
   Everything comes to him, who waits.
   Fire and water are good servants, but bad masters.
   Cast not out the foul water till you bring in the clean.
   If you wish a good advice consult an old man.
   Do as you may if you cannot do as you would.
   [*↗Everything comes to him ↘, who waits ↘,*
   ↗Fire and water are good servants ↘, but bad masters ↘
   ↗Cast not out the foul water ↘, till you bring in the ↗clean.
   ↗If you wish a good advice ↘consult an old man ↘
   ↗Do as you may ↘ ↗if you cannot do as you would ↘]

2. Make up the dialogues using the proverbs given below, mark the stresses and tunes. Learn them. Act out the dialogues.
   Black as sin.
   As the crow flies.
   Brevity is the soul of wit.

Deeds, not words.

Every man to his taste.

First come, first served.

Habit is a second nature.

3. Make tonograms of the following proverbs and single out their pre-head, head, nucleus and tail.

   Better late than never.

   He that once deceives is ever suspected.

   Little learning is a dangerous thing.

   Never try to prove what nobody dobts.

   What is worth doing at all is worth doing well.

4. Read the phrasers paying attention to the positional length of vowels.

   What rule is observed here?

   After a storm comes a calm.

   The exception proves the rule.

   The early bird catches the worm.

   There is no place like home.

   A stick in time saves nine.

   No pains, no gains.

Отже, на матеріалі англійських прислів'їв та приказок ми показали, що вивчення фонетики англійської мови буде більш ефективним, цікавим, заохочувальним, якщо використовувати усну народну творчість. Ми звернули увагу на творення звуків як голосних так і приголосних, показали особливості артикуляції найбільш складних звуків та звукосполучень, надали прислів'я та приказки, опрацювання яких дасть змогу виправити свою вимову, зробити її більш чіткою та виразною.

Студенти можуть використовувати під час практичних занять з фонетики англійські структури ідіоматичного характеру для відпрацювання звуків, що складно вимовляються або не мають аналогів у рідній мові. За допомогою прислів'їв та приказок студенти мають змогу ознайомитись із системою інтонаційних стилів та їх фоностилістичними характеристиками; розвивати вміння розрізняти та відтворювати у власному мовленні основні фонетичні явища англійської мови. Здобувачі, що вивчають фонетику англійської мови мають можливість ознайомитись з різними прийомами та формами роботи, спрямованими на розвиток та вдосконалення володіння звуковою та інтонаційною системами англійської мови.

2.5. Практична перевірка ефективності формування англомовних фонетичних навичок у процесі навчання англійської мови студентів 1-х курсів філологічних спеціальностей

Метою освітньої програми Англійська мова і література та переклад і друга іноземна мова, за якою вчиться 1 курс спеціальності 035 Філологія, спеціалізація 035.41 Германські мови та літератури (переклад включно, перша – англійська, є набуття освітньої та професійної кваліфікації для здійснення професійної діяльності, пов'язаної із аналізом, творенням, перетворенням і оцінюванням письмових та усних текстів різних жанрів і стилів (як із науково-дослідною, критично-аналітичною, так і з прикладною метою), організацією успішної комунікації різними мовами [53].

Тому в темі дослідження дипломної роботи пророблено певні етапи щодо практичної перевірки формування англомовних фонетичних навичок у процесі навчання англійської мови студентів 1-х курсів філологічних спеціальностей. Дослідження проведено на матеріалі занять, як практичних, так і теоретичних, що проводилися із студентами-першокурсниками під час науково-педагогічної практики (конспекти занять див. в додатках: Додаток А, Додаток Б, Додаток В, Додаток Г).

Перевірка ефективності формування англомовних фонетичних навичок у студентів 1 курсу філологічних спеціальностей відбувалася під час асистентської практики у Чорноморському національному університеті імені Петра Могили на заняттях з дисципліни «Основна іноземна мова (англійська)», аспект «Практика усного та писемного мовлення» в групі 142(б).

Загальна кількість студентів, які взяли участь у перевірці ефективності використання формування фонетичних навичок засобами англійської усної народної творчості – 14 осіб. Серед них 8 студентів з групи 142 (б), які навчалися «офлайн», було взято як контрольну групу, яка під час занять виконували запропоновані завдання, вправи з комплексу розроблених занять. Інші 6 студентів, з цієї групи, навчалися «онлайн», виконували завдання для формування фонетичних навичок шляхом застосування мобільних технологій та виконання традиційних вправ з підручника для закріплення теми.

Дослідження проводилося у три етапи: організаційно-методичний; продуктивний та підсумковий.

На організаційно-методичному етапі було проведено розвідки щодо існуючих комплексів вправ та аудіозавдань, спрямованих на формування фонетичних навичок у студентів філологічних спеціальностей. Також було протестовано роботу застосунків та месенджерів на предмет зручності у використанні студентами та доступності ресурсів, що їм пропонуються, а саме навчальна платформа Moodle3 ЧНУ імені Петра Могили, Zoom, Telegram.

Для поширення матеріалів та обміну контентом між учасниками дослідження було створено групу в месенджері Telegram, який добре адаптований для використання на мобільних пристроях, дає можливість пересилати аудіо / відеофайли великого об’єму, доступний для роботи на телефоні та комп’ютері.

На другому етапі дослідження (продуктивному) було розроблено комплекс вправ до заняття для закріплення фонетичних навичок, студентами 1 курсу, гр.142(б). Вправи складалися з використанням прислів’їв та приказок, текстів віршів, колискових, римівок – англійської усної народної творчості.

Оскільки у період проходження асистентської практики навчання в університеті відбувалося як в офлайн так і в онлайн форматі, використовували застосунок Zoom і Moodle3, за допомогою яких проводили заняття. На заняттях в аудиторії студенти виконували дотекстові завдання під керівництвом викладача, опрацьовували нову лексику, прослуховували фонетичні матеріали, потім відповідали на питання та дискутували з проблемних питань за темою. Здобувачі, які вчилися онлайн, опрацьовували завдання самостійно. Вони отримували їх через месенджер Telegram, де містились посилання на YouTube канал, аудіо та відео контент, завдання до аудіо/відео текстів. Позитивним моментом для здобувачів гр.142(б), які навчалися офлайн, підгрупа «А» стало те, що вони мали можливість опанувати новий лексичний матеріал за допомогою викладача і живого спілкування із однокурсниками в аудиторії, повторювати складні фонетичні вправи, а друга частина групи, підгрупа «Б» засвоювала новий матеріал та практичні навички самостійно та за допомогою застосунків дистанційного навчання, які дають можливість працювати онлайн.

Кожне з досліджень містить результат виконання 4 завдань щодо системи формування англомовних фонетичних навичок, у студентів 1 курсу філологічних спкціальностей, отриманих на заняттях (Практика) та (Фонетика) з Основної Іноземної Мови, під час проходженння асистентської практики, кожне завдання оцінюється в 3 бали. Максимальна кількість балів за оцінювання набутих навичок – 15 балів.

Для чистоти проведення апробації використано метод послідовності або послідовний аналіз – одержування статистичних висновків, у якому число випробувань не фіксується наперед, а визначається в процесі самих випробувань: спочатку зі студентами гр.142(б) підгруп «А» та «Б» було проведено вхідне тестування для визначення рівня володіння навичками сприйняття нового матеріалу з фонетики англійської мови. Зокрема, результати вхідного тестування підгруп «А» та «Б» представлені в таблицях 2.1 і 2.2, відповідно.

Результати проведеного вхідного тестування (табл.2.1 та табл.2.3) показали, що середній бал по підгрупі «А» склав 11,4 (11,375) що на 1,6 % менше, ніж у підгрупі «Б» 13,0 (12,916).

Таблиця 2.1

Результати вхідного тестування підгрупи «А» групи 142 (б)

№	ПІБ студента (офлайн)	Бал
1	Бреурош Ольга Віталіївна	10,5
2	Крапивіна Марія Олексіївна	13,0
3	Крива Софія Єдуардівна	12,0
4	Новосад Єлизавета Василівна	11,5
5	Снісар Анастасія Олександрівна	10,5
6	Соловей Дар'я Олегівна	12,0
7	Фоміна Діана Віталіївна	11,0
8	Ященко Віктор Андрійович	10,5
	Середній бал по групі	11,375
	% від максимального значення	75,83

Таблиця 2.2

Результати вхідного тестування підгрупи «Б» групи 142 (б)

№	ПІБ студента (онлайн)	Бал
1	Аветесян Ілона Граківна	13,0
2	Агбалян Сюзанна Саркісівна	14,0
3	Єжова Вероніка Артемівна	13,0
4	Крилова Анастасія Сергіївна	12,0
5	Моісеєнко Надія Анатоліївна	14,0
6	Самець Віктор Володимирович	11,5
	Середній бал по групі	12,916
	% від максимального значення	77,5

У якості контрольної підгрупи було обрано підгрупу «А», яка показала нижчий рівень володіння навичками сприйняття нового матеріалу з фонетики.

Підгрупа, що вчиться дистанційно, отримала завдання через месенджер Telegram, відповідь студентами записано на смартфон та відправлено лінк з посиланням на Google диск, для перевірки. Так, як обидві підгрупи, що тестувалися, мають парну кількість осіб, 8 і 6, читання діалогу відбувалося в особах, парами, для створення відповідної інтонації та передавання емоцій мовців..

Розроблені завдання і вправи спрямовані на вироблення мовних навичок і вмінь використання фонетики, що вивчається на першому курсі студентами філологічних спеціальностей з різним рівнем володіння англійською мовою, так як контингент здобувачів різний, як із міста і міських шкіл, так і з сільської місцевості, де слабші знання англійської або іноземною мовою у загальноосвітній школі чи ліцеї була німецька, французька або іспанська, і студенти починають вивчати англійську мову з нуля.

Під час апробації використовувалися розроблені завдання до занять на теми: “Learning phonetic material”, “The classification of English vowels ”, “The classification of English consonants”, “Intonation. Rhythm”, виконуючи які, студенти мали можливість практикувати наступні вміння: чітко вимовляти голосні та приголосні звуки; транскрибувати слова та речення; ставити та визначати наголос в словах; інтонувати речення, графічно записувати інтонацію.

Післятекстові обговорення засвідчили зацікавленість студентів у більш детальному розгляді теми: “Intonation. Rhythm”, “Learning phonetic material”, паралельно з мовними й фонетичними навичками, вони більш детально вчилися керувати своїми емоціями, почуттями та поведінкою, що важливо для їхньої професії та працевлаштування у майбутньому, а також збагачення словникового запасу для влучного вживання при відповідній життєвій ситуації стійких фразеологічних висловів англійської мови – прислів’їв та приказок.

Результати апробації за темами, обраними для контрольних зрізів представлені в таблиці 2.3, яка показує кількість балів отриманих студентами підгрупи «А» та «Б»
академічної гр.142(б).

Таблиця 2.3

Результати проведення зрізів за обраними темами підгрупи «А» гр.142

№	Студент 142(б) «офлайн»	Learning phonetic material	The classification of English vowels	The classification of English consonants	Intonation. Rhythm
1	Бреурош Ольга Віталіївна	13,5	13,0	13,0	13,5
2	Крапивіна Марія Олексіївна	11,5	12,0	13,0	14,0
3	Крива Софія Єдуардівна	12,5	12,0	13,0	13,5
4	Новосад Єлизавета Василівна	13,5	13,5	15,0	15,0
5	Снісар Анастасія Олександрівна	12,5	12,0	13,0	14,5
6	Соловей Дар'я Олегівна	12,0	12,5	14,0	14,5
7	Фоміна Діана Віталіївна	11,0	12,0	13,0	13,5
8	Ященко Віктор Андрійович	10,5	12,5	14,0	14,0
	Середній бал по групі	***12,1***	***12,4***	***13,5***	***14,0***
	% від максимального значення	80,83	82,38	89,58	93,81

Таблиця 2.4

Результати проведення зрізів за обраними темами підгрупи «Б» гр.142

№	Студент 142(б) «онлайн»	Learning phonetic material	The classification of English vowels	The classification of English consonants	Intonation. Rhythm
9	Аветесян Ілона Граківна	10,5	12,0	13,0	13,5
10	Агбалян Сюзанна Саркісівна	13,0	12,5	12,0	12,0
11	Єжова Вероніка Артемівна	12,0	13,0	13,0	13,5
12	Крилова Анастасія Сергіївна	11,5	12,0	13,0	14,0
13	Моісеєнко Надія Анатоліївна	10,5	11,5	14,0	14,5
14	Самець Віктор Володимирович	13,0	12,0	14,0	14,5
	Середній бал по групі	***11,8***	***12.6***	***13,0***	***13,4***
	% від максимального значення	78,75	83,81	86,67	89,17

З таблиці 2.3 та 2.4 видно, що в процесі виконання вправ та завдань, які подаються після викладу теоретичного матеріалу, поступово збільшувався загально-груповий результат, як у підгрупі «А» офлайн так і у підгрупі «Б» онлайн, це свідчить про ефективність використання підібраного навчально-методичного матеріалу для закріплення фонетичних навичок у студентів 1 курсу філологічних спеціальностей. Треба зазначити, що, студенти, підгрупи «Б», які виконували завдання онлайн (Моісеєнко, Крилова, Самець), також мали гарний результат – ефективності сприяла їхня уважність, під час теоретичного заняття. Вміння організувати самостійну роботу по оволодінню навчальним матеріалом, без прямої допомоги викладача свідчить про рівень їх підготовки, а також вміле використання застосунків Zoome, Moodle, Telegram для звіту та вчасного завантаження виконаного домашнього завдання.

Підгрупа «А» покращила результат в порівняні із вхідним тестуванням, працюючи «офлайн» і маючи можливість спілкування і безпосередньої роботи із викладачем та одногрупниками під час заняття, коли спланована

пізнавальна, організаційна і методична взаємодія викладача і студента, а також застосовано при цьому методи: усного опитування, тестування, взаємооцінювання, самооцінювання.

Для більш наглядної демонстрації отриманих результатів проведених досліджень на рис. 2.1 та 2.2 наведено графіки зростання рівня засвоєння фонетичних навичок, відповідно до % від максимального значення результату апробації обидвох підгруп та згідно з обраними темами.

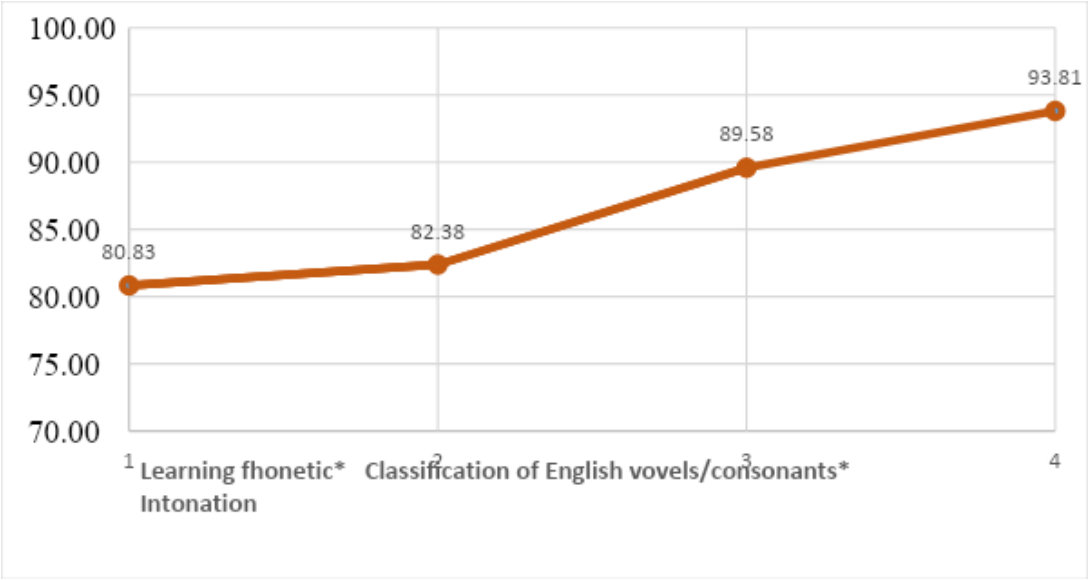

Рис. 2.1.**Графік зростання рівня засвоєння фонетичних навичок підгрупи «А»**

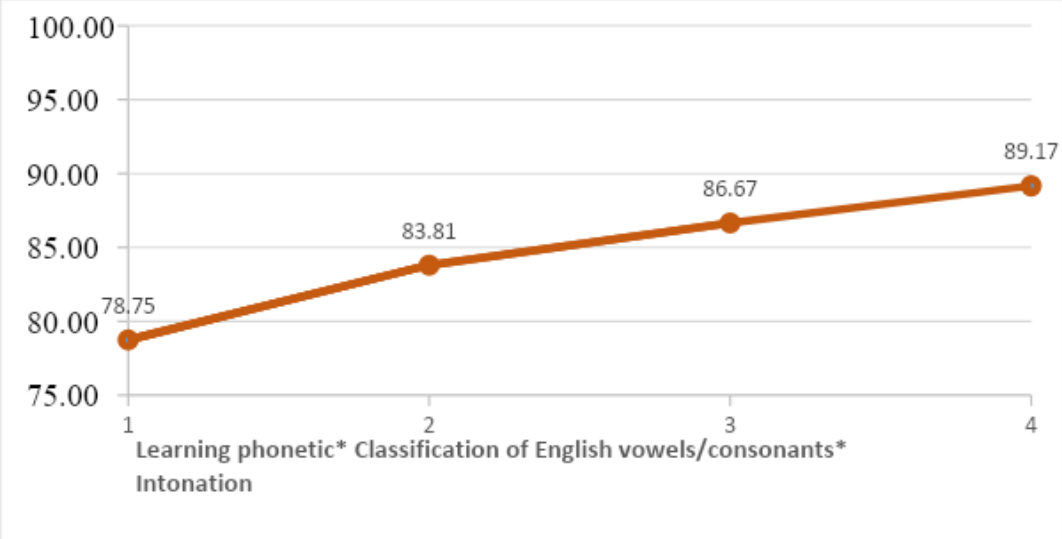

Рис.2.2. **Графік зростання рівня засвоєння фонетичних навичок підгрупи «Б»**

Набуття практичних навичок, під час експерерменту, у підгрупі «А» відбувалося шляхом опрацювання рекомендованої додаткової літератури з практичної фонетики, під час роботи в аудиторії за темою заняття, виконувалось декламування віршів, читання діалогів в особах, прислівїв, приказок та римівок із дотриманням англійської інтонації, ритму і мелодики, транскрибували текст та робили самоцінку та взаємооцінку виконаного. Жартували під час фонетичної зарядки, phonetic drills, римуючи свої вірші на вимову певного голосного чи приголосного звуку англійської мови, що стимулювало до вироблення та закріплення навички. Про ефективність проведення роботи над матеріалом в режимі «офлайн» свідчить загальний результат підгрупи «А», який поступово збільшувався.

Набуття практичних навичок, під час експерерменту, у підгрупі «Б» відбувалося традиційним шляхом – опрацювання підручника з вивчення фонетики англійської мови, посібника для практичної роботи з курсу фонетики, робота з відеоматеріалом з теми заняття виконувалася самостійно, діалоги з домашнього завдання програвалися в парах (у підгрупі 6 осіб), творча робота студентами виконувалась індивідуально, без допомоги викладача, для виконання завдань з транскрибування для самоконтролю було запропоновано допоміжний сервіс: PhoTransEdit, toPhonetics, EsyPronunciation. Виконане завдання завантажували на Google диск та відправляли на перевірку.

І знову зробили контрольний зріз, в якості експерименту, тож результати завершального тестування підгруп «А» та «Б» групи 142 (б) відображено у табл. 2.4 та 2.5.

Таблиця 2.4

Результати завершального тестування підгрупи «А» групи 142 (б)

№	ПІБ студента (офлайн)	Бал
1	Бреурош Ольга Віталіївна	13,0

2	Крапивіна Марія Олексіївна	14,5
3	Крива Софія Єдуардівна	13,0
4	Новосад Єлизавета Василівна	12,5
5	Снісар Анастасія Олександрівна	12,0
6	Соловей Дар'я Олегівна	13,0
7	Фоміна Діана Віталіївна	12,0
8	Ященко Віктор Андрійович	11,0
	Середній бал по групі	12,625
	% від максимального значення	88,8

Таблиця 2.5

Результати завершального тестування підгрупи «Б» групи 142 (б)

№	ПІБ студента (онлайн)	Бал
1	Аветесян Ілона Граківна	13,0
2	Агбалян Сюзанна Саркісівна	12,0
3	Єжова Вероніка Артемівна	13,0
4	Крилова Анастасія Сергіївна	11,5
5	Моісеєнко Надія Анатоліївна	12,0
6	Самець Віктор Володимирович	11,0
	Середній бал по групі	12,083
	% від максимального значення	86,0

Для підтвердження ефективності розробленого комплексу вправ спрямованих на вироблення мовних навичок і вмінь використання фонетики, що вивчається на першому курсі студентами філологічних спеціальностей на рис. 2.3 представлена порівняльна діаграма результатів вхідного та завершального тестування підгруп «**А**» ***стовбець 1-3*** та підгрупи «**Б**» ***стовбець 2-4*** академічної групи 142 (б).

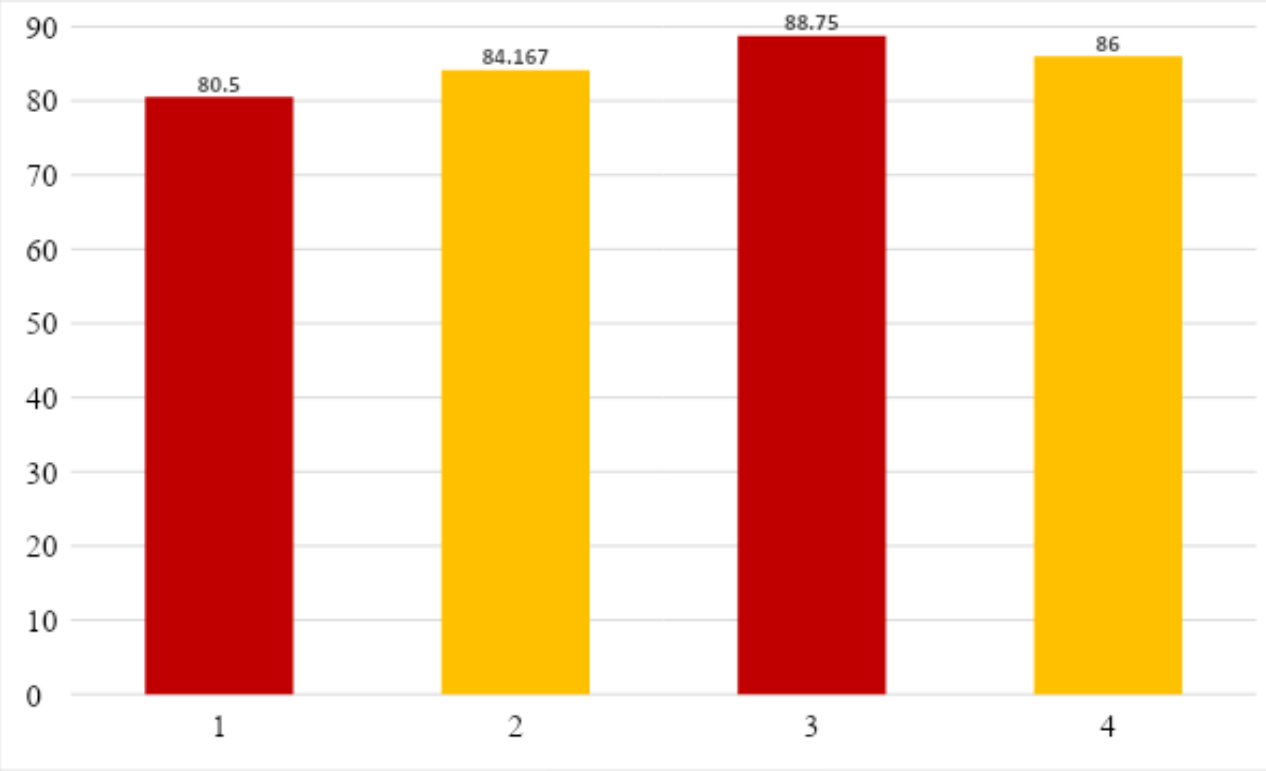

Рис. 2.3. **Порівняльна діаграма результатів вхідного та завершального тестування підгруп «А» та «Б» групи 142 (б)**

Як видно з рис. 2.3 та табл. 2.4, 2.5, і попередніх зрізів табл. 2.1, 2.2 середній бал по підгрупі «А» підвищився на **8,7%**, а по підгрупі «Б» підвищився на – **2%,** що свідчить про ефективність використання комплексу запропонованих вправ та завдань при вивчені фонетики студентами-першокурсниками, які мають різний рівень знання англійської мови, як іноземної. Також характеризує з позитивного боку режим навчання «офлайн», який є більш результативним, ніж режим «онлайн» із переважно самостійною роботою здобувачів над новим навчальним матеріалом при закріпленні фонетичних навичок.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставленої мети наукової роботи, під час теоретичного дослідження було обґрунтувано використання англійських прислів'їв та приказок у навчанні фонетики англійської мови, також розроблено комплекс вправ, що забезпечують ефективність формування англомовних фонетичних навичок студентів І курсу філологічних спеціальностей.

Було з'ясовано, що провідною лінією у формуванні методичної компетенції слід вважати мовленнєві вміння, формування яких неможливе без оволодіння мовним матеріалом. Формування комунікативної компетенції нерозривно пов'язане з соціокультурними, країнознавчими знаннями. Ми визначили, що на сьогодні методисти наголошують на тому, що робота над удосконалюванням вимови повинна вестися протягом усього терміну навчання. Нами були виділені особливості і характер вивчення фонетики здобувачами на початковому рівні навчання.

Під час розгляду психолого-педагогічного аспекту вивчення фонетики англійської мови ми дійшли висновку, що викладачеві англійської мови треба знати і розуміти особливості навчання іноземної мови студентів-першокурсників, спонукати їх до висловлювання та мислення, здійснюваного засобами цієї мови.

У ході дослідження ми визначили, що розвиваючи фонематичний слух, треба піклуватися не стільки про правильну вимову ізольованих звуків і складів, скільки про правильне проголошення слів у мовному потоці. Звідси випливає, що від фонетичних вправ потрібно якомога швидше переходити до тренування студентів у слуханні і говорінні іноземною мовою.

Нами було зроблено висновок, що використання усної народної творчості при вивченні англійської мови – один з важливих резервів підвищення мотивації тих, хто оволодіває іноземною мовою, тому що подібні зразки дозволяють ознайомитися із сучасною іноземною творчістю, культурою і звичаями країни досліджуваної мови, що завжди викликає великий інтерес у здобувачів. З метою розвитку особистості, необхідне використання автентичного проблемного

матеріалу для обговорення, що забезпечує різні види мотивації, а також застосування різних видів взаємодії на занятті, бо автентичність – це така якість тексту, що забезпечує під час його опрацювання функціонування саме тих мовленнєвих механізмів, які реалізують спілкування у природних умовах реального життя. Такий текст викликає певну реакцію, стимулює розумову діяльність студентів на заняттях з іноземної мови. Отже, усна народна творчість може бути використана як зразок сучасної автентичної розмовно-літературної мови для досягнення основних цілей навчання й для підвищення мотивації навчання.

Під час роботи було досліджено лінгвістичні особливості прислів'їв та приказок, визначено їх семантичні особливості, головні функції прислів'їв та приказок, встановлено відмінні риси їх функціонування у мові як фразеологічних одиниць. Ми дійшли висновку, що англійські прислів'я і приказки є органічною частиною фразеологічного складу мови. І прислів'я і приказки – це стійкі одиниці зі структурою речення. Прислів'ям властивий повчальний, дидактичний характер. Вони являють собою художньо-образні і художньо-філософські узагальнення спостережень над усіма сферами життя народу. Прислів'я є цілісним висловлюванням з повністю закінченою думкою. Прислів'я і приказки створювались протягом багатьох століть як підсумок, результат, узагальнення спостережень над суспільним життям людини. Ми дійшли висновку, що англійські прислів'я та приказки як частина здобутків народної мудрості можуть бути використані під час опанування фонетикою англійської мови з ціллю її кращого та більш ефективного засвоєння майбутніми філологами-викладачами.

У роботі було проаналізовано робочі програми філологічного факультету та, зокрема, кафедри англійської філології та перекладу ЧНУ ім. Петра Могили, що спрямовані на оволодіння іноземною мовою; розроблено комплекс вправ і завдань, метою яких є засвоєння звуків англійської мови, формування правильної інтонації та ритму.

Було розглянуто особливості використання структур ідіоматичного характеру для вивчення приголосних, голосних звуків та інтонації. Ми дійшли висновку, що вивчення фонетики англійської мови на матеріалі англійських прислів'їв та приказок буде більш ефективним, цікавим, заохочувальним. У процесі дослідження було зосереджено увагу на вивченні голосних і приголосних фонем, інтонації; показали особливості артикуляції найбільш складних звуків та звукосполучень, надали прислів'я та приказки як матеріал для їх опрацювання. Пропонований нами комплекс вправ дасть змогу студентам 1 курсу, з різним рівнем володіння англійською мовою, покращити свою вимову, зробити її більш чіткою та виразною, а також залучити до вивчення англійської народної мудрості.

Аналіз лінгвістичної, психологічної, педагогічної і методичної літератури з проблеми дослідження сприяв визначенню теоретичних засад методики вивчення фонетики майбутніми викладачами, філологами англійської мови. Саме вони стали основою практичної частини дослідження, яке було спрямовано на формування фонетичних вмінь та навичок на матеріалі англійських прислів'їв та приказок та надало можливість навчитися чітко і виразно висловлювати власні думки у різних мовленнєвих ситуаціях.

Нами було розроблено змістовні модулі за темами: "Learning phonetic material", "The classification of English vowels ", "The classification of English consonants", "Intonation. Rhythm", в яких ми представили лекційний та практичний блоки.

Модуль практичного заняття передбачає креативний пошук нового, певну творчість під час виконання завдання. В практичних заняттях представлено ряд вправ, що містять найбільш поширені прислів'я та приказки, які спрямовані на формування та вдосконалення навичок англійської вимови. Модуль лекційний сприяє підготовці кваліфікованих фахівців, бо в ньому подано базові знання, які вимагає освітньо-професійна програма «Англійська мова і література та переклад і друга іноземна мова», за якою вчиться 1 курс спеціальності 035 Філологія. В цей блок включено опрацювання наукових публікацій з теми

дослідження, ознайомлення з необхідною літературою та її аналіз, розширення наукового світогляду студентів, що безпосередньо сприяє засвоєнню фонетичного матеріалу англійської мови.

Результати даного дослідження можуть бути запропоновані для застосування та використання викладачами закладів вищої освіти у своїй роботі під час вивчення фонетики англійської мови.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1.Авксентьев Л.Г. Сучасна українська мова: Фразеологія. - Х.: Вища шк. Вид-во при ХДУ, 1998. - 132 с.

2. Адекватний переклад англійських прислів'їв : навчальний посібник / В. В. Степанов, С. В. Баранова, А. С. Близнюк. – Суми : Сумський державний університет, 2018. – 156 с.

3. Ажнюк Б.М. Англійська фразеологія у культурно етнічному висвітленні -К.: Наук, думка, 1989. - 134 с.

4.Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології. - Х.: Вища шк. Вид-во при ХДУ, 1987.-135 с.

5. Англійська граматика: Grammar and Intonation URL: https://greenforest.com.ua/journal/read/grammar-and-intonation (дата звернення 09.11.2023).

6. Англо-український фразеологічний словник / Уклад. К.Т. Баранцев. — 2-ге вид., випр. -К.: Т-во "Знання", КОО, 2005. - 1056 с.

7. Балабуха К.В. Підготовка майбутніх учителів іноземної мови до навчання старшокласників фразеології : дис. кандидата пед. наук : 13.00.02 / Балабуха Катерина Володимирівна. – Одеса, 2007. – 199 с.

8. Бачинська Н.Я., Лінгвістичні особливості англійських фольклорних текстів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2015 № 18 том 2 – С.11– 14.

9. Боднар С.В. Формування іншомовної компетенції студентів засобом вивчення англійської фразеології / С.В. Боднар // Мова і культура. – К. : Видавн. дім Дмитра Бураго, 2003. – Вип. 6. – Т. VII : Культурологічний підхід до викладання мови і літератури. – 2003. – С. 157–165.

10. Бориско Н. Ф. Методика формування іншомовної фонетичної компетенції / Н. Ф. Бориско // Іноземні мови. - 2011. - № 3. - С. 3-14. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/im_2011_3_2.

11. Васильцова І. Вчимося із задоволенням і користю, або чому французькі діти народжуються із зачіскою, англійські – з ложкою, а українські – у сорочці / І. Васильцова // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2005. – № 1. – С. 84-89.

12. Ветінцева М. відпрацювання фонетики на заняттях з іноземної мови. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/107.pdf (дата звернення 28.12.2023)

13. Вишневський О. І. Діяльність учнів на уроці іноземної мови. / О.І. Вишневський. -Київ.,1989, С. 5 -18.

14. Гаращук Л. А. Вираження позитивних емоцій засобами англійської інтонації [Електронний ресурс] / Л. А. Гаращук // http://nniif.org.ua/File/15glavpe.pdf

15. Гончаренко О.М. Навчання фонетичного матеріалу. URL:file:///C:/Users/Администратор/Downloads/НАВЧАННЯ%20ФОНЕТИЧНОГО%20МАТ_Гончаренко.pdf (дата звернення 30.12.2023)

16. Граматика англійської мови. URL: https://naurok.com.ua/urok-dlya-10-klasu-vido-chasovi-formi-diesliv-285528.html (дата звернення 08.11.2023)

17. Гутник В. Причини, профілактика й корекція фонетичних помилок у вступному коративному курсі. Вісник Київського національного лінгвістичного університету: зб. Наук. Праць. Сер. Педагогіка та психологія / гол. ред. О. Б. Бігич. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2018. № 28. С. 110 – 119

18. Дацків О. П. Комплекс вправ для вдосконалення фонетичних навичок говоріння у майбутніх учителів англійської мови засобами драматизації. Іноземні мови. 2014. № 2 (78). С. 34–38.

19. Дворжецька М.П., Макухіна Т.В., Велікова Л.М., Снегірьова Є.О. Фонетика англійської мови: фоностилістика і риторика мовленнєвої комунікації. – Вінниця: Нова Книга, 2015. (англійською мовою)

20. Дубенко О.Ю. Англо-американські прислів'я та приказки : [посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів] / О. Ю. Дубенко. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 416 с.

21. Дуда Д. Ю. Аудіювання учнями старшої школи англомовних текстів як навчальний аспект формування лексичних навичок. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2012. Вип. 100. С. 156–159.

22. Дячок Н.В. Особливості фонетичної компетентності у підготовці майбутніх учителів іноземних мов Перспективи та інновації науки//Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка»,Серія «Психологія»,Серія «Медицина»)" № 2(2) 2022. – С. 49-57.

23. Єрко О. К. Практична фонетика англійської мови: Навч. посібник. – К.: ЛОГОС, 2005. – 272 с.

24. Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови. - Запоріжжя: Вид-во Запорізького держ. ун-ту, 1998. – 430 с.

25. Зацний Ю.А., Янков А.В. Нова розмовна лексика і фразеологія. Англо-український словник./Ю.А. Зацний, А.В. Янков. – Вінниця: Нова книга, 2010. – 224с.

26. Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія. - Львів: Вища шк. Вид-во при ХДУ, 1983. - 175 с.

27. Завальська Г.П. Кішко О.В. Лінгафонний курс для студентів англійського відділення. "The World of English" – Ужгород, 2012.

28. Колесник О.С., Гаращук Л. А., Гаращук К. В. Теоретична фонетика англійської мови : навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов / О.С. Колесник, Л. А. Гаращук, К. В. Гаращук. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2015. – 226с.

29. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов: навчальний посібник / І. В. Корунець. – Вінниця: «Нова книга», 2004. – 464 с

30. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка: Учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. - М.: Высш. шк., 1986. - 336 с. Режим доступу:[A._V._Kunin]_English._Kurs_frazeologii_sovremenno(BookSee.org).pdf

31. Калита А. А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлення. К. : Вид. центр КНЛУ, 2001. 351 с.

32. Калашник В.С. Фразеологічна школа професора Віктора Ужченка в українському мовознавстві кінця XX – початку XXI ст. Лінгвістика. 2013. № 1 (28). С.29 -36. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ling_2013_1_6

33. Ковриго С. Б. Про використання прислів'їв і приказок у навчальному процесі [Текст] : [матеріали до уроку : англійська мова] / С. Б. Ковриго// Англійська мова та література. – 2013. – № 34/36. – С. 37–42.

34. Конспект лекцій зі спецкурсу «Українська лінгвофольклористика» / Р. Л. Сердега. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – 228 с.

35. Костина Н.Ю. Сравнительный анализ английских и русских пословиц и поговорок / Н.Ю. Костина // Иностранные языки в школе. – 2006. – № 1. – С. 83–85.

36. Куліченко А.К. Англійська мова. Фонетика. Ч. ІІ : Приголосні фонеми : практикум для самостійної роботи з дисципліни “Іноземна мова” для студ. І курсу мед. і фармац. ф-тів. / авт.-уклад. А. К. Куліченко. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2017. – 104 с

37. Лозова О.М. Психологічні аспекти засвоєння іноземної мови: Навчально-методичний посібник.– К.: , 2010.–143 с.

38. Лях О.В. Шляхи формування інтонаційних навичок у майбутніх учителів англійської мови. «Young Scientist» • № 10 (25) • Part 2 • october, 2015, p.141-144. – Режим доступу: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/10/72.pdf

39. Методика викладання англійської мови : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / уклад. Холод Ірина Василівна. – Умань : Візаві, 2018. – 165 с.

40. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.

41. Мокиенко В. М. В глубь поговорки / Валерий Михайлович Мокиенко. – К. : Рад. шк., 1989. – 221 с.

42.Навчальні програми ЧНУ імені Петра Могили URL: https://chmnu.edu.ua/training-information-base-filology/ (дата звернення 28.12.2023)

43. Ніколаєва С.Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. − К.: Ленвіт, 1999. − 320 с.

44. Пахомова Т.О. Методика навчання іноземних мов. Основи курсу : Навчальний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» професійного спрямування «Мова і література (англійська)». – Запоріжжя: ЗНУ, 2014. – 212 с.

45. Паращук В. Ю. Теоретична фонетика англійської мови : навч. посіб. для студ. ф-тів ін. мов / В. Паращук. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2005. – 240 с.

46. Поліщук, Ф. М. Український фольклор. Давня українська література [Текст] Практичні заняття: Навч. посіб. для студ. філолог. фак. ун-тів і пед. ін-тів / Ф. М. Поліщук. – Київ : Вища школа, 1991. – 190 с.

47. Практична фонетика: Методичні вказівки до проведення практичних занять та організації самостійної роботи з дисципліни для студентів денної та заочної форм навчання, спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література(англійська)) / Укладач Н. В. Мартин.– Мукачево: МДУ, 2019. – 32с.

48. Рогач Л.В. Фонетика англійської мови: Методичний посібник (англійською
мовою) // Ужгород -2023

49. Селіверстов С.І. Формування у студентів комунікативних умінь як передумови їх професійної компетенції // Іноземні мови. - 1999. - № 2. - С.56-58.

50. Скляренко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь /Іноземні мови. - 1999. - № 3. – С. 3-7.

51. Скляренко Н.К. Типологія вправ в інтенсивному навчанні іноземних мов // Гуманістичні аспекти лінгвістичних досліджень і методики викладання іноземних мов. - К.: КДППМ, 1992. – С. 9-13.

52. Скляренко Н.К. Як навчати сьогодні іноземних мов (концепція) //Іноземні мови. - 1995. -№1. – С.5 -9.

53. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови. / Л.Г. Скрипник - К., 1999. - 759 с. – С. 654-667.

54. Соломаха А.В. Методика викладання німецької мови. Лекція 3. Навчання фонетики. Навчання граматики URL:chromeextension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://pi.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/idpmo/KaF_Eng/Navch_Metod/po4_mednm_lec.pdf. (дата звернення 30.12.2023)

55. Степанов В. В. Адекватний переклад англійських прислів'їв : навчальний посібник / В. В. Степанов, С. В. Баранова, А. С. Близнюк. – Суми : Сумський державний університет, 2018. – 156 с.

56. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: Колективна монографія / С. Ю. Ніколаєва, Г. Е. Борецька, Н. В. Майєр, О. М. Устименко, В. В. Черниш та інші; [за ред. С.Ю.Ніколаєвої; техн. ред. І. Ф. Соболєвої]. – К. : Ленвіт, 2015. – 444

57. Тарнопольський О.Б. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник / О.Б. Тарнопольський, М.Р. Кабанова. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля. 2019. – 256 с.

58. Тучина Н.В., Перлова В.В.A Way to Success: Practical English Phonetics for University
Students.Year1 – Харків: Фоліо, 2021 -176с.

59.Фонетична зарядка на уроках англійської мови.
URL:https://naurok.com.ua/fonetichna-zaryadka-na-urokah-angl-movi-13038.html (дата звернення 06.11.2023)

60. Урок англійської мови. URL: https://naurok.com.ua/urok-angliysko-movi-u-11-klasi-na-temu-wedding-and-marriage-334581.htmlФормування фонетичної компетенції.URL: https://studfile.net/preview/9756752/page:4/ (дата звернення 16.11.2023)

61. Фразеологія сучасної української мови. Всеосвіта URL: https://vseosvita.ua/library/embed/01000uoy-67f5.docx.html (дата звернення: 03.11.2023)

62. Ужченко В.Д. Народження і життя фразеологізму / В.Д. Ужченко. – Київ, 1988. 278 с.

63. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. «Фразеологічний словник української мови». Київ, 1998. 224 с. URL: https://schoolplusnet.com/up_portfolio/2016-3-2-21-42-22_file_20.pdf (дата звернення 23.09.2023).

64. Українські приказки, прислів'я і таке інше / уклав М. Номис ; упоряд., приміт. та вступна ст. М. М. Пазяка. – К. : Либідь, 1993. – 768 с. - Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Nomys_Matvii/Ukrainsko_prykazky_pryslivia_i_take_inshe.pdf?

65. Урок англійської мови. URL: https://naurok.com.ua/urok-angliysko-movi-u-11-klasi-na-temu-wedding-and-marriage-334581.html (дата звернення 08.11.2023)

66. Усна народна творчість. Віртуальна читальня Української літератури для студентів, вчителів, учнів та батьків. URL: https://ukrlit.net/dovidnik_zno/1.html (дата звернення 27.09.2023).

67. Янсон В.В., Свистун Л.В., Богатирьова С.Т., Лежньов С.М. A Practical Guide for Learners of English = Практичний курс англійської мови для студентів вищих навчальних закладів: Навч. Посібник. Англ. мовою. Київ: ТОВ "ВП Логос", 2002. 368 с.

68. Brewer E. Cobham. The Dictionary of Phrase and Fable. Revised edition. - London: Cassel, 1963.

69. Bowler Bill, Parminter Sue, New Headway Pronunciation. Pre-intermidiate. Student's Practice Book. – Oxford: University Press, 2007. – 64 p.

70. English for everybody. Getting married! URL:https://www.youtube.com/watch?v=VlhwzJNMsII (дата звернення 07.11.2023)

71. Hewings Martin. English Pronunciation in Use. Cambridge University Press, 2007. 192 p.

72. Pronunciation Part 3 – Intonation to Show Emotions and Attitudes Grammar (режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=qnpRd73ylRE)

73. Roach P. English Phonetics and Phonology: A Practical Course. Cambridge University Press, 2009. 155 p.

74. Samir El. A Morocco. What is Culture? Bureau of Educational and Cultural Affairs Exchange programs.URL: https://exchanges.state.gov/us/spotlight/what-culture/transcript (дата звернення 26.09.2023).

75. Sylabus_vk_aktualne_chlenuvannya_angliiskogo_movlennya (Актуальне членування англійського мовлення) URL:https://onu.edu.ua/uk/structure/faculty/rgf/kafedry-ta-inshi-strukturni-pidrozdily/translate/kaf-theory-praktice-translate-silabus (дата звернення 10.01.2024)

76. D.O'Connor, Claire Fletcher. Sounds in English. A Pronunciation Practice Book-Longman,2018 – 125p.

77. Vaughan-Rees Michael. Test your Pronunciation. Penguin Longman Publishing,
2002. 90 p.

Додаток А.

Теоретичний та практичний матеріали заняття до теми

Тема: Навчання фонетичного матеріалу засобами англійської усної народної творчості.

Мета: вчити формувати, розвивати і вдосконалювати вміння правильного фонетичного та інтонаційного оформлення усного мовлення за допомогою англійських прислів'їв та приказок; ознайомити з різними прийомами та формами роботи, спрямованими на розвиток та вдосконалення володіння звуковою та інтонаційної системами англійської мови; зміцнювати фонологічні знання студентів; надати студентам матеріал, необхідний для навчання англійської вимови.

Основна проблема: оптимальне висвітлення наукових засад вивчення фонетики англійської мови з використанням англійської усної народної творчості.

Провідна ідея: знання наукових засад вивчення фонетики англійської мови – запорука успішного оволодівання студентами іноземною мовою.

Тип лекції: лекція-дискусія (інтерактивна лекція).

Обладнання: картки з англійськими прислів'ями та приказками, таблиці англійських звуків, відео з YouTube, месенджер Telegram, Zoom.

Основні поняття теми: фонетичні навички, стійки структури ідіоматичного характеру, англійська народна творчість.

ПЛАН

1. Особливості вивчення фонетики англійської мови.
2. Прислів'я та приказки – здобуток англійської народної творчості.
3. Класифікація англійських прислів'їв та приказок.
4. Особливості роботи з прислів'ями та приказками для формування фонетичних навичок під час вивчення довгих і коротких голосних англійської мови. Практика.

Список рекомендованої літератури:

1. Ажнюк Б.М. Англійська фразеологія у культурно етнічному висвітленні -К.: Наук, думка, 1989. - 134 с.

2. Боднар С.В. Формування іншомовної компетенції студентів засобом вивчення англійської фразеології / С.В. Боднар // Мова і культура. – К. : Видавн. дім Дмитра Бураго, 2003. – Вип. 6. – Т. VII : Культурологічний підхід до викладання мови і літератури. – 2003. – С. 157–165.

3. Дубенко О.Ю. Англо-американські прислів’я та приказки : [посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів] / О. Ю. Дубенко. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2001. – 416 с.

4.Ковриго, С. Б. Про використання прислів'їв і приказок у навчальному процесі [Текст] : [матеріали до уроку : англійська мова] / С. Б. Ковриго// Англійська мова та література. – 2013. – № 34/36. – С. 37–42.

5. Англійські прислів’я та приказки / сост. Баранцев К.Т. – Вид.2-е,доп.- К.,: Радянська школа, 1973

6. Резник Л. С. Английские пословицы на вашем уроке // Іноземні мови. – 2000. - №4. – С. 64-65.

7. Сучасні технології навчання іншомовного спілкування/ Гриню Г.А.- К.:Ленвіт,1997

8. Тарнопольський О.Б. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник / О.Б. Тарнопольський, М.Р. Кабанова. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля. 2019. - 256 с.

9. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. «Фразеологічний словник української мови». Київ, 1998. 224 с. – Режим доступу:https://schoolplusnet.com/up_portfolio/2016-3-2-21-42-22_file_20.pdf

10. Longman Pronunciation Dictionary.

11. O’Connor. Better English Pronunciation. – London, 1970.

12. Ship or Sheep? An intermediate pronunciation course by Ann Baker. – CUP, 1998.

13. Hancock M. English Pronunciation In Use. – CUP, 2003.

1. Особливості вивчення фонетики англійської мови.

Опановуючи мову, здобувачі також засвоюють її фонетику, лексику і граматику. Усі ці аспекти мови характеризуються специфічними психологічними особливостями. Визначеними психологічними особливостями характерне також і мовлення іноземною мовою. Усне мовлення психологічно відмінне від мовлення письмового, а сприйняття і розуміння чужої мови відрізняється від вираження думок у власній мові. Дуже істотні також особливості внутрішнього мовлення, що саме і поєднується безпосередньо з мисленням і яке завжди або передує активному говорінню (і листуванню), або впливає на сприйняття інформації.

Як ви вважаєте, що ми включаємо в поняття «володіння мовою»?

Найбільш істотне значення для практичного оволодіння мовою має засвоєння його лексики. Психологічно це так виходить тому, що володіти мовою - значить уміти мислити на ній, а мислення ґрунтується на взаєминах між поняттями, що виражаються лексичними одиницями мови. Але з цього зовсім не випливає, що треба навчати не фонетиці, а також і граматиці іноземної мови. Володіти мовою - це значить не тільки оформляти за допомогою неї свої думки, але і передавати ці думки іншим людям, створюючи мовлення, що інші повинні легко сприймати і розуміти. Для того щоб інші без усякої праці сприймали мовлення, мовець повинен будувати це мовлення в повній відповідності не тільки з лексичними, але і з фонетичними і граматичними нормами використовуваної мови. У противному випадку за сприйняттям мовлення, у якому допускаються відступи від фонетичних і граматичних норм мови, може піти або неправильне його розуміння, або ж і зовсім нерозуміння.

Які, на вашу думку, існують передумови вивчення фонетики?

При навчанні фонетиці насамперед треба знати і використовувати психологічні закономірності відчуттів узагалі, і зокрема відчуттів слухових і рухових (артикуляційних). Цим відчуттям властиві так називані пороги: два абсолютних (верхній і нижній) і один відносний (поріг розрізнення). Тому що

звуки людського голосу і тим більше людської мови знаходяться далеко від крайніх меж (верхнього і нижнього абсолютних порогів), те навчання психології про абсолютні пороги відчуття не має прямого відношення до методики навчання фонетиці іноземної мови. Хіба тільки у випадку розмови пошепки може ставитися питання про величину нижнього порога (ступеня інтенсивності шепоту), але сила, або голосність, шепоту, по-перше, зовсім нетипова для роботи з учнями в класі, а по-друге, вона дуже швидко і легко встановлюється практично, коли це буває потрібно. Інша справа диференціація іншомовних звуків як при сприйнятті чужого, так і при створенні власного іншомовного мовлення.

Оволодіння фонетикою припускає насамперед оволодіння системою його звуків (фонем), а оволодіння звуками припускає утворення навички їхнього диференціювання (розрізнення) як сенсорного - при сприйнятті чужого усного мовлення, так і моторного - при власному говорінні. Що зустрічаються на цьому шляху труднощів обумовлюються тим, що учні настільки звикають до звуків рідної мови, що вони часто зовсім не уловлюють відмінних рис іншомовних звуків, а якщо й уловлюють, то вважають їх іноді не мовними особливостями, а особливостями, що властиві лише їх викладачеві.

Чи згодні ви, що найбільш важкими для засвоєння є такі звуки іноземної мови, які відсутні у рідній мові?

Часто думають, що найбільш важкими для засвоєння є такі звуки іноземної мови, яких зовсім немає в звуковій системі рідної мови, а найбільше легкими - такі, котрі зовсім незначно відрізняються або зовсім не відрізняються від звуків рідної мови. Але в дійсності справа обстоїть навпаки: більш важкими виявляються такі іншомовні звуки, що дуже близькі до звуків рідної мови. Пояснюється це тим, що із самого початку дії подразників поріг розрізнення буває досить великим і зменшується він тільки в результаті практичного тренування. Далі, треба не змішувати слухову диференціацію звуків з диференціацією моторної (артикуляційної). Моторна диференціація звуків

завжди випливає за слуховою. Якщо мати на увазі тільки слухову диференціацію звуків, то на слух, зрозуміло, легше розрізняти такі звуки, що дуже несхожі один на одного, чим такі, котрі мають багато загального.

Тому іншомовні звуки, що мало чим відрізняються від звуків рідної мови, здобувачам буває дуже важко відрізнити від звуків рідної мови, унаслідок чого вони вкрай ускладнюються й у правильному їх відтворенні. Якщо ж мати на увазі тільки моторну диференціацію звуків, то виявляється, що студентам також легше вдається відтворення іншомовних звуків, явно відмінних від звуків рідної мови, чим відтворення тих звуків, що майже не відрізняються від звуків рідної мови. Однак відтворення нових звуків завжди трохи утрудняється відсутністю відповідного артикуляційного укладу. Виходить, що звуки, добре розпізнавані на слух, легше артикулюються, а звуки, не розпізнавані на слух, не можуть і артикулюватися. У цьому відношенні серед здобувачів досить швидко можна знайти протилежні типи. Одним з них характерна дуже гарна як слухова, так і артикуляційна чутливість; в інших гарна слухова чутливість сполучиться з поганою артикуляційною чутливістю; треті, навпаки, мають погану слухову чутливість і гарну артикуляційну; для четвертих, нарешті, характерна погана як слухова, так і артикуляційна чутливість.

Дуже сприяє, звичайно, засвоєнню фонетики наявність в студентів гарної як сенсорної , так і моторної чутливості; і дуже багато доводиться працювати з тими, в яких погано розвинена чуттєвість як в одній, так і в іншій області.

Засвоєння іншомовної фонетики вимагає додаткового розвитку у здобувачів як сенсорної, так і моторної чутливості, тобто вироблення в них досить тонкої відповідної диференціації. А це вимагає зменшення порога розрізнення. Величина ж різницевого порога зменшується тільки в міру нагромадження практичного досвіду, а не в результаті відповідних теоретичних пояснень, що самі по собі не розвивають чутливості, а лише сприяють її розвиткові під впливом і в умовах практичної, у даному випадку мовної, діяльності.

Потрібно сказати, що звуки мови взагалі можуть розрізнятися на слух по висоті, по силі (голосності) і по тембру. Усі ці звукові якості є суб'єктивним відображенням фізичних властивостей звуку - частоти повітряних коливань (числа герц), їхньої амплітуди і того, що часто називають формою цих коливань або ж акустичним спектром. Розпізнавання звуків, що утворюють фонетичну систему мови, спочиває на диференціації звуків не по їхній висоті або частоті повітряних коливань і не по силі (голосності), або амплітуді коливань, а винятково лише за формою цих коливань, або акустичному спектрові, тобто по тембрі. Відповідна здатність людини називається фонематичним слухом.

Як ви розумієте поняття «фонематичний слух»? Що потрібно робити для його розвитку?

Розвивати фонематичний слух можна шляхом організації відповідних фонетичних вправ, коли викладачі не тільки чують ізольований звук, але і повинні його відтворювати. Однак ці фонетичні вправи можуть проводитися по-різному. Можна, по-перше, ставити в умови простого наслідування, коли викладач вимовляє той або інший звук, а здобувачі повторюють його слідом за викладачем. Відтворення звуку ґрунтується в такому випадку на простому сприйнятті його і носить тільки імітаційно-інтуїтивний характер. Але можна, по-друге, ці вправи випереджати роз'ясненням того, у якому саме положенні повинні знаходитися органи артикуляції (головним чином язик і губи) і який саме звук повинний вийти в результаті (чим і якою мірою схожий на інші звуки і т.п.). У такому випадку говорять про аналітичний спосіб навчання іншомовним звукам. Експериментально була доведена значна перевага аналітичного способу перед імітаційним, що цілком відповідає психологічному положенню про те, що навички в людини утворяться набагато швидше і легше тоді, коли вони усвідомлюються. Імітувати іншомовні звуки учні повинні на основі розуміння їхніх артикуляційних особливостей. Інакше кажучи, при розвитку фонематичного слуху необхідно максимально залучати розумові процеси. Коли

людина знає, що саме вона повинна почути і відтворити голосом, то в неї тоншає слух і уточнюється моторика.

Особливо погано і зовсім нераціонально сподіватися на несвідому імітацію тоді, коли фонетичні особливості іншомовного мовлення виявляються досить слабко помітними і майже нерозрізненими. В англійській мові, наприклад, існують звуки [і] і [і:]. Часто не зауважують різну тривалість цих звуків при сприйнятті на слух слів; у французькій мові важко помітні звуки [є] і [є], що ускладнює диференціацію слів, скажемо, її і езї. Викладачі можуть не звернути уваги також і на інтонаційні особливості іншомовної вимови. В усіх цих випадках необхідно подавати теоретичні роз'яснення імітації. Психологічно справа складається так, що як незначні подразники, так і незначні розходження людина найчастіше уловлює лише за умови попереднього освідомлення їх в наявності таких, коли вона, інакше кажучи, заздалегідь знає про них і готується до їх сприйняття.

Але вкрай недоцільно все-таки додавати фонетичним вправам занадто велике значення і переоцінювати них. Справа в тому, що людина ніколи не говорить ізольованими звуками і ніколи в зробленій точності не відтворює той самий звук. У звуковому потоці живої мови окремі звуки разом випливають один за одним і завжди трохи видозмінюються в залежності від того, які саме інші звуки є сусідніми. Нерозчленованими звуковими одиницями мови є не звуки, а склади, але і склади в живому потоці мови теж модифікуються. При проголошенні цілих слів і пропозицій окремі звуки часто навіть зовсім не вимовляються.

Які способи розвитку фонетичних навичок ви могли б запропонувати?

Отже, розвиваючи фонематичний слух, треба піклуватися не стільки про правильну вимову ізольованих звуків і складів, скільки про правильне проголошення слів у більш-менш значному мовному потоці. Звідси випливає, що від фонетичних вправ потрібно якомога швидше переходити до тренування у слуханні і говорінні іноземною мовою. Організація більш-менш значного

фонетичного вступного курсу, а також і проведення спеціальних фонетичних вправ повинні розглядатися тому як малокорисна витрата навчального часу. Набагато доцільніше фонетично відшліфовувати живе усне мовлення, тому що тільки вона і повинна бути фонетично правильною. Ті, хто навчалися по "комплексній" методиці й "аспектно" звичайно характеризуються однаково гарною вимовою (за інших рівних умов).

2. Прислів'я та приказки – здобуток англійської народної творчості.

Прислів'я та приказки посідають значне місце у словниковому складі англійської мови. Вони побудовані на загальнолюдській лексиці, є продуктом в основному народної творчості й широко вживаються в розмовній і літературній мові.

Які, на вашу думку, відмінні риси прислів'я та приказки?

Різкої межі між прислів'ями та приказками не існує. Різниця між ними полягає хіба що в тому, що прислів'я мають завжди закінчений вигляд, тобто висловлюють думку повно, а приказки дають лише натяк на неї. Як правило, прислів'я не тільки констатують якийсь факт, а й містять повчання, пораду, застереження проти чогось, схвалення чогось тощо. Наприклад, Don't count your chickens before they are hatched - курчат восени лічать; an hour in the morning is worth two in the evening - ранок вечора мудріший; Velvet paws hide sharp claws – слова ласкаві, та думки лукаві.

Приказка часто буває частиною прислів'я. Наприклад, приказка to look a gift horse in the mouth — заглядати в зуби дарованому коневі, критикувати подарунок є частиною прислів'я you must not look a gift horse in the mouth — дарованому коневі в зуби не заглядають.

Як ви вважаєте, чому прислів'я та приказки популярні та активно використовуються у мовленні народу?

Прислів'я та приказки в переважній більшості створюються самим народом і відбивають найрізноманітніші сторони людського життя. Поряд з фольклорними прислів'ями та приказками широко вживаються образні вирази,

створені письменниками та окремими громадськими діячами. Згодом вони стають так званими «крилатими виразами» й починають уживатися як звичайні прислів'я та приказки.

Чимало українських виразів, афоризмів увійшли в ужиток з творів Т. Г. Шевченка, Л.І. Глібова, І.П. Котляревського та інших українських письменників-класиків. Серед народних прислів'їв вони побутують як безіменні. В англійській мові багато прислів'їв і приказок було популяризовано або створено В. Шекспіром, Дж. Байропом, Дж. Мільтоном та іншими відомими письменниками й поетами. Наприклад: he jests at scars that never felt a wound — над шрамами сміється той, хто болю рани ще не знає; cowards die many time before their death — боягузи, вмирають багато разів (В. Шекспір).

Яка роль прислів'їв та приказок у мові?

Прислів'я та приказки є відображенням народної мудрості й людського досвіду; вони закріпилися в мові й передаються від покоління до покоління, сприяючи формуванню в людини певних моральних якостей і норм життя в суспільстві.

3. Класифікація англійських прислів'їв та приказок.

У даний час у лінгвістиці немає єдиного визначення прислів'я і приказки. Але якщо *прислів'я* розуміється відносно однаково, то *приказці* надають найрізноманітніших тлумачень - від однослівної приказки до народного афоризму-вислову. Не існує і чітких критеріїв розмежування між прислів'ям і приказкою. Під прислів'ям звичайно розуміють закінчені вислови і судження, структурно організоване як речення, яке акумулювало досвід народу, дидактичного і повчального характеру.

Ми будемо користуватися таким визначення: *прислів'я* - це короткий, стійкий у мовному вжитку, як правило, ритмічно організований вислів повчального характеру, в якому зафіксовано багатовіковий досвід народу; має форму закінченого речения (простого або складного). Прислів'я має буквальне і переносне значення (all is well that ends well - усе добре, що на добре виходить;

great ship asks deep water -великому кораблеві - велике й плавания) або тільке переносне (can the leopard change his spots? ~ горбатого могила виправить).

Чи згодні ви з визначенням прислів'я? Запропонуйте свої варіанти.

Прислів'я різноманітні за своїм змістом:

- прислів'я, які містять поради: be slow to promise and quick to perform краще не обіцяти, як слова не тримати; grasp all, lose all - хто два зайця гонить, жодного не здогонить; be just before you are generous – насамперед будь справедливим, а потім великодушним;

- прислів'я, де йдеться про перевагу колективної праці над індивідуальною: many hands make work light - громада - великий чоловік; four eyes see more than two / two heads are better than one - одна голова добре, а дві краще;

- прислів'я, які засуджують такі якості людини, як вихваляння, егоїзм:

self is a bad counsellor - егоїзм - поганий порадник; self-praise is no recommendation - не хвали себе сам, нехай тебе люди похвалять; боягузтво: grasp the nettle and it won't sting you / none but the brave deserve the fair - чия відвага, того й перемога; cowards die many times before their death - боягузи вмирають багато разів (а сміливий — один раз);

- прислів'я, які таврують лінощі, бездіяльність: a cat in gloves catches no mice - без труда нема плода; idleness is the root of the evil - без діла псується сила; the devil finds work for idle hands to do - диявол знайде роботу для праздних рук; закликають до наполегливості й витримки:

with time and patience the leaf of the mulberry becomes stain - наполегливість усе здолає; constant dropping wears the stone - не тим капля довбає, що сильна, а тим, що часто падає;

- в прислів'ях дається негативна оцінка багатству і багачам: one law for the rich, and another for the poor - для бідних один закон, а для багатих інший; a thief passes for a gentleman when stealing has made him rich -грабіжник зійде за джентельмена, коли він стає багатим;

- висміюється людська тупість і дурні: fools grow without watering -дурні не сіють, не орють, а вони самі родяться; fools will be fools – дурень дурнем і залишиться; fools will be meddling – дурні люблять всюди совати свого носа; as the fool thinks, so the bell clinks - дурням закон не писаний; all asses wag their ears - дурням властиво набирати глибокодумного вигляду;

- прислів'я учать бережливості, працъовитості. a penny saved is a penny gained - що зберіг - як придбав; take care of the pence, and the pounds will take care of themselves - з копійки карбованці робляться; he that would eat he fruit must climb the tree - щоб рибу піймати, треба в воду лізти; здоровому способу життя: after dinner sit a while, after supper walk a mile - після обіду трохи посиди, а після вечері більше походи; good health is above wealth - найбільше багатство - це здоров'я; an apple a day keeps a doctor away - їж яблуко кожен день, і тобі не потрібен буде лікар;оцінювати людину за її вчинками та внутрішніми рисами, а не за її зовнішністю, тобто прислів’я навчають цінувати насамперед духовні якості людини: handsome is that handsome does - не по словах судять, а по ділах; з краси не пити роси; appearances are deceitful/beauty is but skin-deep - зовнішність оманлива; do not look upon the vessel but upon that which it contains - не дивись на форму, а дивись на зміст; the fairest looking shoe may pinch the foot - і найгарніший черевик може муляти ногу; a fair face may hide a foul heart - за приємною зовнішістю може приховуватися нікчемна душа; many a fjne dish has nothing of it - зовнішність оманлива.

В сучасних умовах такі прислів'я вживаються іронічно, стосовно до людей, які ставлять понад усе свої власні інтереси. Ці прислів'я сприймаються як критика, як осудження поведінки певної людини.

Які основні особливості прислів’я ви могли б виділити?

Прислів'я та приказки — одне з джерел збагачення словникового складу англійської мови. Від них відокремлюються деякі компоненти, які починають існувати самостійно і набувають нових значень. Так, від прислів'я a burnt child

dreads the fire — лякана ворона й куща боїться — відокремилися слова a burnt child, які тепер вживаються самостійно в значенні лякана ворона.

Від прислів'я birds of a feather flock together — свояк свояка вгадає здалека — відокремилося birds of a feather — два чоботи — пара; одного поля ягода; одного тіста книш.

Від as well be hanged for a sheep as for a lamb — сім бід—один одвіт утворився вираз to be hanged for a sheep — не мати порятунку.

Прислів'я та приказки коротко, образно та емоційно висловлюють думку. Тому ними часто користуються в розмовній мові та в літературі, їх використовують як заголовки газетних статей, назви фейлетонів, розділів книг, а також для надання стислої і влучної характеристики особам, їх вчинкам і поглядам.

Знаючи визначення прислів'я, чи могли б ви запропонувати свої варіанти визначення приказки?

Приказка - це стійкий образний вислів у формі речення, який представляє певне явище передусім з точки зору його емоційно-експресивної оцінки.

В англійській мові приказок набагато менше, ніж прислів'їв: лише 7% з загальної кількості прислівно-приказкових одиниць спостереження. Більшість приказок носить розмовний характер і являються оціночними зворотами.

Як ви вважаєте, чому в англійській мові приказок менше ніж прислів'їв?

Приказки, що виражають позитивну оцінку. the more, the merrier -тісно, зате тепло; чим більшее, тим краще; there is life in the old dog yet – є ще порох у порохівницях; great ship asks deep water - великому кораблеві -велике й плавання; smb's word is as good as his bond - на його слово можна покластися; more power to your elbow! - бажаю успіху бажаю вдачі; may your shadow never grow less! - бажаю вам здоров'я на довгі роки!

Приказки з негативною оцінкою: does your mother know you are out? - у тебе ще молоко на губах не обсохло; neither fish no flesh - ні риба, ні м'ясо; much ado

about nothing - багато галасу даремно; every day is not Sunday - не все коту масляниця; not the only fish in the sea – світ клином не зійшовся; he will never sets the Thames on fire - він пороху не вигадає.

4. Особливості роботи з прислів'ями та приказками для формування фонетичних навичок під час опанування англійської фонетики.

Навчання вимові - це насамперед оволодіння слуховими та вимолюваними сторонами говоріння й читання, а саме:

1) уміннями слухати й чути, розвиток фонетичного слуху;

2) навичками вимови, тобто доведене до автоматизму володіння артикуляторною базою англійської мови, способами інтонування;

3) розвиток внутрішньої мови (внутрішнього промовляння) як психофізіологічної основи для зовнішньої мови.

Від уміння слухати й чути залежить уміння вимовляти. Те, і інше впливає на розвиток внутрішньої мови, а остання багато в чому визначає розвиток навичок вимови і зовнішньої мови в цілому. Л.В. Щерба писав: " ... помилки у вимові не кращі помилок, наприклад, у граматичному роді імен іменників, у відмінку тощо, а частіше навіть гірші за них, тому що заважають здійсненню основної мети мови - комунікації, тобто взаєморозумінню". В усному спілкуванні за допомогою звуків розрізняються слова. Неправильна вимова всього лише одного звуку в слові ускладнює, а то й порушує процес міжкультурного спілкування.

Для того, щоб мова була ясної, розбірливої й зрозумілої, неоціненну роль може зробити робота зі структурами ідіоматичного характеру. Вони є одним з кращих засобів досягнення чіткості мови.

Візьмемо для прикладу наступні прислів'я на відпрацьовування звуків **[o]** та **[o:]** :

Honesty is the best policy.

A little pot is soon hot.

New lords, new laws.

Any port in a storm.

Загальна стратегія навчання вимові може бути представлена у такий спосіб:

Сприйняття на слух матеріалу (його осмислення, вичленовування викладачем підлягаючої фонетичній обробці слова (подані звуки у нашому випадку); Проказування його (багаторазове відтворення звуку, багаторазове проголошення слова й фрази в цілому).

На які ж основні принципи варто опиратися при роботі над вимовою?

1) Варто забезпечувати комунікативну спрямованість. Це значить, що навчання вимові не повинне сприйматися як самоціль, а повинне бути підлегле потребам мови.

2) Необхідно передбачати ситуативно-тематичну обумовленість фонетичного матеріалу, що повинен по можливості вплітатися в тканину заняття, співвідносячись із ним у змістовному плані.

Наприклад: Charity begins at home.

A bad penny always comes back.

Every bullet has its billet.

Time flies.

Nothing succeeds like success.

Яку роботу можна організувати з використанням прислів'їв та приказок під час оволодівання англійською фонетикою?

Ці прислів'я можна використовувати не тільки для відпрацьовування різних типів інтонації (в оповідальній, питальній), відпрацюванні відповідних звуків, але є й гарним матеріалом для уроку на тему „Present Tense".

3) Важливо сполучити свідомість із інтуїцією. Це значить, що імітувати на основі інтуїтивного підладжування органів мови треба тільки звуки, які не надають особливих труднощів для тих, хто навчається. Якщо ж фонетичне явище відносно складне, тоді від викладача вимагаються пояснення, що допомагають свідомо ці труднощі перебороти.

4) Потрібно забезпечувати наочність цього звука, фонетичного явища. Так, наприклад, зорова наочність має місце, якщо викладач показує спеціально артикуляцію звуку, використовує жест для позначення наголосу, що підвищує мелодії й так далі.

5) Активність тих, кого навчають - передумова міцності засвоєння англійської вимови. Тому дуже важливо, особливо при фронтальній роботі, стежити за активністю й цілеспрямованістю дій кожного.

6) Необхідний індивідуальний підхід до формування вимови в умовах колективного навчання. Загальновідомо, що не всім однаково легко дається оволодіння вимовою. Важливо враховувати їх індивідуальні особливості (рухливість мовного апарату, розвиток фонетичного слуху й так далі). І тому доцільно задавати розучувати вірші напам'ять. Це допоможе виявити рівень сформованості вимови кожного й покаже над яким фонетичним явищем варто працювати.

Навчання вимови говоріння й читання займає особливо значне місце при початковому оволодінні англійської мови.

Розглянемо приклади застосування прислів'їв та приказок під час вивчення фонетики англійської мови.

При вивченні голосних звуків англійської мови потрібно наголосити, що голосні фонеми англійської мови поділяються на монофтонги (голосні з стійкою артикуляцією), дифтонгоїди (голосні, якість яких неоднорідна на початку та в кінці вимови) та дифтонги (голосні, що складаються з двох різних за своєю якістю елементів, що створюють одну фонему). В англійській мові 10 монофтонгів, 2 дифтонгоїда та 8 дифтонгів.

Наприклад, для вивчення монофтонгів подається стисла характеристика артикуляції звука, та прислів'я, що можуть розвивати навички його вимови.

Звук **[i]** – короткий голосний, який нагадує український звук [и] у слові «жить». При його вимові кінчик язика знаходиться біля нижніх зубів; середня

частина язика піднімається до твердого піднебіння. Приголосні перед [i] ніколи не пом'якшуються.

Fit as a fiddle.

Mill the wind.

Little leak will sink a great ship.

Sink or swim.

Ill got, ill spent.

Fish and visitors smell in three days.

[e]

Звук **[e]** – короткий голосний. При його вимові середня частина язика піднімається вгору, а кінчик язика знаходиться біля нижніх зубів; губи трохи розтягнуті. Англійський [e] схожий до українського[e] у слові «цеп».

Better late than never but better never late.

Health is better than wealth.

Good health is above wealth.

Tell tales out of school.

Never say "never".

Never too old to learn.

Get out of bed on the wrong side.

4. Практичні завдання до теоретичного матеріалу

4.1 What are the branches of phonetics?

4.2 What kind of vowel interchange is it ?

Jingle-jongle;

Flip-flop;

Chip-chop;

Hip-hop.

a) distinguishing the singular and plural;

b) onomatopoetic compounds;

c) tense forms.

4.3 Find the fully front [i:] and the front-retracted [i] in these words:

a) marry-married;

b) deed-did;

c) cart-cut;

d) beat-beet;

e) any- anxious;

f) lit-lift.

4.4 In what cases we can observe the difference between the law long vowel of broad variation [a:] and the low short vowel of narrow variation.

a) dealer-dinner:

b) marvel-money;

c) helping-happy.

4.5 In words chalk – church – channel are observed:

a) mid-open [e], long vowel of broad variation [a:];

b) high [i:], mid-open [e];

c) back [ ], front [ ].

4.6 Eliminate the word whose vowel is different from those in the other three:

stick – myth – feet – fit

blood – muck – tar – pub

roll – rot – dot – gosh

son – run – fun – butcher

lock – bottle – shore – stop

lard – father – parent – jar

done – gun – fall – stub

sat – Nazi – clap – plaid

set – dead – heat –bet

sieve – leave – meat – Steve

4.7 Transcribe the proverbs and learn them: [i:] - [i]

1. A friend in need is a friend indeed.
2. As fit as a fiddle.
3. People meet but mountains never greet.
4. Between the devil and the deep sea.
5. A small leak will sink a great ship.
6. Honey is sweet but the bee stings.
7. Still waters run deep.

4.8 Transcribe the proverbs and learn them: æ] - [e]

1. East or west, home is best.
2. All is well that ends well.
3. Good health is above wealth.
4. Better to do well than to say well.
5. If you cannot have the best, make the best of what you can.
6. Better late than never but better never late.
7. Money spent on brain is never spent in vain.

Додаток Б.

Теоретичний та практичний матеріали заняття до теми

ТЕМА: ***Класифікація англійських голосних фонем.***

МЕТА: вчити правильної вимови англійських голосних фонем, знати їх класифікацію та запропонувати систему вправ та завдань, після викладу теоретичного матеріалу на основі англійських прислів'їв та приказок, що сприятимее оволодінню та зміцненню фонетичних навичок студентами 1 курсу.

Основна проблема: вивчення фонетики англійської мови з використанням англійської усної народної творчості.

Провідна ідея: вивчення фонетики англійської мови – запорука успішного оволодівання студентами іноземною мовою

ОБЛАДНАННЯ**:** таблиці звуків англійської фонетики; картки з англійськими прислів'ями та приказками.

ПЛАН

5. Вивчення звукової системи англійської мови.
6. Фонема – звукова одиниця мови.
7. Класифікація англійських голосних фонем.
8. Англійські прислів'я та приказки для формування фонетичних навичок під час опанування англійської фонетики. Практика.

Список рекомендованої літератури:

1. Гончаренко О.М. Навчання фонетичного матеріалу Режим доступу: http://ekhsuir.kspu.edu (дата звернення: 19.02.2023)

2. Калита А. А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлення. К. : Вид. центр КНЛУ, 2001. 351 с.

3. Колесник О.С., Гаращук Л. А., Гаращук К. В. Теоретична фонетика англійської мови : навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов. Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2015. 226с.

4. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / Колектив авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2002. 327 с.

5. Англійські прислів'я та приказки / сост. Баранцев К.Т. – Вид.2-е,доп.- К.,: Радянська школа, 1973

6.Why are Phonetics Important? | Learn English | Vocabulary. – Режим доступу: https: //www.youtube.com/watch?v=cJG0uErf8WY

.C.Wells. Longman Pronunciation Dictionary. Pearson Education Limited, 2005. - 870p.

7. S. Cunningham, B.Bowler. Headway Intermediate Pronunciation. – Oxford University Press, 2005. – 112p.

8. S. Cunningham, B.Bowler. Headway Upper-Intermediate Pronunciation. – Oxford University Press, 2005. – 108p.

9. The Advanced English Course. – Oxford University Press

10. L.&J. Soars. New Headway English Course. – Oxford University Press, 2003. – 160p.

1. Особливості вивчення звукової системи англійської мови.

Під час вивчення фонетики – вчення про звуки і звукову систему мови, оперуємо одиницями трьох систем: фонетичною, фонологічною і графічною.

Відомості з фонетики потрібні й для засвоєння орфоепії – норм літературної вимови, зокрема, правильної вимови звуків ізольовано, у сполучуваності їх у мовному потоці, тобто в словах і реченнях (враховуючи такі явища як акомодація, асиміляція, редукція), а також для засвоєння випадків варіантного оформлення слів і граматичних форм відповідно до закономірностей організації фонетичної системи.

Вивчення звукової системи англійської мови здійснюється за принципами наступності та перспективності, курс англійської мови включає чотири етапи вивчення фонетики:

1) навчання звуків іноземної мови,

2) навчання вимови слів,

3) навчання вимови фраз,

4) навчання вимови речень різних комунікативних типів.

Дотримуючись принципу наступності, необхідно систематичне повторення і закріплення знань та навичок, одержаних на початковому етапі оволодіння англійською мовою.

Під час навчання фонетики, слід розрізняти два типи помилок при сприйнятті і відтворенні звуків іноземної мови: фонетичні та фонологічні помилки. Фонетичні помилки не змінюють зміст речення, а лише змінюють

якість вимови. Фонологічні помилки є більш грубими, вони спотворюють зміст і порушують правильність розуміння.

2. Фонема – звукова одиниця мови.

Мовленнєвий потік є безперервною лінійною послідовністю звуків. Звук – це мінімальна незначима одиниця мовленнєвого потоку. Звук виступає в мовленні неподільно, як щось ціле: з нього не можна виділити окремі елементи вимови (артикуляції). Виділення окремих звуків у мовленнєвому потоці є умовним, оскільки звуки йдуть безпосередньо один за одним, змінюючись залежно від якості попереднього або наступного звука. Звук мови – узагальнення низки близьких з погляду носія мови і з погляду артикуляційноакустичних звуків, яке існує у свідомості носія мови як звуковий еталон. Звуки мови поділяються на голосні й приголосні. Класифікація звуків здійснюється переважно за артикуляційними ознаками, зрідка – за акустичними.

Слід розрізняти звук мови зі звуком мовлення. Звук мовлення – це членоподільний конкретний звук людської мови, що утворюється за допомогою мовного апарату й має певні артикуляційно-акустичні властивості. Кількість звуків у мовленні величезна. Для фонетики мають значення звуки, якісно відмінні залежно від своєї фонетичної позиції.

Звуки можуть відрізнятися висотою тону, тривалістю, силою, тембром тощо. У процесі створення мовленнєвого потоку в кожній мові вимовляється певна кількість різноманітних звуків, які можна поєднати в порівняно невелику кількість звукових типів, здатних диференціювати слова та їх форми, тобто слугувати цілям людського спілкування, однак реально усвідомлюються та виділяються тільки ті одиниці, що слугують для побудови та розрізнювання слів. Ці звукові типи й маються на увазі, коли говорять про окремі мовні звуки, їх називають фонемами.

Фонема – це найменша, далі неподільна звукова одиниця мови, що здатна розрізняти пари слів за смислом (наприклад: feet–fit) чи диференціювати граматичні форми одного й того самого слова (наприклад: tooth–teeth).Фонема є

результатом абстрагування від усіх позиційних варіантів її вимовляння та від індивідуальних особливостей вимовляння відповідного звука (тобто залежно від місця наголосу, темпу мовлення, впливу сусідніх звуків тощо). Фонема та мовленнєвий звук – поняття близькі, але не тотожні: фонема може складатися не тільки з одного звука, але також із двох елементів (наприклад, дифтонги) і навіть із трьох (трифтонги [aɪə], [ɔɪə], [aʊə]), у свою чергу, дві фонеми інколи звучать як один звук. Незважаючи на таку складність, фонема залишається найкоротшою звуковою одиницею у складі слова та морфеми, тому що її не можна поділити далі без порушення всієї фонологічної системи мови.

Кожна фонема є абстрактним фонетичним поняттям, що існує у свідомості носіїв мови як узагальнення низки варіантів звучань, об'єднаних спільними артикуляційноакустичними ознаками. У мовленні фонема реалізується у вигляді кількох (або багатьох) конкретних звуків. Зберігаючи визначальні, основні артикуляційні та акустичні ознаки, ці звуки, залежно від конкретних фонетичних умов, зокрема поєднання та контактування з іншими звуками, набувають деяких додаткових ознак, тобто зазнають модифікацій.

Отже, фонеми утворюють цілком реальну фонологічну систему мови. Так, в англійській мові є 44 фонеми, які формують її фонологічну систему, в той час як звуки мови утворюють фонетичну систему мови.

3. Класифікація англійських голосних фонем.

Залежно від стабільності артикуляції голосні фонеми в англійській мові поділяються на монофтонги (голосні із стійкою артикуляцією), дифтонгоїди (голосні, неоднорідні за своєю якістю на початку та в кінці вимовляння) та дифтонги (голосні, що складаються з двох різних за якістю елементів, які утворюють одну фонему). В англійській мові є 10 монофтонгів: [ɪ], [e], [ə], [ɜ:], [ʌ], [æ], [ɑ:], [ɒ], [ɔ:], [ʊ]; 2 дифтонгоїди: [i:], [u:] та 8 дифтонгів: [aɪ], [eɪ], [ɔɪ], [aʊ], [ɜʊ], [ɪə], [ʊə], [ɛə]. Англійські монофтонги та дифтонгоїди класифікуються за наступними ознаками.

За участю в артикуляції певної частини язика голосні поділяються на такі:

1) голосні переднього ряду – до твердого піднебіння піднімається передня частина язика, а його кінчик залишається біля нижніх зубів: [i:], [], [æ];

2) голосні змішаного ряду – все тіло язика рівномірно піднімається та витягується вздовж порожнини рота: [з:], [ə];

3) голосні заднього ряду – при вимовлянні до м'якого піднебіння піднімається задня частина спинки язика: [], [:], [], [:], [], [u:].

Залежно від ступеня підняття язика голосні поділяються на такі:

1) голосні високого підняття (або закриті голосні) вимовляються таким чином, щоб простір між піднебінням і найбільш піднятою частиною язика був вузьким: [i:], [ɪ], [ʊ], [u:];

2) голосні низького підняття (або відкриті) вимовляються за умови низького положення язика, який майже не піднімається, а тому простір між піднебінням і язиком широкий: [æ], [:], [], [:];

3) голосні середнього підняття вимовляються, коли язик піднімається до середини відстані між високим і низьким положеннями: [e], [ə], [:], [].

За участю губ голосні бувають:

1) лабіалізованими (або округленими) вимовляння з округленими губами: [], [u:], [], [:];

2) нелабіалізованими (або неокругленими) – губи розтягнуті та займають нейтральне положення: [], [i:], [e], [ə], [æ], [з:].

Залежно від тривалості звучання голосні поділяються на такі:

1) довгі голосні: [i:], [:], [:], [u:], [з:];

2) короткі голосні: [], [], [], [], [ə], [e], [æ].

За ступенем напруженості артикуляційних органів голосні поділяються на такі:

1) напружені голосні (це довгі голосні);

2) ненапружені голосні (це короткі голосні).

При вимовлянні англійських довгих голосних м’язи артикуляційних органів напружені сильніше, ніж при артикуляції коротких голосних.

Особливістю англійських голосних фонем є наявність дифтонгів, які вимовляються в межах одного складу. При вимовлянні дифтонга мовленнєві органи спочатку займають положення для вимови однієї голосної, а потім швидко переходять до вимови іншого голосного, але не артикулюють його повністю.

Початковий елемент дифтонга, більш сильний, напружений у вимові, називається ядром, а кінцевий, слабкий звук, що артикулюється неповністю, називають ковзанням, або глайдом. Винятком є тільки дифтонг [ə], в якому другий елемент під наголосом вимовляється так само чітко, як і перший елемент

Англійські дифтонги поділяються на 2 групи залежно від артикуляції ядра дифтонга:

1) дифтонги переднього ряду: [a], [a], [ə], [e], [ə];

2) дифтонги заднього ряду: [], [], [ə].

Окрім чистих монофтонгів і дифтонгів, у деяких мовах, до яких належить і англійська, вирізняють також голосні проміжної категорії. При їх вимовлянні має місце лише достатньо слабке «ковзання» (змінення) тембру, що не виходить за межі відповідного типу. В англійській мові існує два дифтонгоїди: [i:], [u:].

4. Практичні завдання

4.1 Фонетична зарядка для відпрацювання англійських голосних, дифтонгів на матеріалі прислів’їв та приказок:

голосний [æ] – Manners makes the man; A hungry man is an angry man; – голосний [a:] – Far from eyes, far from heart; Half heart is no heart; Through hardships to stars;

дифтонг [ai] – Out of sight, out of mind; Make hay while the sun shines;

дифтонг [ou] – As you sow you shall mow; Man proposes, God disposes; дифтонг [ei] – Tastes differ; Money spent on the brain is never spent in vain.

4.2 Exercise 1

Read and transcribe the following proverbs and sayings. Pay attention to their intonation. Give their Ukrainian equivalents.

1. Charity begins at home.
2. A bed penny always comes back.
3. Every bullet has its billet.
4. Time flies.
5. Nothing succeeds like success.

4.3 Exercise 2

Complete the following proverbs and sayings. Consult the reference list below. Read and transcribe them. Underline the appropriate sound in them ([e], [i], [ei]).

1. Prosperity makes friends, but……
2. The tongue is not steel, yet……
3. Everything comes to him……..
4. Handsome is as……..
5. He travels the fastest……

(who waits, adversity tries them, handsome does, who travels alone, it cuts)

4.4 Exercise 3

Give the English equivalents to the following proverbs and sayings. Read and transcribe them.

1. Багато знатимеш, швидко постарієш.
2. Видно птаха по польоту, а людину по розмові.
3. В одне вухо входить, в друге виходить.
4. Гостре словечко коле сердечко.
5. Гурту і вовк не страшний.
6. Прислів’я - це народна мудрість.

7. Гарний товар сам себе хвалить.
8. Вийти сухим із води.
9. Лякана ворона й куща боїться.
10. Краще відвертий ворог, ніж зрадливий друг.

8. Exercise 4

Make the following conditional clauses into proverbs by completing them. Consult the reference list below. Read and transcribe them. Read the following proverbs with the low Fall, Low Rising, High Fall intonation.

1. If the cap fits……..
2. If you sing before breakfast……
3. If you run after two hares……
4. If a man deceives me once……..

If he deceives me twice……..

5. If the blind leads the blind…….

(shame on him, shame on me, both shall fall into the ditch, you will catch neither, you will cry before supper, wear it)

4.6 Exercise 5

Match the following stereotype phrases pragmatically specialized for making an opinion to their definitions.

1. That's what I (always) say — a) if you want an example, you must agree, that's certain
2. If you ask me — b) that's my opinion, that's what I agree with
3. I mean it — c) it may be true, may be the case (but perhaps not)
4. It/that rather depends — d) that is my view, opinion, that's what I always say

5. (or) so it seems/ (or) it seems so e) if a am competent, or qualified, to know about, or give opinion, on such matters

6. if I'm any judge (of sb/sth) f) perhaps, probably.

4.7 Exercise 6

According to the schemes find as many proverbs as you can

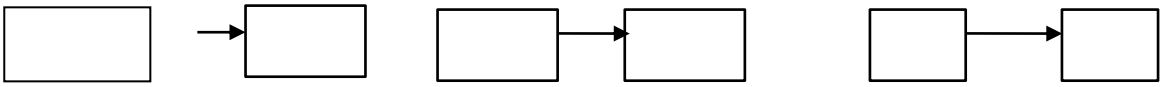

When? Where? What?

4.8 Exercise 7

State what the classificatory principles can be illustrated by the groups of pairs given below:

Pin-bin, pole-coal, fee-we, debt-net, pail-sail, soul-role, sip-rip, foot-soot, those-rose, sob-rob, kick-Nick.

4.9 Exercise 8

Sort out the oppositions under the following headings: a) labial vs. fore-lingual, b) labial vs. mediolingual, c) labial vs. backlingual.

Pat-cat, supper-succour, leap-leack, man-nap, coming-cunning, seen-seem, wail-Yale.

Додаток В.

Теоретичний та практичний матеріали заняття до теми

ТЕМА: ***Навчання приголосних фонем на матеріалі англійських прислів'їв та приказок***

МЕТА: вчити правильної вимови англійських приголосних фонем, знати їх класифікацію та запропонувати систему вправ та завдань, після викладу теоретичного матеріалу на основі англійських прислів'їв та приказок, що сприятимее оволодінню та зміцненню фонетичних навичок студентами 1 курсу.

Основна проблема: вивчення фонетики англійської мови з використанням англійської усної народної творчості.

Провідна ідея: вивчення фонетики англійської мови – запорука успішного оволодівання студентами іноземною мовою

ОБЛАДНАННЯ**:** таблиці приголосних звуків англійської фонетики; картки з англійськими прислів'ями та приказками, фонограма, відеофонограма.

ПЛАН

9. Звукова специфіка англійської вимови.
10. Класифікація англійських приголосних фонем.
11. Вправи на закріплення вивченого теоретичного матеріалу.
12. Застосування англійських прислів'я та приказок під час засвоєння англійських приголосних фонем. Практика.

Список рекомендованої літератури:

1. Бориско Н. Ф. Методика формування іншомовної фонетичної компетенції . Іноземні мови. 2011. № 3. С. 3 – 14.

2.Гончаренко О.М. Навчання фонетичного матеріалу Режим доступу: http://ekhsuir.kspu.edu (дата звернення: 19.02.2023)

3.Гутник В. Причини, профілактика й корекція фонетичних помилок у вступному коративному курсі. Вісник Київського національного лінгвістичного університету: зб. Наук. Праць. Сер. Педагогіка та психологія / гол. ред. О. Б. Бігич. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2018. № 28. С. 110 – 119

4.Колесник О.С., Гаращук Л. А., Гаращук К. В. Теоретична фонетика англійської мови : навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов / О.С. Колесник, Л. А. Гаращук, К. В. Гаращук. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2015. – 226с.

5. Калита А. А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлення. К. : Вид. центр КНЛУ, 2001. 351 с.

6.Паращук В. Ю. Теоретична фонетика англійської мови : навч. посіб. для студ. ф-тів ін. мов / В. Паращук. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2005. – 240 с.

7.Тараненко Л. І. Просодична зв’язність англійської прозової байки / Л. Тараненко. – К. : Україна, 2008. – 204 с.

8.Тарнопольський О. Б., Кабанова М. Р. Методика навчання іншомовної вимови /Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі : підручник Дніпро: Ун – т ім. Альфреда Нобеля, 2019. С. 190 – 208.

9.Теоретична фонетика сучасної англійської мови : навчальний посібник (англ. мовою) / Т. О. Бровченко та ін. – Одеса : Астропринт, 2003. – 133 с.

10.Phonetic Chart Explained. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=JfwVXfl0EnI

Звукова специфіка англійської вимови.

Голосові зв’язки наближені та зімкнуті так, що струмінь повітря, потрапляючи крізь щілину між гнучкими краями, викликає їх дрижання, що називають вібрацією. Вібрації, або ж коливання, голосових зв’язок сприймаються на слух як голос. Голос завжди характеризується певною висотою тону, а, отже, є музичним звуком. Висота тону залежить від розмірів голосової щілини, всієї гортані, ступеню натягнення (напруження) голосових зв’язок та частоти їх вібрування. Чим більші голосові зв’язки за розміром, тим повільніші їх коливання, тим нижчий тон голосу (і навпаки). Більшість звуків вимовляється за умови вібрації зв’язок. До них відносяться голосні звуки (наприклад: [u:], [e]) та дзвінкі приголосні (наприклад: [d], [z]). Дзвінкі приголосні складаються з голосу та шуму.

При вимовлянні приголосних звуків артикуляційні органи мовлення створюють на шляху повітряного струменя з легень повну або часткову перепону, або ж помітно наближаються один до одного, утворюючи щілини. Долаючи такі перешкоди, повітряний струмінь викликає нерівномірні коливання, що сприймаються на слух як певного роду шуми, які й називаються **приголосними звуками**. Приголосні звуки, що вимовляються без вібрації голосових зв’язок, позбавлені голосу (мають тільки шум) і називаються глухими

приголосними (наприклад: [s], [f]). Якщо одночасно з опусканням м'якого піднебіння якісь з органів порожнини рота утворюють перепону для подальшого поширення повітряного струменя в напрямку рота, то вібруюче повітря заповнює простір позаду перепони й виходить назовні через носову порожнину. За умови артикуляції такого роду вихід повітря через ротову порожнину виключається, а приголосні, що продукуються таким чином, називаються **носовими, (або назальними) сонантами чи сонорними** приголосними: (наприклад: [m], [1]).

Артикуляційна класифікація звуків мови потрібна всім, хто займається вивченням вимови. Усі звуки поділяються на тони й шуми. Звуки з періодичними, гармонійними коливаннями – ***тони.*** Звуки, що виникають у результаті ряду неперіодичних коливань, ***називаються шумами***. Шуми утворюються при виникненні будь-яких перешкод у порожнині рота. Тонові звуки утворюються за участю голосових зв'язок. Голосні – тонові звуки, глухі приголосні шумові. Сонорні приголосні – тонові зі слабкою домішкою шуму, дзвінкі шумні – шумові за участю тону. Всякий тоновий звук мови складається з простих коливань, тобто коливань певної частоти.

Класифікація англійських приголосних фонем

Приголосним називається звук, при утворенні якого струмінь повітря зустрічає на своєму шляху перепону в мовленнєвому апараті, подолання якої викликає шум. М'язове напруження сфокусовано в місці утворення перепони; струмінь повітря досить сильний, особливо при вимовлянні глухих приголосних. Стосовно характеру звукових коливань приголосні є звуками шуму, оскільки вони утворюються внаслідок нерівномірних коливань повітряного середовища, що виникають після подолання перепони або внаслідок тертя повітря об стінки щілини. Однак музичний тон тією чи іншою мірою є присутнім у дзвінких приголосних, для артикуляції яких працюють голосові зв'язки.

Англійські приголосні класифікуються за наступними принципами:

За ступенем наявного музичного тону й шуму розрізняють :

1) сонанти (або сонорні приголосні) – музичний тон (голос) домінує над шумом: [l], [m], [n], [ŋ], [w], [r], [j];

2) шумні приголосні – при їх артикуляції чується або тільки шум (тоді маємо **9 глухих** шумних фонеми – [p], [t], [k], [f], [h], [s], [], [t]), або ж шум переважає над наявним музичним тоном (голосом) – у цьому разі можемо мати **8 дзвінких** шумних – [b], [d], [g], [v], [], [w], [r], [j].

Залежно від енергії, що витрачається на вимовляння звука, або від сили вимовляння, дзвінкі приголосні є слабкими, а глухі – сильними. Останні вимовляються енергійно.

За типом резонатора приголосні звуки розпадаються на такі:

1) носові – [m], [n], ŋ],

2) ротові – при їх вимові м'яке піднебіння опущене (решта приголосних, крім носових).

Залежно від активного робочого органу мовлення є такі приголосні:

1) губні, що, залежно від місця утворення перепони, розпадаються на такі:

а) губно-губні – звуки продукуються внаслідок повного зімкнення, а потім швидкого розмикання верхньої та нижньої губ: [p], [b], [m], [w];

б) губно-зубні – перепона утворюється внаслідок тісного зближення нижньої губи та верхніх зубів: [f], [v];

2) язикові, а саме:

а) апікальні приголосні: артикулюються тупим кінцем язика разом із кінчиком, причому кінчик язика може бути трохи піднятим до нерухомого органа мовлення (як, наприклад, для фонем), або ж, залишаючись знизу, може бути розпластаним між нерухомими органами мовлення: [t], [d], [n], [θ], [ð] [1], [s] ,[z], [], [], [t], [d];

б) какумінальний приголосний артикулюється трохи загнутим піднятим кінчиком язика, а його інший бік розташований навпроти нерухомого органа мовлення: [r];

в) середньоязиковий: артикулюється середньою спинкою язика : [j];

г) задньоязикові приголосні: артикулюється задньою спинкою язика : [k], [g], [ŋ];

д) фарингальний: артикулюється в порожнині гортані: [h].

За нерухомим органом мовлення є такі англійські приголосні:

1) міжзубні – перепона утворюється передньою частиною спинки язика та внутрішньою поверхнею верхніх зубів: [θ], [ð];

2) альвеолярно-апікальні – перепона утворюється кінчиком язика та альвеолами: [t], [d], [n], [1], [s], [z];

3) ***заальвеолярний приголосний*** – кінчик язика знаходиться навпроти заднього скату альвеолярного бугра, утворюючи з ним щілину: [r];

4) ***палатальний:*** середня частина язика піднята до твердого піднебіння [j];

5) альвеолярно-палатальні: [], [], [t], [d];

6) велярні: [k], [g], [ŋ].

За способом утворення перепони англійські приголосні поділяються на такі:

1) зімкнені – при їх вимові створюється цілковита перепона повітряному струменеві між двома артикулюючими органами мовлення; потім артикулюючі органи миттєво розмикаються, і струмінь повітря вириває ться назовні, продукуючи звук, що, на основі його слухового сприйняття, називається ***вибуховим (або проривним)*** звуком. Вони складаються з таких:

а) зімкнених шумних (або вибухових / проривних шумних): [p], [b], [t], [d], [k], [g];

б) зімкнених сонантів (або вибухових / проривних сонантів): [m], [n], [ŋ];

2) щілинні – при їх вимовлянні органи мовлення наближуються в ротовій порожнині одне до одного, утворюючи щілини різної форми та різні завширшки: повітряний струмінь, проходячи крізь відповідну щілину, створює шум від тертя об органи мовлення. Щілинні приголосні поділяються на такі:

а) щілинні фрикативні приголосні, в якості яких переважає шум, причому форма щілини може бути круглою (круглощілинні приголосні – [s], [z]) чи пласкою (***пласкощілинні*** приголосні – це всі щілинні приголосні, окрім [s, z]). При артикуляції фрикативних щілинних приголосних повітряний струмінь, проходячи крізь вузьку щілину, викликає шум внаслідок тертя об наближені органи мовлення: [f], [v], [s], [z], [], [], [h];

б) ***щілинні (або ротові) сонанти*** [1], [w], [r], [j] – у ротових сонантів прохід для повітряного струменя ширший, ніж у фрикативних звуків, унаслідок чого струмінь повітря та шум виявляються слабшими від тих, що створюються при вимовлянні фрикативних звуків. Шум узагалі ледве відчувається на слух.

3) африкати (або зімкнено-щілинні) – складні приголосні, які утворюються поєднанням зімкнених [t] і [d] з фрикативними [] і [] таким чином, що утворюється один цілісний звук – відповідно [t] і [d]. При вимовлянні африкат перепона зникає не одразу (як, скажімо, при артикуляції вибухових приголосних [p], [b], [t] та ін.), не миттєво, а повільно переходячи в щілину пласкої чи крутої форми. Проходячи крізь дві щілини, повітряний струмінь утворює характерний шум, ось чому африкати [tʃ] і [dʒ] називаються шиплячими. Фонема [t] належить до глухих приголосних, а [d] – до дзвінких приголосних.

Згідно з кількістю фокусів шумотворення, англійські приголосні бувають: ***однофокусні*** (існує тільки одна перепона для повітряного струменя) і ***двофокусні*** (існує два місця, де утворюються перепони струменеві повітря, як у [1], [w], [], [], [t], [d]). Перепона утворюється у двох місцях або різними органами мовлення (як для фонеми [w]), або ж двома різними частинами язика (як для решти англійських двофокусних приголосних). Другий шумотвірний фокус, що

бере участь у творенні звука, називається другорядним, або додатковим, через те що він надає приголосному лише додаткового забарвлення й не змінює способу утворення шуму. Якщо піднімається передня частина язика, то з'являється м'який («світлий») відтінок, і приголосний стає пом'якшеним (палаталізованим). Якщо ж піднімається задня спинка язика, то звук набуває твердого («темного») відтінку, що дуже добре помітно на слух. Отже, за акустичним ефектом звука можна легко розпізнавати тип другорядного фокуса. Чим вище піднімається передня чи задня спинка язика, тим яскравіше проявляється відповідне додаткове забарвлення приголосного.

4. Практичні завдання до теоретичної частини матеріалу

4.1 Заповніть таблицю, використавши інформацію з лекції.

За ступенем наявного музичного тону й шуму існують такі приголосні:	
Залежно від того, чи задіяні в артикуляції голосові зв'язки, існують такі приголосні:	
Залежно від енергії, що витрачається на вимовляння звука, або від сили вимовляння, приголосні бувають:	
Залежно від робочого активного органа мовлення є такі приголосні:	
За нерухомим органом мовлення є такі англійські приголосні:	
За способом утворення перепони англійські приголосні поділяються на:	

4.2 Розподіліть наступні опозиції відповідно до: (a) губні – передньоязикові, (b) губні – середньоязикові, (c) губні – задньоязикові.

pat – cat wield – yield

supper – succour man – nap

wail –Yale coming – cunning

leap – leak seem – seen

4.3 Згрупуйте подані пари слів згідно опозицій.

(a) передньоязикові – середньоязикові, (b) передньоязикові – задньоязикові:

drew – due sinner – singer

less – yes bitter – bicker

rudder – rugger clue – cue

day – gay bad – bag

rung – young bat– back

4.4 Написані на дошці слова, дані в транскрипції записати в орфографії. Кожен потім читає написане з вірною артикуляцією звуків.

[lait], [so:t], [ru:m], [blekbo:d], [da:k], [ka:r], [helnd], [taige], [self], [maðe], [dol],[wait],[ie].

Використання англійської усної народної творчості для закріплення теоретичного матеріалу:

4.5 Transcribe the proverbs and learn them: [p] - [b]

1. Business before pleasure.
2. Betwixt and between.
3. Better be alone than in bad company.
4. Barking dogs seldom bite.
5. Praise is not pudding.

6. Practise what you preach

4.6 Transcribe the proverbs and learn them: [1] - [r]

1. Little friends may prove great fiends.
2. There is neither rhyme nor reason in it.
3. Who won't be ruled by the rudder must be ruled by the rock.
4. When angry, count a hundred.
5. Truth is stranger than fiction.
6. Live and learn.
7. Live and let live.
8. Let sleeping dogs lie.
9. Let well alone.
10. Love me, love my dog.

4.7 Transcribe the proverbs and learn them: [ϴ] - [ð]

1. When three Thursdays come together.
2. Thread and thrum.
3. That's neither here nor there.
4. There's nothing like leather.
5. One law for the rich, another for the poor. 6. Nothing venture, nothing have.
7. There is no smoke without fire.
8. Those who live in glass houses should not throw stones.
9. Wealth is nothing without health.

4.8 Transcribe the proverbs and learn them: [h] - no [h]

1. Handsome is as handsome does.
2. He that has ears to hear let him hear.
3. Heaven helps him who helps himself.
4. He that has an ill name is half hanged.

5. Come hell or high water.
6. Cold hands, warm heart.
7. Habit cures habit.

4.9 Матеріал на закріплення вимови англійських приголосних:

[b] – A bad beginning makes a bad ending; Business before pleasure;

[d] – Every dog has his day; Dog doesn’t eat dog;

[n] – No pains, no gains; Never say never;

[f] – As fit as a fiddle; A fair face may hide a foul heart;

[g] – A good beginning makes a good ending; All is not gold that glitters;

Додаток Г.

Теоретичний та практичний матеріали заняття до теми

ТЕМА: ***Ритм та інтонація англійської мови***

МЕТА: формування рецептивних ритміко-інтонаційних навичок, або "інтонаційного слуху" в аудіюванні продуктивних ритміко-інтонаційних навичок (в говорінні та при читанні уголос); вчити правильно оформлювати висловлювання, інтонувати речення, фрази, діалоги, вірші, прислів’я та приказки англійської мови.

Основна проблема: основні підходи до вивчення інтонації англійської мови, використання англійських прислів'їв та приказок для закріплення теорії.

Провідна ідея: вивчення поняття «інтонація» англійської мови – функції інтонації, ритм, мелодика.

ОБЛАДНАННЯ: картки з англійськими прислів'ями та приказками, відео з YouTube, месенджер Telegram, Zoom, Moodle3.

Основні поняття теми: інтонування, ритм, ритмічна група, мелодика, ядерні тони, англійська народна творчість.

ПЛАН:

13. Інтонація сучасної англійської мови.
14. Ритм, ритмічна група
15. Основні функції інтонації у процесі мовлення.
16. Англійські прислів'я та приказки для формування навичок інтонування та ритму англійської мови. Практика.

Список рекомендованої літератури:

1.Антипова О.М.: Про ритми англійської мови. № 2. 1990. С.55 - 60.

2.Вишневська Г.М. Робота над ритмом англійської мови на матеріалі Лімерик. 2005. № 4. С.79 - 86.

3.Возна М.О., Гапонів А.Б., Акулова О.О., Хоменко Н.С., Гуль В.С. Англійська мова для перекладачів і філологів. І курс. Підручник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів. Вінниця: Нова книга, 2004. 480 с.

4.Гончаренко О.М. Навчання фонетичного матеріалу Режим доступу: http://ekhsuir.kspu.edu (дата звернення: 19.02.2023)

5.Завальська Г.П. Фонетика англійської мови. Навчальний посібник. Ужгород, 2014. 83 с.

6.Колесник О.С., Гаращук Л. А., Гаращук К. В. Теоретична фонетика англійської мови: навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов

/ О.С. Колесник, Л. А. Гаращук, К. В. Гаращук. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2015. – 226с.

7.Паращук В.Ю. Теоретична фонетика англійської мови: Навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов. Вінниця: Нова книга, 2005. 240 с.

8.Рогач Л.В. Фонетика англійської мови для студентів, які вивчають англійську мову як другу іноземну: Навчальн. посібник. Ужгород, 2007. 47 с.

9. Янсон В.В., Свистун Л.В., Богатирьова С.Т., Лежньов С.М. A Practical Guide for Learners of English = Практичний курс англійської мови для студентів вищих навчальних закладів: Навч. посібник. Англ. мовою. Київ: ТОВ "ВП Логос", 2002. 368 с.

10. Hewings Martin. English Pronunciation in Use. Cambridge University Press, 2007. 192 p.

11. Roach P. English Phonetics and Phonology: A Practical Course. Cambridge University Press, 2009. 155 p. 11. Vaughan-Rees Michael. Test your Pronunciation. Penguin Longman Publishing, 2002. 90 p.

12. Vaughan-Rees Michael. Test your Pronunciation. Penguin Longman Publishing, 2002. 90 p.

1. Інтонація сучасної англійської мови.

Інтонація є одним з мовних засобів спілкування. Мовна інтонація – це сукупність засобів звукового оформлення речення чи синтагми в усній мові. Її основні компоненти: акцентний лад і мелодійний рисунок фрази, які допомагають легше оформити фразу граматично й семантично. Саме лінгвістична функція інтонації сприяє певній комунікативній спрямованості висловлювання. Завдяки інтонації можна також розпізнавати стилістичні особливості мови. У вітчизняному мовознавстві останнім часом сформувалася думка про складну єдність низки фізичних компонентів інтонації, яка впливає на манеру передачі змісту висловлювання. Крім зміни основного тону в

звуковому оформленні фрази, велику роль відіграють зміни в тембрі голосу, додаткові наголоси, подовження чи, навпаки, скорочення довготи складів тощо. Ці положення відбито в працях Л. В. Щерби, В. О.Валігури, Л. Р. Зіндера, Ю. М. Захарової, І. В. Красовської, І. О. Лисичкіної та інших дослідників.

Залежно від ситуації спілкування, потреб комунікації та інтенцій мовця, певні компоненти інтонації набувають провідної ролі у вираженні смислу англійського емоційного висловлювання. Поняття «фразова інтонація» охоплює всі просодичні явища, котрі можна спостерігати в рамках синтаксичних одиниць – словосполучення й речення (у тому числі й однослівного речення). Найважливіший компонент інтонації – **мелодика**, тобто рух основного тону голосу (підвищення і пониження), що створює тональний контур висловлювання та його частин і, таким чином, зв'язує та членує наше мовлення. Так, суттєве пониження тону вказує на завершеність повідомлення або якоїсь його відносно самостійної частини. І навпаки, підвищення говорить про незавершеність думки, про те, що потрібно чекати продовження, або – при іншому мелодійному малюнку – про те, що це питання, а не твердження і т. д.

Просодія (**просодичні характеристики** мови) – термін, який у широкому розумінні позначає варіації у висоті тону, гучності, темпі та ритмі. Мелодика та другий важливий компонент інтонації, **інтенсивність**, використовуються для підкреслення якихось окремих частин висловлювання.

Основними компонентами інтонації можна назвати мелодику, наголос у реченні, ритм, темп та тембр. Вони, власне, як вже зазначалось вище, і складають її комплексну єдність.

Мелодика – це варіації у висоті голосу, котрі проявляються у процесі зв'язного мовлення при вимовлянні дзвінких приголосних та голосних звуків. Вона складає тоновий (або ж висотний) компонент інтонації; а також забезпечує найважливіші супрасегментні ефекти, наявні в мові. Окрім цього, мелодика становить ядро інтонаційної системи. Параметри мелодики складаються із чітких змін у:

а) напрямі мелодики;

б) мелодійному рівні;

в) мелодійному діапазоні.

Зміни в мелодиці неможливо відокремлювати від гучності при створенні ефекту акцентуації, однак існують випадки, при яких гучність може не співпадати з рухом основного тону, а навіть порушувати його з точки зору «ідеального» звучання.

Напрям мелодики. Не всі наголошені склади є рівноцінно значущими. Один із складів важливіший, ніж інші, й формує ядро або центральний пункт інтонаційного рисунка. Формально, ядро можна описати як сильно наголошений склад, котрий зазвичай є останнім наголошеним складом інтонаційного рисунка й позначає суттєву зміну напрямку мелодики / тону, тобто коли тон рухається чітко вгору чи вниз. **Ядерний тон** – одна з найважливіших частин інтонаційного рисунка, без якого останній не може існувати. Підходи до класифікації ядерних тонів, здійснені різними вченими, варіюються.

Фонетисти виділяють від 4 до 12 ядерних тонів, однак більшість із них відносять низький низхідний, низький висхідний, високий низхідний, високий висхідний, низхідно-висхідний та висхідно-низхідний тони до найбільш уживаних. Зазначені вище тони называются кінетичними (висота голосу змінюється в тому чи іншому напрямку під час тривалості всього тону), на відміну від статичних тонів (висота голосу залишається незмінною протягом усієї тривалості тону).

2. Ритм, ритмічна група.

Ритм – це регулярна повторюваність наголошених складів. В англійській мові наголошені склади зустрічаються через однакові відрізки часу у зв’язному мовленні. Чим більше ненаголошених складів знаходиться між наголошеними, тим слабше і швидше вони вимовляються. Ненаголошені склади, котрі передують наголошеному, носять назву проклітиків, а ті, що слідують за

наголошеним, – енклітиків. При цьому проклітики зазвичай вимовляються дуже швидко, а голосні звуки в них ослаблюються, наприклад: *He was at* **work**. У наведеному прикладі наголошеним є останній склад, а

відповідно ті, що передують йому, втрачають свою силу. Зі смислової точки зору, адресант більше зацікавлений у тому, де саме знаходився суб'єкт, про який ідеться.

Вимова інтонаційної групи поділяється на ритмічні групи**. Ритмічна група** – це одне або більше слів, які тісно зв'язані зі смислової та граматичної точки зору, проте мають лише один сильно наголошений склад і вимовляються на одному подиху. В англійській мові існують *наступні правила ритму*:

1) Наголошені склади в смисловій групі слідують один за одним через однакові проміжки часу; тільки в дуже довгих ритмічних групах, що мають велику кількість ненаголошених складів, така регулярність може не спостерігатись.

2) Більшість непочаткових ритмічних груп починаються з наголошеного складу; ненаголошені склади, що зустрічаються в середині групи, мають тенденцію відходити до передуючого ним наголошеного складу – **енклітики**, тільки початкові ненаголошені склади відносяться до наступного за ними наголошеного складу – **проклітики**.

3) Чим більша кількість ненаголошених складів знаходиться між наголошеними, тим швидше вони вимовляються. Початкові ненаголошені склади завжди вимовляються швидко. Кожна смислова група має власний ритм, залежно від наданої їй семантичної важливості в порівнянні з іншими групами висловлення.

Ритм тісно пов'язаний із темпом. На думку мовознавців [5, 92], темпоральний компонент інтонації виражається в паузах, тривалості (швидкості чи темпу мовлення), ритмі (у тісному зв'язку з наголосом у реченні).

3. Основні функції інтонації у процесі мовлення.

Неможливо уявити потік зв’язного усного мовлення без інтонаційного оформлення (без пауз та будь-яких змін у швидкості чи гучності). У найширшому значенні, інтонація полегшує розуміння слухачем інформації, котру прагне донести мовець.

Будь-яке висловлювання зумовлене певними комунікативними інтенціями мовця та може вплинути певним чином на співрозмовника й має, таким чином, прагматичний компонент, у якому варіюються сила та інтенсивність, кількість і якість впливових засобів мови. Тому, щоб висловитись більш переконливо для співрозмовника й посилити *перлокутивний ефект – зміну його емоційного стану*, мовець вдається до інтенсифікації, яка підсилює експресивність самого висловлювання.

Будучи супрасегментним лінгвістичним фактором, інтонація накладається на синтаксичну структуру та лексичний склад висловлювання. В одних випадках це відбувається з відносно нейтральними структурами та лексичним наповненням висловлювання, в інших – лексична та синтаксична структури самі по собі несуть емоційний заряд. У будь-якому з випадків інтонація актуалізує емоційне мовлення, підсилює *перлокутивний ефект* висловлювання та сприяє досягненню комунікативної мети.

Висловлення як продукт мовленнєвої діяльності виступає у вигляді інструменту або засобу під час впливу на адресата для досягнення певної мети. Таким чином, процес вербального спілкування сприяє утворенню різноманітних комунікативно-прагматичних модифікацій одиниць мовлення, забезпечуючи процес обміну інформацією.

Інтонація надає мовленню семантики, експресії, модальності, стилістичного забарвлення тощо. Хоча серед фонетистів немає єдності у визначенні функцій інтонації, спробуємо виділити три основні:

І. Конститутивна. Послідовність слів, правильно з’єднана відповідно до граматичних правил, необов’язково є точно вираженим висловленням з чітко ясною комунікативною метою у випадку, якщо ця послідовність вимовлена без

диференціювання у мелодиці та наголосі. Наприклад: «He`s passed his exam» може бути ствердженням, питанням, або вигуком. Певне інтонаційне забарвлення, накладене на послідовність слів зазначеного висловлення, точно розкриває його комунікативну мету. Кінець речення завжди можна розпізнати за допомогою пауз різної тривалості, в поєднанні з певним тоном найголовнішого слова в реченні.

II. Дистинктивна. Різні комунікативні типи речень розрізняються лише інтонацією. Вирішальна роль інтонації у визначенні комунікативного типу висловлення стає очевидною в тих випадках, коли граматична особливість речення говорить про його віднесеність до ствердження, але засобами інтонації воно перетворюється на питання, або навпаки.

III. Функція модальності. Настрій мовця, його ставлення до ситуації або слухача, виділення певних частин висловлення (головніших, порівняно з другорядними в інформаційному плані) також виражається за допомогою інтонації [5, 95].

У передачі надзвичайно високого ступеня емоційного збудження (і позитивного, і негативного) сприйняття смислу зумовлюється тембральним забарвленням голосу.

Ступінь виділення слова, що є семантичним центром висловлювання, актуалізується за допомогою змін мелодійного компонента інтонації, модифікації інтенсивності вимови, наявності внутрішньосинтагменних пауз або сповільнення темпу перед словами, що виділяються, та специфічного тембрального забарвлення голосу.

Ритм як компонент інтонації подібно мелодиці найтіснішим чином пов’язаний зі смисловою структурою та емоційним навантаженням висловлювання: зміни ритмічної структури висловлювання спричиняють зміни його смислової структури, відповідно до потреб комунікації.

Таким чином, можна дійти висновку, що вищезгадані функції слугують для реалізації цілей процесу комунікації.

4. Англійські прислів'я та приказки для формування навичок інтонування та ритму англійської мови. Практика.

У мовленні слова поєднані у смислові групи, або синтагми, котрі відповідають частині речення або всьому реченню. Кожна синтагма вимовляється з певною інтонацією. Інтонація представляє єдність мовленнєвої мелодики, фразового наголосу, ритму, тембру та темпу мовлення. Ця єдність різноманітних компонентів інтонації слугує певній меті і виконує чотири основні функції:

1) оформлює речення, тобто надає комунікативний характер;

2) розкриває смисловий центр речення, тобто виділяє останній ударний склад у реченні;

3) визначає комунікативний тип речення, тобто шляхом інтонації дає змогу зрозуміти чи є речення простим повідомленням, питанням, проханням тощо;

4) виражає відношення того, хто говорить до висловлюваного, тобто передає суб'єктивно-модальний аспект висловлення.

Визначальними характеристики інтонації також є рухи основного тону, або мовленнєва мелодика, фразовий наголос та ритм.

Для вивчення інтонації англійської мови можуть бути запропоновані вправи і завдання на основі усної народної творчості англійської мови, вони допоможуть засвоїти основні функції інтонації та правила ритму.

Оволодіння іншомовною інтонацією передбачає формування аудитивних навичок сприйняття інтонаційного малюнка та його адекватне відтворення в процесі говоріння та читання [4, с.7].

Найбільш важлива функція інтонації пов'язана з виразом мети висловлювання: вона характеризує його як повідомлення, питання, заперечення, звернення тощо (тобто вказує на його так звану іллокутивну функцію (силу). Ця функція реалізується в основному за допомогою тональних акцентів різних

конфігурацій. Під час навчання інтонації слід брати до уваги, що різні інтонаційні моделі використовуються в різних типах речення.

При утворення звуків як голосних так і приголосних, бачимо особливості артикуляції найбільш складних звуків, звукосполучень при вимові, і використовуємо прислів'я та приказки, опрацювання яких дасть змогу виправити та вдосконалити нашу вимову, зробити її більш чіткою та виразною. Під час практичних занять з фонетики англійські структури ідіоматичного характеру є ефективними для відпрацювання звуків, що складно вимовляються або не мають аналогів у рідній мові.

За допомогою прислів'їв та приказок ми маємо змогу ознайомитись із системою інтонаційних стилів та їх фоностилістичними характеристиками; розвивати вміння розрізняти та відтворювати у власному мовленні основні фонетичні явища англійської мови. Здобувачі, що вивчають фонетику англійської мови мають можливість ознайомитись з різними прийомами та формами роботи, спрямованими на розвиток та вдосконалення володіння звуковою та інтонаційною системами англійської мови.

На матеріалі англійських прислів'їв та приказок вивчення фонетики англійської мови буде більш ефективним, цікавим, заохочувальним, тому доречно використовувати усну народну творчість для закріплення іншомовної інтонації в процесі читання, говоріння та виконання вправ і завдань.

Практичне заняття:

4.1 Read the following sayings. Mark the stresses and tunes paying attention to the intonation.

Everything comes to him, who waits.

Fire and water are good servants, but bad masters.

Cast not out the foul water till you bring in the clean.

If you wish a good advice consult an old man.

Do as you may if you cannot do as you would.

[*↗Everything comes to him ↘, who waits ↘,*

↗Fire and water are good servants ↘, but bad masters ↘

↗Cast not out the foul water ↘, till you bring in the ↗clean.

↗If you wish a good advice ↘consult an old man ↘

↗Do as you may ↘ ↗if you cannot do as you would ↘]

4.2 Make up the dialogues using the proverbs given below, mark the stresses and tunes. Learn them. Act out the dialogues.

Black as sin.

As the crow flies.

Brevity is the soul of wit.

Deeds, not words.

Every man to his taste.

First come, first served.

Habit is a second nature**.**

4.3 Make tonograms of the following proverbs and single out their pre-head, head, nucleus and tail.

Better late than never.

He that once deceives is ever suspected.

Little learning is a dangerous thing.

Never try to prove what nobody dobts.

What is worth doing at all is worth doing well.

4.4 Read the phrases paying attention to the positional length of vowels.
What rule is observed here?

After a storm comes a calm.

The exception proves the rule.

The early bird catches the worm.

There is no place like home.

A stick in time saves nine.

No pains, no gains.

4.5 Перекладіть подані нижче речення на англійську мову, зберігаючи наголос на англійських еквівалентах, виділених курсивом.

1) Підете в кіно *завтра*?

2) Де Ви *живете*?

3) Я йду до *театра*.

4) Я Вас не *розумію*.

5) Який спекотний *день*!

6) Підемо *додому*!

7) Куди Ви *їдете?*

8) Яка Ваша *думка* з цього приводу?

9) Що Ви *робите*?

10) Яка гарна *погода* сьогодні!

4.6 Установіть роль емоційної функції після перегляду відефрагменту Pronunciation Part 3 - Intonation to Show Emotions and Attitudes Grammar *(режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=qnpRd73ylRE).*